

قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ
قُلْ اللَّهُ يَهْدِي لِلْحَقِّ أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ
أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يَهْدِيَّ

دینی، علمی، ادبی، تحقیقی و اجتماعی
میاشتنی، خپرونه
دامتياز خاوند: دارشاد، حج او اوقافو
وزارت
د قاسیسی نېټه: ۱۳۳۱ لمریز کال

مدیر مسوول

مولوی عنایت الله شریفی

سکرتر مسوول

سید مسلم شاه اسدی

هیأت تحریر

ناصرالدین دریز

استاد غلام الدین کلانتری

استاد محمد شریف رباطی

استاد محسن حنیف

مولوی عبدالملک حمیدی

دور دوم، سال هفدهم، شماره ششم

ماه سنبله ۱۳۹۸ هجری شمسی

ذوالحجة الحرام - محرم الحرام

۱۴۴۱ هجری قمری

فهرست مطالب

۲	سرمقاله/ امنیت مولود مبارک صلح پایدار... اداره مجله
۵-۳	دحج اړوند ځینی ناوړه دودونه- دوهمه برخه مولوی عبدالملک حمیدی
۹-۶	پیش فرض های اصلاحات اداری ناصرالدین دریز
۱۳-۱۰	اهمیت دعا- قسمت سوم استاد غلام الدین کلانتری
۱۶-۱۴	نقش امنیت غذایی در... قسمت هفتم استاد محمد شریف رباطی
۱۹-۱۷	په دعوت کې نرمي او ښه اخلاق استاد محسن حنیف
۲۳-۲۰	آیا زنان ناقص العقل اند و... قسمت دوم مولوی عبدالعزيز
۲۷-۲۴	نظام طبیعی و بحران محیط زیست سید مسلم شاه اسدی
۳۰-۲۸	درخشش زنان مسلمان نورالله کوثر
۳۲-۳۱	د اوبو مدیریت شاه محمود درویش
۳۵-۳۳	مدیریت زمان از نظر اسلام احمد صابر رزمیار
۳۸-۳۶	نقش آب و غذای سالم و ... قسمت اول مولوی عبدالعظیم جهیر
۴۳-۳۹	ماهیت آزادی و کثرت گرایی در ... قسمت دوم و آخر عبدالوکیل رؤوفی
۴۶-۴۴	ویژه گی های نظام سیاسی اسلام اسرار احمد
۴۹-۴۷	حکمت تقیید دو سال رضاعت برای ... ستاره مخیت
۵۱-۵۰	عاشورا و درس های ماندگار آن سید عبدالغفور رحمانی
۵۳-۵۲	دایمان تعریف او ارکان عبدالهادی مودودی
۶۰-۵۴	کارکردها و گزارش ها خبرنگار مجله توکل بخشی

امینت مولود مبارک صلح پایدار به مناسبت گرامی داشت از روز جهانی صلح

صلح موضوعی کاملاً مستدل بر اساس آیات و روایات است، اسلام دینی مبتنی بر عمومیت بخشیدن صلح و ایجاد هم زیستی مسالمت آمیز انسان ها با یکدیگر است لذا می طلبد در راستای نهادینه شدن فرهنگ صلح و همزیستی مصئون در جامعه با اصولب متوازن آن تلاش کرد.

صلح در لغت به معنای سازش و ضد فساد و از بین بردن نفرت است این واژه در علوم سیاسی به معنای تحکیم آرامش و امنیت عمومی در میان بشر است در قرآنکریم این واژه در معنای (سلم) نیز به کار رفته است بی گمان صلح خواهی و داشتن زندگی مسالمت آمیز از نیاز های فطری بشری ایست در دین مبین اسلام که دین جامع و کامل است این مهم مورد توجه و عنایت واقع شده است و عمل به راهکاری که زمینه ساز صلح و امنیت است وظایف انسانی و شرعی مردم است.

در قرآن کریم صلح به عنوان یکی از نعمت های بزرگ پروردگار هستی شمرده شده است:

آل عمران: ۱۰۳

﴿وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا﴾

در این آیه مبارکه خداوند متعال فرموده است: (و همگی به ریسمان خدا چنگ زنید و پراکنده نشوید و نعمت خدا را بر خود یاد کنید آنگاه که دشمنان (یکدیگر) بودید پس میان دل های شما الفت انداخت تا به لطف او برادران هم شدید..)

مفسران شان نزول این آیه را در خصوص اختلاف بین قبیله های (اوس و خزرج) ذکر کرده اند که حدود (۱۲۰) سال باهم در نزاع بودند و شدت خصومت و درگیری بین آنان به حدی رسیده بود که پروردگار متعال در آیه (۱۶۳) انفال به پیامبرش ﷺ می فرماید:

(اگر تمام دارائی های روی زمین را هزینه می نمودی این امکان را پیدا نمی کردی که بین دل های این دو طایفه دوستی برقرار کنی و این خداوند بود که میان این دو طایفه دوستی را ایجاد کرد.

همچنین در سوره حجرات موضوع را با لحن دیگر واضح می سازد (و اگر دو طایفه از مومنان باهم بجنگند میان آن دو را اصلاح دهید و اگر (باز) یکی از آن دو بر دیگری تعدی کرد با آن (طایفه ای) که تعدی می کند بجنگید، تا به فرمان خدا باز گردد پس اگر بازگشت میان آنها دادگرانه سازش دهید و عدالت کنید)

سال های متمادی است که جنگ و نا امنی در کشور مصیبت دیده ما افغانستان صدمات و خسارات جبران ناپذیری به پیکر جامعه و مردم وارد ساخته است، عدم همکاری برای تأمین صلح و واقعی و بروز اختلافات سلیقوی از سویی و حملات بیرحمانه مخالفین دولت به جان و هستی ساکنان مؤمن و مظلوم این کشور، مانع بزرگی در راه استحکام تأمین امنیت و ثبات در سرزمین ما بوده است. که در این راستا میتوان از شخصیت دینی و سیاسی کشور (پروفسور استاد برهان الدین ربانی شهید صلح) و هزاران انسان بی گناه دیگر یاد کرد که از عدم امنیت بیرحمانه به شهادت رسیدند و میلیون ها خانواده این سرزمین عزا دار شد. (هجدهم سنبله که به عنوان یاد بود از قهرمان ملی و هفته شهید مسمی گردید) و ضمن آن از کافه شهدای میهن اسلامی تجلیل و گرامیداشت به عمل می آید، مرحمی است بر زخم دل خانواده های داغدار و شهید داده این سرزمین. که بدون شک در این تراژدی غمبار اصل اساسی نا امنی هاست، چه آنان که در کشور ماندند از مساجد شروع تا مراکز تعلیمی و محافل و معابر متحمل تلفات سنگین انسانی و سختترین رنج ها شدند و چه آنانی که روانه دیار غربت شده با قبول مهاجرت های نفس گیر، پرهزینه و رنج آواره گی، هجرت به کشور های بیگانه را به جان خریدند، در این میان بیشترین مردم از عدم امنیت و صلح صدمه دیدند.

از آنجا که صلح از اساسات دین مبین اسلام و تضمین استوار برای امنیت عمومی است، بناءً پابندی به آن در این برهه حساس از وظایف شرعی هر مسلمان هموطن ما می باشد.

ناگفته پیداست که امنیت مولود صلح است تنها در جامعه ای که بر صلح استوار است و مردم در آن باهم زندگی مسالمت آمیزی دارند امکان برقراری امنیت وجود دارد. پس این دو اصل در کنار یکدیگر معنا می یابند؛ در سایه صلح و امنیت است که نفس و کرامت انسانی حفظ خواهد شد و همکاری میان انسان ها با مودت و مسالمت رقم خواهد خورد جامعه و مردم رو به سوی پیشرفت و علم رهنمون خواهند شد.

د حج لپاره ځینی ناروړه دودونه

دوهمه برخه:

مولوی عبدالملک حمیدی

ب: د حج سفر په جریان کې ځینی ناروړه دودونه:

د حج فريضی اداء کولو په جریان هم ځینی ناروړه عقاید او نظریات د دود او رسومو په بڼه د ځینو خلکو په اذهان کې وې چې د بیلګې په توګه ئې ځینو ته اشاره کوو.

۱- نن سبا خو ترانسپورتي او لېږدوونکي وسایط او وسایل ډیر دي، لکه موټر، ریل گاډی، الوتکه او نور- خو ددغو وسایلو او وسایطو دشتون سره سره ځینی خلک دا عقیده لري چې په پلي توګه حج سفر کول، منا، عرفات او مزدلفی ته تلل په پېښو تک او راتګ ډیر ثواب لري، ځکه د اسلام نازنین پیغمبر حضرت محمد ﷺ هم په پلي توګه دا سفرونه او ستومانی کالې، چې ددغه کار په کولو سره د سعودی په ډیره کرمه هوا او لمر کې درنګارنګ ناروغيو ښکار کېږي د شرعی له نظره انسان باید خپل ځان په هلاکت کې وانه چوي. لکه الله پاک چې فرمایي:

﴿وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ﴾ البقرة: ۱۹۵

ژباړه: خپل ځانونه پخپله په هلاکت کې مه اچوي.

نو دا گمان او عقیده غلطه ده او دا خو په رسول الله پسي اقتداء نده، که درسول الله په مبارکه زمانه کې دا دنن ورځی دنقل او انتقال وسایل موجود وای نو خامخا به ئې

ور څخه ګټه اخیسته.

نو محترم حاجیان ددغه ټکي ته متوجه وې او ځانونه د بیخایه دعبادت په موخه پخپل لاس نه ناروغه کوي، البته یوه ډله ځوان حجاج که جسماني زیاتې ستړیا او ناروغی توهم ونلري، دا کار کولای شي، خو پدې عقیده سره نه چې دا یو پیغمبري سنت او ثواب ورباندې مرتب دي.

۲- ځینی خلک دا عقیده لري چې کعبه مشرفه، د عرفات میدان، مقام ابراهیم، روضه مبارک او نور متبرک مقدس اماکن دا فضیلت لري چې ورباندې دستمال یا وړی شګی و موبنې او د تبرک په ډول ئې بیا له ځان سره خپل هیواد ته راوړي چې دا به دهر مرض لپاره درمل دي.

ددغو مقدسو اماکنو په حرمت او عظمت کې خو هیڅ شک نشته، خو دهر یوه مقام لپاره عبادت په ځانګړي ډول سره اسلامی شریعت په وضاحت سره بیان کړی، مثلاً بیت الله المعظم زموږ قبله ده، ورته لمونځونه کوو او خاص ځایونه ئې ښکلوو او د ابراهیم مقام کې دوه رکعتونه لمونځ کله فضیلت لري یا هم واجب ګڼل کېږي، همدا رنگه عرفات حرمت او عظمت خو د عرفی یعنی ذی الحجې په نهمه ورځ ډیره مهمه ده چې (الحج عرفه) یعنی حج اصلی رکن په عرفات درېدل دی،

په عرفات باندې درېدل هروخت فضیلت نلري خو په هماغه ټاکلي ورځ که څوک هلته نه وي نو حج ئې ونه شو، نو فضیلت ئې هلته درېدل په مخصوص وخت کې دی، نه دا چې دهغه ځایه څوک شګی یا خاوري راوړي او پخپله ورته د تبرک معنا ورکوي، دا اعمال ترسره کول شعائر الله ګڼل کېږي چې دهرې شعایري ترسره کول باید په هغه طریقه سره وشي چې هغه لاره اسلامی شریعت بیان کړي او هغه د الله کتاب او د پیغمبر سنت دي.

که هر ډول مالی او بدنی عبادت د شریعت د چوکاټ مطابق ترسره نشي، نو نه دا چې یوازي ثواب نه پرې مرتبېږي، بلکه مسلمان وګړي په اسلام کې د بدعت راوړلو مرتکب ګرځي.

د پیغمبر ﷺ دروښی مبارکي زیارت او په ریاض الجنة کې لمونځ، دعا او تضرع کول، په نبوی جومات او قبا مسجد کې لمونځ په جماعت سره اداء کول.... هریو ځانګړي اصول، آداب او طریقی لري چې اسلامی شریعت ټول بیان کړي، نو باید په هماغه ډول سره ترسره شي. ترڅو په عبادت کې حساب شي.

۳- ځینی خلک پدې عقیده دي چې کله مدینې منورې ته ولاړ شي نو

باید دا حد غره، مساجد سبعة او نور مقدس اماکن وگوری او یا کله چې مکی مکرمې ته ولاړ شی، نو باید مشهور ځایونه لکه، حدیبیه، دثور غار دحراء غار او نور تاریخي اماکن حتماً باید وگوری، هلته ولاړ شی، ځکه که ولاړ نشی نو حج یی نه صحیح کیږی، ځکه دا ځایونه ددوی په گومان دحج دتکمیل یوه مهمه برخه گنل کیږی، پداسی حال کې چې نوموړی ځایونو کې دحج هیڅ رکن یا داعمالو یوه برخه هم نه اجراء کیږی، بلکه دا ځایونه داسلامی تاریخ لرغونی او ویاړلی اماکن دی چې هریو نې پخپل ذات کې ځانگړی ځای لري، او هلته ورتگ دعبرت اخیستلو، معلومات ترلاسه کولو او ورڅخه دډیرو اخلاقی او تربیتی درسونو حیثیت لری نه دا چې تعبدی جنبه.

خو یوه ډله حجاج کرام په ډیره سخته گرمی کې او تکلیف زغملو هغه جگو غرو څوکو ته خپزی او دډیرې ستړیا له امله ناروغه کیږی که ځوانان دغه کار وکړی خو خیر مگر بوداگان او سپین سړی یی بی حاجیانی یا ناروغانو لپاره دا کار ضرور ندی.

۴- پدی وروستیو کلونو کې دافغانستان بعضی (مناسکو کمیټی) لخوا نه داسې پروگرام جوړ شوی چې ټول افغانی حجاج کله چې مکی مکرمې ته رسیږی نو دمناسکو کمیټی لخوا نه دیوه منظم پلان په لرلو سره دناظمینو او مرشدینو په ملتیا په ډله ایزه او گردېږي ډول سره ځینی مهمو ځایونو لکه دحراء غر، دثور

غار، منا، مزدلفی، عرفات، جمراتو او دقربانی کولو ځایونو ته بیائی، ترڅو مخکې له دی چې دحج اصلی ورځې راورسیږي او په هغو ورځو کې ډیر ازدحام، گرمی او تکلیف دی او دوی نابله وی نو ستونزه یو په لسه کیږی، نوښه دا ده چې دموسم تررا رسیدو مخکې دوی هلته بوتلل او بلد شی، دغه سفر یوازی دنوموړیو ځایونو سره دبلدتیا په موخه دی، نه دا چې دا کار

دحج دمناسکو (فرايضو، واجباتو، سنتو) یوه برخه ده.

خو ځینی حجاج که چېرې ورڅخه داکار پاته شی نو داسې گومان کوی چې حج ته ئې څه تاوان رسیدلی نو بیا دهرچانه پوښتنه کوی چې زما حج نیمگړی شو او یاخو دارونده مسؤولو کمیټو نه کیله من وی چې زه ولی ولاړ نشوم.

نو محترمو حجاجو په دی سره پوهول پکار دي چې دحج موسم نه مخکې نوموړو ځایونو ته تگ دعبادت یو جز ندی.

۵- ځینی خلک داسې عقیده لری چې کله د عرفات میدان ته ولاړ شی نو د عرفی (ذی الحجی) نهمه ورځ په عرفات دریدل یوازی جبل رحمت چې یوه ځانگړی غونډی ده ضروری بولی او په نورو ځایونو کې ددوی په گومان عرفات نه صحیح کیږی، حال دا چې رسول الله فرمایي: (.... ووقت هاهنا و عرفة کلها موقف) رواه مسلم او په بل روایت کې دا ټکی زیات شوی (الا بطن عرنة...)

یعنی زه دلته په عرفات ودریدم او عرفات ټول ددریدو ځای دی مگر بطن عرنة (یوه ځانگړی شيله ده په عرفات کې) همدارنگه دمزدلفی په اړه داگومان کوی چې یوازی جبل قح کې شپه تیروول صحیح کیږی او نور ځایونه گواکې دمزدلفه نه بلل کیږی نو نوموړو ځایونو ته ځان رسول له یوه پلوه پخپله هماغه کسانو ته ستونزمن کار دی او له بله پلوه دنورو داذیت، تکلیف او آزار سبب کړزی او نوروته ضرر رسول دشریعت له انده ناروا کار دی، په حدیث کې راغلی:

(لاضرر ولاضرار فی الاسلام) موطا امام مالک

ژباړه: په اسلام کې بل چاته ضرر رسول او دبل چا ضرر منل ناروا عمل دی.

داسلام دین کې هیڅ ډول عبادت داسې ندی چې یاخو پخپله عبادت کوونکی دمرگ سرحد ته ورسوی، او یا نورو انسانانو ته پکی زیان

دا دین دحج او سختی دین ندی،

الله تعالی فرمایي:

﴿ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَٰكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴾
المائدة: ۶

ژباړه: الله پاک نه غواړی چې پرتاسو باندې سختی راوولی بلکه غواړی چې تاسې پاک او خپل نعمت پرتاسو باندې بشپړ کړي ترڅو تاسې شکر کوونکی شی.

ورسیږی، بلکه تل دعزیمت ترڅنګ رخصتونه مشروع شوی، په هغه ارکانو کې چې دفرض یا واجب مقام ولری، هلته پکی رخصت راوړل شوی، بیا په تیره چې دمسلمان روغتیا، بدن او یايي اولاد ته پکی زیان رسیږی لکه په سفر کې دلمانځه قصرکول یا دا چې دناروغ سړی یا شیدی ورکوونکی یا مرضی یا حاملی ښځی لپاره که دروژی نیول ضرر ولری نو باید روژه ونه نیسی او بیا ئې قضای راوړی.

نو دا رخصت او وسعت په فرضی او واجبی ارکانو او احکامو کې دی، نو هغه ځایونه یا کارونه چې هیڅ ډول فرضی، واجبی، سنت حیثیت هم نلری، یوازی استجابوی او هغه استجاب دانسان دژوند په بیه تمام شی نو دهغه نه ځان ساتلی فرض دی، ځکه دا دین دحج او سختی دین ندی، الله تعالی فرمایي:

﴿ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَٰكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴾
المائدة: ۶

ژباړه: الله پاک نه غواړی چې پرتاسو باندې سختی راوولی بلکه غواړی چې تاسې پاک او خپل نعمت پرتاسو باندې بشپړ کړي

ترڅو تاسې شکر کوونکي شئ.

همدارنگه په بل مبارک آيت کې فرمايې:
**يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمْ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ
الْعُسْرَ** البقرة: ۱۸۵

ژباړه: الله تعالى تاسې ته آساني غواړي او تاسو باندې د سختيو غوښتونکې ندی.

همدا رنگه يوه ډله مسلمانان دا فکر کوي چې که چيرې حجرالاسود مچې نشي نو طواف درست نه شو چې حجرالاسود په رسيدو ډير نور مسلمانان تربښولاندي کوي، خاصتاً ښځې، ناروغان او بوداگان، چې دا کار حرام دی او د حجرالاسود خو يوازي مچول ندی بلکه دليري ځای نه استلام هم همدا حکم لري، نو ولی ديو مسلمان دنورو داذيت او آزار لامل په دی گومان سره چې هغه عبادت په اصلی ډول سره ترسره کوي، وگرزي؟!

۶- ځينې ناپوهه انسانان چې ددين نه ډيره غلطه او کمزوري معلومات لري، کله چې حج ته ولاړ شي نو په مکه مکرمه يا مدينه منوره کې حرم ته دلمانځه لپاره نه ځي او پخپلو عماروکې لمنځونه په يوازي او پرته له جمعی کوي او هيڅ ډول بل شرعی عذر هم نلري يوازي دا وايي چې موږ حنفيان او دحرمينو امامان وهابيان دی....

دا ډير غلط اعتقادی فساد گڼل کيږي، يو حاجي څومره لگښت کوي ترڅو حرمينوته ولاړ شي دسفر ستونزې زغمي، او هلته په مکې حرم کې يولمنځ په يولک او مدنی حرم کې يولمنځ په ۵۰ زره يا زر لمنځونه باندی دومره فضيلت لري نوولی ددومره فاسدی عقيدی ښکار شی او ټول هغه فضایل او برکات چې په حرمينو کې دی ورڅخه پاته او دی ورڅخه محروم شی.

دشرعی لحاظ دحرمينو امامان هيچ داسی عمل نه کوي چې دنړی دمسلمانانو اقتداء ور پسی صحيح نشی، نو بايد دغه ټکی ته محترم حجاج ډيره پاملرنه ولري چې

بيت الله المعظم زمور قبله ده، ورته لمونځونه کوو او خاص ځايونه ئې ښکلوو او د ابراهيم مقام کې دوه رکعت له مونځ کله فضيلت لري يا هم واجب گڼل کيږي، همدا رنگه عرفات حرمت او عظمت خو دعرفی يعنی ذی الحجی په نهمه ورځ ډيره مهمه ده چې (الحج عرفه) يعنی د حج اصلی رکن په عرفات دريدل دی، په عرفات باندی دريدل هر وخت فضيلت نلري خو په هماغه ټاکلی ورځ که څوک هلته نه وی نو حج ئې ونه شو.

داسې ملا ماتوونکی تحفی او هديی اخلی، ټول چينايی بی کيفيته مالونه اخلی خپل بارونه درنوی، بيخايه خپلی روپی مصرفوی، ځيني خو دحج مراسمو نه مخکې بکسونه ډک کړي وی او دراتگ په وخت کې بيا بی خرڅه کيږي او مجبور پري څه پیسی دچانه قرض کړی.

خپلو خپلوانو او دوستانو ته تحفی راوړی، خپل بارونه درنوی چې بيا په هوايی ډگر کې کله چې بارونه یی دټاکلی وزن څخه زیات وی نو اړوند شرکت ورڅخه دهرکیلو په مقابل کې ډیرې پیسی اخلی، او په ډیر تأسف سره دغه کار يوه ناوړه عنعنه او دود گرزیدلی، دحاجی تر ټولوبښه تحفه هغه چې هرځای نه پیدا کيږي، کم وزنه بی تکليفه ده، هغه دزمزم اوبه دی، دا نور شيان ټول بيخايه تکليف، بيخايه لگښت او ملا ماتوونکی رواجونه دی، هيله ده زمور گران هیوادوال حجاج ورته متوجه او ورڅخه ډډه وکړي.

نور بيا

دهرچا لخوا نه دا خبر ورته کيږي، هغه جاهل او مغرض انسان دی، غواړي دمسلمانانو ترمنځ مذهبی او اعتقادی وحدت ته زیان ورسوی. ۷- دهيواد په بهر (سعودی عربستان) مکه او مدينه منوره کې دحجاجو لپاره دحج دمناسکو ښوونی په موخه درسی حلقات جوړيږي چې دحج مسائلو زده کړی لپاره بايد ټول نارينه او ښځينه حجاج پکې گډون وکړي.

خوځيني نارينه ښځينه حجاجوته ددغه ډول حلقاتو کې دگډون حق نه ورکوي، که څه هم ځانگړی ځايونه ورته په نظر کې نيول شوی هم وی او په ځينو حلقاتو کې بيا خو درس دښځينه ښوونکو لخوا نه ورکول کيږي، خو بيا هم ورڅخه ممانعت کوي او دغه کار دتنگ او عار وسيله بولی، حال دا چې ددینی لازم او ضروری مسایلو زده کړه په هر نارينه او ښځينه مسلمان باندی فرض عين ده، او حج خو دلمانځه په څيز داسی بدنی او مالی عبادت دی چې بايد دالف نه تر يا پوری دحج اړوند ټول مسایل او احکام ديوه مسلمان حاجی يا بی حاجی بلل زده وی.

نودا خو غيرت ندی چې ښځينه حاجی درسی حلقی ته ولاړه نشی او څه زده نکړی، بلکه دا يو حماقت او دحق نه محرومول او بيخايه دجاهليت ددوری په څير يو ځيل بلل کيږي.

۸- ځيني حجاج چې کله هیواده راستنېږي نو

پیش‌فرض‌های اصلاحات اداری

ناصرالدین دریز

اداری است که تجارب کشورهای مشترک المنافع را در این عرصه بازتاب می‌دهد.

این کشورها در بسیاری از وجوه قبل از تطبیق اصلاحات اداری، دارای یک رشته بینش‌ها و نظریه‌های مشابه‌اند. از جمله اداره مرجع یا اداره مسوول تطبیق اصلاحات اداری آنان، به طور معمول جهت پاسخدهی به این ۱۰ پرسش اساسی، یافتن راه حل‌های منطقی را قبل از تطبیق، تدارک و تمرین می‌نماید.

در این مبحث نخست ده پرسش کلیدی ارایه می‌گردد. در صورتی که پاسخ‌ها مثبت باشد، می‌توان برنامه اصلاحات را مورد تطبیق قرار داد. پس از آن، این پرسش مطرح می‌گردد که آیا در افغانستان نیز قبل از تطبیق برنامه اصلاحات اداری پاسخ این ده پرسش مثبت بوده و به پاسخ این گونه پرسش‌ها و ارزیابی‌ها توجه صورت گرفته و یا در آینده در قبال این گونه پرسش‌ها چه اقداماتی اتخاذ می‌گردد؟

ارزیابی پیش از اصلاحات اداری

۱. آیا حمایت قوی و تعهد سیاسی برای تطبیق اصلاحات اداری وجود

اکثر کشورهای که برنامه‌های اصلاحات اداری را مورد تطبیق قرار داده‌اند، قبل از تطبیق و بعد از تطبیق با یک تعداد چالش‌های همسان مواجهه بوده‌اند. به همین دلیل این کشورها به یکسلسله اقدامات پیشگیرانه و بازدارنده متوسل می‌گردند تا از تهدیدات احتمالی که در جریان تطبیق یا پس از آن، ممکن است متوجه برنامه اصلاحات باشند، بتوانند جلوگیری نموده و به آسانی و بدون مشکل بزرگ به اهداف شان نایل آیند.

برای فشردن سازی بحث، مسیر سخن را به سمت چالش‌های احتمالی و آمادگی‌های احتیاطی برای تطبیق بهتر اصلاحات اداری سوق می‌دهیم. برخی کارشناسان پاسخ مثبت به ده پرسش اساسی را پیش از تطبیق اصلاحات در مؤفقیت تحقق آن مؤثر می‌دانند.

در ادامه توجه دوستان گرامی را به این ده پرسش اساسی که قبل از تطبیق برنامه اصلاحات اداری پاسخ‌های آنها باید مثبت باشد، معطوف می‌نماییم. بحث زیر در واقع یافته‌های ورکشاپ‌های آموزشی پیرامون اصلاحات

دارد؟
۲. ثبات در چگونگی روال تطبیق اصلاحات، به این معنی که تا کدام پیمان‌ه ثبات در عزم برای تطبیق اصلاحات اداری وجود دارد یا این که تا کدام اندازه قاطعیت در اراده تطبیق کنندگان موجود است؟

۳. آیا سایر شرکا یا اداره‌هایی که قرار است، اصلاحات در آن‌ها مورد تطبیق قرار گیرد، مانند اداره مرجع یا اداره تطبیق کننده، اراده قوی برای تطبیق اصلاحات دارند یا نه؟

۴. کسب مالکیت اصلاحات تا کدام حد میان اداره‌های دیگر تعمیم یافته و آیا در اداره‌های دیگر ضرورت تطبیق اصلاحات مانند اداره مرجع (اداره تطبیق کننده) احساس می‌گردد؟

۵. آیا در برنامه تطبیق اصلاحات اداری توازن تخنیکی و عقلانی بین نیازمندی‌های مدیریتی و روند عرضه خدمات به قدر کافی وجود دارد؟

۶. آیا تیم‌های تطبیق کننده اصلاحات اداری نتایج و عواقب بعدی برنامه اصلاحات اداری را به صورت همه جانبه و مسلکی درک نموده‌اند؟

۷. آیا برجستگی‌ها و کاستی‌های

برنامه اصلاحات برای تمام دست اندرکاران (تیم تغییر) قبل از آغاز تطبیق تشخیص و درک گردیده است؟ و یا صرف با بینش مثبت گرایانه به جنبه های بارز آن توجه صورت گرفته است؟

۸. آیا حمایت جدی و لازم از سوی سایر شرکا و نهادهای بیرونی برای تطبیق اصلاحات اداری وجود دارد، یا نه؟

۹. آیا هدف از تطبیق برنامه اصلاحات یک تغییر آنی و فوری است یا یک پروسه مستمر و دایمی است؟
۱۰. آیا استراتژی های کلان، اهداف و پلان هایی که برای تطبیق برنامه اصلاحات اداری مطرح شده است، واقع بینانه (SMART) یعنی: اهداف بلند مدت و کوتاه مدت مشخص، قابل اندازه گیری، قابل دستیابی، واقع بینانه، و زمان بندی استند و قابلیت اجرایی را دارند یا نه؟

باید گفت که هنوز در افغانستان کدام اقدام لازم جهت یافتن راه هایی که بتواند به ده پرسش بالایی پاسخ درست و قناعت بخش ارایه نماید، نه تنها در نظر گرفته نشده؛ بلکه چالش هایی که در جریان تطبیق اصلاحات اداری در دوره های مختلف آن رونما گردیده، در دوره های بعدی تطبیق، برای یافتن راه حل های آنها نیز کمتر توجه صورت گرفته است.

از این رو توقع می رود که جهت تطبیق بهتر اصلاحات اداری و حصول نتایج خوبتر، قبل از آغاز روند تطبیق برنامه اصلاحات اداری، نخست به این ده پرسش، پاسخ مثبت داده شود. سپس با در نظر داشت مشکلات برنامه های قبلی، به تطبیق اصلاحات اداری پرداخته شود.

نوعیت اداره خدمات ملکی

پیش از تطبیق اصلاحات اداری، اداره مرجع باید چگونگی اداره مورد نظر را در پلان ها و استراتژی های خویش مشخص سازد. در مبحث ذیل توضیحات فشرده در مورد چند و چون دیدگاه ها و نوعیت اداره های خدمات ملکی ارایه می گردد.

نظام های اداری جهان به طور معمول در سه قالب (باز، بسته و مختلط) فعالیت می کنند و سه نوع دیدگاه نسبت به آن مطرح می شود:

۱. **اداره کوچک با بینش آزاد اندیشی جدید (New Liberal):** این نوع اداره مطابق قانون بیشتر مسوولیت های اداره خدمات ملکی را به مؤسسات و بخش های خصوصی واگذار می نماید و حکومت در این راستا بیشتر نقش نظارت کننده و کنترل کننده را ایفا می کند.

این نوع نظام اداری را نظام باز می نامند. نظیر این گونه اداره های خدمات ملکی را می توان در نظام های باز در کشورهای غربی، دموکراتیک و سیستم اقتصاد بازار مثال زد.

۲. **اداره مرکزی قوی و بزرگ (Centralize):** در این نوع اداره خدمات ملکی هیچ گونه نقشی برای سکتور خصوصی داده نمی شود. این شکل نظام اداری با تشکیلات عریض و مریض، خدمات با کیفیت پایین را ارایه می دهند.

این گونه اداره عامه را نظام بسته نیز می نامند. نظیر این گونه اداره های خدمات ملکی را می توان در کشورهای سوسیالیستی و غیردموکراتیک و نظام های بسته مثال زد.

۳. **اداره های انگشافی متوسط (Development State):** در این نوع

نظام اداری به طور متناوب اداره عامه و خصوصی هر دو مسوولیت های ارایه خدمات را در پرتو قانون متقبل می شوند.

این شکل نظام اداری را سیستم مختلط نیز می نامند. بیشتر مسوولیت های بزرگ ارایه خدمات عامه به اداره ملکی تعلق می گیرد. سایر مسوولیت های عرضه خدمات به سکتور خصوصی سپرده می شود و حکومت در این هنگام مسوولیت نظارتی و کنترل را به عهده می گیرد. مثال این نوع اداره های عامه را می توان در کشورهای جنوب شرق آسیا و اوقیانوسیه زد.

حال این پرسش به میان می آید که تا اکنون اداره خدمات ملکی افغانستان از کدام یک این قالب ها پیروی می کند و کدام یک از این نوع سیستم ها برای اداره خدمات ملکی کشور توصیه می شود تا قابلیت تطبیقی و اجرایی بهتر را داشته باشد؟ گرچه پیش از این، در اداره خدمات ملکی کشور از هر سه روش و ساختارهای متفاوت تشکیلاتی استفاده به عمل آمده است؛ اما این یک میتود معیاری و جهانی نیست. از این رو، ایجاب می نماید تا در آینده راهکارهای اصلاحی مشخص و ساختارهای معیاری در اداره عامه کشور مطابق مفاد قوانین نافذه به کار گرفته شود.

در همین حال، دریافت پاسخ بهتر پرسش های بالایی، باید در یک اجماع تجربه داران و کارشناسان اصلاح اداره عامه با توافق اکثریت دست اندرکاران به ویژه کارشناسان اصلاحات اداری پس از بحث های همه

جانبه، پاسخ های مناسب آنان گردآوری و به کار گرفته شوند. به دنبال آن اداره خدمات ملکی در قالب آن گونه نظام، تنظیم یابد.

گرچه هر یک از این قالب های سه گانه نظر به شرایط زمانی و مکانی خویش می تواند جنبه تطبیقی داشته باشند و مؤثریت آنها بستگی به عوامل مختلفی دارد که در اینجا به آن پرداخته نمی توانیم.

اما به نظر می رسد که برای انکشاف نظام اداری، "اداره انکشافی متوسط" می تواند یک پیشنهاد مناسب بوده و سنگ بنای یک اداره عامه جدید و حکومتداری خوب را بر زمین نهد.

حکومتداری خوب

کلید حکومتداری خوب در گروه اداره عامه پویا و پویانده است که عاری از فساد اداری به معنی جامع کلمه باشد و این امر زمانی ممکن می گردد که نظام خدمات ملکی با اصلاحات اداری گسترده توان رویایی را (از نظر کمی و کیفی) با سایر اداره های رقیب جهان حاصل نماید.

به این ترتیب با اصلاح دستگاه حکومت و تطبیق برنامه ریزی های هدفمند، روند تهداب گذاری حکومتداری خوب تسهیل و تقویت یافته و جامعه به عدالت

اجتماعی و اقتصادی دست می یازد. زیرا هدف اصلی و اساسی اصلاحات اداری، همانا پیریزی پایه های حکومتداری خوب برای رفاه همگانی است.

البته تطبیق گام به گام اصلاحات اداری، عنصر اصلی حکومتداری خوب است. مشارکت متوازن و عادلانه اقشار مختلف جامعه در ساختار اداری

باید گفت که هنوز در افغانستان کدام اقدام لازم جهت یافتن راه هایی که بتواند به ده پرسش بالایی پاسخ درست و قناعت بخش ارایه نماید، نه تنها در نظر گرفته نشده؛ بلکه چالش هایی که در جریان تطبیق اصلاحات اداری در دوره های مختلف آن رونما گردیده، در دوره های بعدی تطبیق، برای یافتن راه حل های آنها نیز کمتر توجه صورت گرفته است.

و سیاسی کشور، یکی از زیر بناهای حکومتداری خوب بوده و ضامن سلامت و بقای نظام است.

اصلاحات در برخی کشورهای جهان با برنامه های گسترده ای؛ چون: توجه به حقوق بشر، فقرزدایی، اصلاحات اقتصادی و بازسازی بخش های اداره عامه، بنیاد یک حکومت خوب را پایه گذاری می نماید. مدیریت کدرسازی، تقویت ظرفیت کارکنان و کار آفرینی سازمانی نیز از جمله برنامه های اصلی اصلاحات برای ساختن حکومت خوب به شمار می آید.

در همین حال، حکومتداری خوب، خود عنصر بنیادین فقرزدایی است. حکومتداری خوب تشویق کننده مدیریت تمرین و تقویت نهادهای اقتصادی، سیاسی، اداری، تعلیمی، تربیتی، آموزشی و فرهنگی است.

در حکومتداری خوب، دولت برای جلب مشارکت ملی، مردم را از شفافیت، جامعیت، مفیدیت، مولدیت و مؤثریت کارکردهای اداره عامه از طریق رسانه ها و دسترسی به اطلاعات آگاهی

به موقع و درست می دهد.

در حکومت خوب، حکومت خادم ملت است تا حاکم سرنوشت آنان. رسیدن مقام حکومتی وسیله برتری و آقایی نبوده؛ بلکه ابزاری برای خدمت به خلق خدا است.

اداره سالم، کلید حکومتداری خوب است. تنها یک اداره عامه سالم و مؤثر که قادر به تامین امنیت و احقاق حقوق مردم و احتیاجات عامه بوده و خدمات ارزنده را به موقع به مردم عرضه نماید، می تواند مشروعیت و اعتبار حکومت را در یک دوره درازمدت تامین نماید.

رهبری و مدیریت کارا و مؤثر اداره عامه، ثروت های انسانی و طبیعی را افزایش بخشیده و زمینه های سرمایه گذاری در بخش های صحت، معارف، و تامینات اجتماعی را فراهم می سازد. در ضمن اشتراک زنان در چوکات اصول و قواعد شرعی و ملی در خدمات ملکی برای ایجاد یک جامعه توانمند یک امر اساسی شمرده می شود.

افزون بر آن، تحکیم ثبات برای ایجاد افغانستان نیرومند، مستلزم یک اداره سالم است. رهبری یک اداره سالم و مؤثر عامه، زیربنای عینی انکشاف صنعتی را تقویت بخشیده و اقتصاد پایدار و خودکفایی ملی حمایت می کند.

رعایت اصول مدیریت سالم در روابط سازمانی، سبب مؤثریت و کارایی گردیده و زمینه های عرضه خدمات معیاری را مهیا می سازد. ناکارایی مدیریت ارشد، فشار بیشتر کاری را بالای مدیران میانی وارد آورده و توانمندی آنان را در رهبری سازمان ضعیف ساخته و سطح کیفیت عرضه خدمات را پایین می آورد.

سطح عرضه خدمات با کیفیت، در استقرار ثبات و تقویت نظام سیاسی

موثر است. همچنان شفافیت کاری و اداری متضمن آن است که حکومت در خدمت مردم باشد؛ زیرا مردم مالیات شان به حکومت می پردازند و در برابر آن، این حق شان است تا طالب وضاحت عملکرد حکومت و خرچ و مصرف آن گردند و اجازه دسترسی به معلومات در مورد اجراءات حکومت را داشته باشند. کارکنان دولت از مالیات مردم تامین معیشت می نمایند، پس کارکنان دولت خادم ملت اند نه بادر آنان.

کمیسیون مستقل اصلاحات اداری متعهد به حفاظت از حقوق، امتیازها، مصوونیت، موقف و وقار کارکنان خدمات ملکی از جمله قشر اناث است. حضور فعال زنان در چوکات اوامر اسلامی در جامعه به هدف دستیابی به انکشاف سیاسی و اجتماعی و یک اداره قوی و نیرومند ضروری می باشد. بر زنان کشور است تا نقش شان را در اعمار خانواده و جامعه امروزی و فردا، فعال تر و متبازتر از هر زمان دیگر مطابق شرعیت اسلامی و اصول ملی ایفا نمایند.

بدیهست که یک اداره سالم، متعهد و مردمی پیش زمینه رشد سریع سکتور خصوصی را فراهم می سازد. اداره جدید عامه، مشارکت همگانی را بنابر مالکیت و ملزم بودن، تضمین و موثریت کاری را تامین می نماید.

برای رفتن به سوی یک آینده درخشان و جامعه شکوهمند، عزم ملی و مدیریت سالم می تواند حق تک افراد جامعه را از سرمایه های ملی در چهارچوب یک حکومت خوب تثبیت و تمثیل نماید. روند توسعه انکشاف متوازن ملی با مدیریت سالم، تغییرات مناسب محیطی و اصلاحات اداری،

اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی شکل می گیرد.

در یک جمله اگر می خواهیم با فساد اداری مبارزه راستین و بنیادین صورت گیرد و زیربناهای اداره سالم در کشور تقویت، باید اصلاحات اداری در اداره عامه مورد تطبیق قرار گیرد و از مداخله سیاسیون در اداره خدمات ملکی جلوگیری به عمل آید تا درخت حکومتداری خوب در کشور نفج گرفته و ثمر شیرینش را به دست دهد.

عناصر اساسی انکشاف سازمانی

سازمان ها مانند سایر پدیده های طبیعی برای بقا و ادامه حیات شان، محکوم به تغییر و سازش با محیط پیرامون خویش اند. رشد فزاینده فناوری، دانش جدید و نیازهای رو به افزایش بشر از سازمان ها می طلبد تا پاسخگوی به موقع این عناصر راه آورده بوده و در برابر آنها اهتمامات لازم را اتخاذ نمایند.

ازین رو، مدیران ارشد و زرننگ باید برای رویارویی هرچه خوبتر با این پیشامدها، نظام اداری سازمان های شان را انکشاف متوازن و به موقع بدهند. گرچه آگاهان مؤلفه های زیادی برای انکشاف سازمانی ارایه می دهند، اما در این مبحث به طور فشرده، طرح پنجگانه انکشاف سازمانی ارایه می گردد.

شماری از کارشناسان این پنج مورد را به عنوان عناصر عمده انکشاف سازمانی پیشنهاد می دهند و در عین حال تاکید می ورزند که این عناصر باید موازی با هم و نظر به ضرورت و شرایط محیطی و ایجابی، انکشاف داده شوند تا سازمان توان همطرازی با رقبا را از دست ندهد.

۱. بهبود مدیریت مالی و اداری
۲. اجراات بهتر افراد، ارتقای ظرفیت،

تغییر و انکشاف متوازن و موازی ساختارهای سازمانی و نظام اداری (نظر به ضرورت)

۳. ایجاد زمینه های رقابت و فرصت ها برای سکتور خصوصی در عرضه خدمات

۴. دخیل ساختن شهروندان در ساختن پالیسی ها

۵. بستن قرارداد با شرکت های خصوصی برای کاهش مخارج اداری.

حسب این طرح و این بسته پیشنهادی، مدیریت ارشد سازمان ناگزیر است برای اجراات بهتر نخست به ارتقای ظرفیت کارکنان توجه نموده و سپس ساختارهای سازمانی را مطابق شرایط جدید، تغییر و انکشاف متوازن و موازی دهد تا سازمان در مسیر رفتار پرشتاب زمان، پیر و از پامانده نگردد.

به این ترتیب به نظر می رسد که اکنون وقت آن رسیده تا نظام اداره خدمات ملکی کشور هم مورد بازنگری مجدد قرار گرفته و نظر به شرایط و نیازهای جدید در سلسله مراتب، مسوولیت ها، بست ها، قدم ها، القاب و ساختارهای تشکیلاتی آن تغییرات و اصلاحاتی لازم و مناسب به میان آید تا پاسخگوی خواهشات و ضروریات امروزی گردد.

چگونگی موضوع با طرح های پیشنهادی جدید برای نظام اداری کشور به خواست خداوند بزرگ ﷻ در بحث های آینده دنبال خواهد شد.

اهمیت دعا

قسمت سوم:

استاد غلام الدین "کلاثری"

ب - فضیلت های دعا در سنت نبوی

پیامبر ﷺ در نخستین و دشوارترین رویارویی با مشرکین در بدر، به دعا پناه می برد و با اصرار و الحاح از خدای متعال پیروزی مسلمانان و شکست مشرکین را درخواست می نماید. حیات گرانمایه پیامبر ﷺ پر است از حالاتی که به دعا روی می آورد، خاشعانه و متضرعانه دست به سوی آسمان بلند می کند و مطلبش را از پروردگار مهربان می طلبد. در احادیث نبوی مشاهده می گردد که در حالات و اوقات مختلفی، بار بار به دعا امر، تشویق و ترغیب صورت گرفته است. فضایل دعا باتوجه به آثار سازنده آن در زندگی انسانی، احادیث فراوانی در توضیح و معرفی فضیلت دعا وارد شده است، در ذیل برخی احادیث به صورت کوتاه ذکر می گردد:

O عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «يَنْزِلُ رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا حِينَ يَبْقَى ثُلُثُ اللَّيْلِ الْآخِرِ يَقُولُ: مَنْ يَدْعُونِي فَأَسْتَجِبَ لَهُ، مَنْ يَسْأَلُنِي فَأُعْطِيَهُ، مَنْ يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ»^(۱)

از ابوهریره رضی الله عنه روایت شده که

پیامبر ﷺ فرمود: پروردگار ما تبارک و تعالی هر شب، هنگامی که یک سوم اخیر شب باقی می ماند، به آسمان دنیا نزول می نماید، می گوید: چه کسی مرا دعا می کند که دعایش را اجابت کنم، چه کسی از من سوال می کند که برایش عطا نمایم، چه کسی از من آمرزش می طلبد که او را بیامرزم.

این حدیث یکی از احادیث معروفی است که مورد اختلاف علما قرار گرفته است، بدون توجه به اختلافات و بحث های طولانی علما در مورد واژه «نزول»، قصد نویسنده توضیح اهمیت و فضیلت دعا در پرتو حدیث ارزشمند فوق است.

در حدیث، فضیلت آخر شب برای دعا، سوال و استغفار ذکر شده است که آیه کریمه نیز در جایی که صفات «پرهیزگاران» را بیان می نماید، فضیلت استغفار در سحرگاهان یا آخر شب را مورد تایید قرار می دهد:

﴿وَالَّذِينَ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ﴾^(۲)

و در سحرگاهان استغفار می کردند. صحابه پیامبر ﷺ تلاش می کردند که آخر شب را از دست ندهند و در آن وقت گرانها به دعا، طلب و استغفار بپردازند. در زمان صحابه و تابعین، تهجد و سحرخیزی فرهنگ مبارکی بود که زنان،

مردان، جوانان و سالمندان خودشان را به انجام آن مسئول می دانستند و تلاش می کردند تا مشکلات، سختی ها و ناملایمات زندگی شان را در هنگام سحر و بعد از تهجد به پروردگارشان عرض کنند و رفع مشکل شان را تنها از او طلب نمایند و دعا و استغفار خویش را به پیشگاه او تقدیم کنند.

«روی محارب بن دثار عَنْ عَمِّهِ أَنَّهُ كَانَ يَأْتِي الْمَسْجِدَ فِي السَّحَرِ وَيَمْرُ بِنَارِ ابْنِ مَسْعُودٍ، فَسَمِعَهُ يَقُولُ: اَللّٰهُمَّ اِنَّكَ اَمَرْتَنِيْ فَاَطَعْتُ، وَدَعَوْتَنِيْ فَاَجَبْتُ، وَهَذَا سَحَرٌ فَاَغْفِرْ لِيْ»^(۳)

محارب بن دثار از عمویش روایت کرده است که ایشان سحرگاه به مسجد می آمد و از منزل ابن مسعود می گذشت، شنید که ابن مسعود می گفت: الهی! تو برایم امر کردی و فرمان بردم و دعوتم کردی اجابت کردم و این سحر است مرا بیامرز.

حدیث فوق به استحباب دعا، استغفار و سوال در هنگام قیام به نماز شب، دلالت دارد، زیرا هنگام اجابت دعا و قضای حوایج است.^(۴)

دعا بدون تردید در چنین هنگامی به اجابت می رسد، اگر دعای برخی دعاکنندگان به اجابت نمی انجامد، اعتراضی در کار نیست؛ زیرا سبب عدم اجابت دعا آن است که در خللی یکی

از شروط دعا رونما می‌گردد. مانند: پرهیز از خوراک، پوشاک و نوشیدنی‌ها، یا استعجال دعاکننده، یا دعا برای گناه یا قطع رحم باشد، یا دعا اجابت شده ولی وجود مطلوب به خاطر مصلحت بنده یا امری که خدای متعال خواسته است، تاخیر شده است.^۴ در حدیثی آمده است:

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: «إِنْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَبْسُطُ يَدَهُ بِاللَّيْلِ لِيُثَوِّبَ مُسِيءَ النَّهَارِ، وَيَبْسُطُ يَدَهُ بِالنَّهَارِ لِيُثَوِّبَ مُسِيءَ اللَّيْلِ، حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا»^۵

از پیامبر ﷺ روایت شده که فرمود: خدای عزوجل دستش را در شب دراز می‌کند تا بدکار روز توبه کند، و دستش را در روز دراز می‌کند تا بدکار شب توبه کند، تا هنگامی که آفتاب از مغرب طلوع کند.

آیات و احادیث به صورت واضح بیان می‌دارد که خدای متعال هر لحظه و هر ساعتی دعا و طلب بنده‌اش را می‌شنود، اما آخر شب از اوقات اجابت دعا بوده و فضیلت دعا، سوال و استغفار در آن هنگام بیشتر است.

فرق در میان دعا، سوال و استغفار این است که مطلوب یا دفع ضرر است و یا جلب خیر، و این امر یا دینی است و یا دنیوی. در استغفار اشاره به موضوع اولی، در سوال اشاره به دومی و در دعا اشاره به سومی است. یعنی استغفار عبارت از طلب پوشاندن گناهان یا اشاره به اولی یا دفع ضرر است، سوال عبارت از جلب خیر یا اشاره به موضوع دومی است و دعا اشاره به موضوع سومی است که در دعا طلب وجود ندارد؛ مانند اینکه کسی یاالله و رحمان بگوید.^۶

انسان از یکسو همواره در معرض گناه، اشتباه و لغزش قرار دارد و از سوی دیگر لحظه‌ای از مرگ ایمن نیست، لذا بهتر این است که در پایان

هر روز از گناهان و اشتباهاتی که در روز مرتکب آنها شده است، استغفار و توبه نماید و در پایان شب از گناهان و لغزش‌هایی که در شب از او سرزده است، استغفار و توبه نماید. و یقیناً خدای مهربان استغفار و توبه بندگان را می‌پذیرد.

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي، وَأَنَا مَعَهُ إِذَا ذَكَرَنِي، فَإِنْ ذَكَرَنِي فِي نَفْسِهِ ذَكَرْتُهُ فِي نَفْسِي، وَإِنْ ذَكَرَنِي فِي مَالٍ ذَكَرْتُهُ فِي مَالٍ خَيْرٍ مِنْهُمْ، وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ بِشَيْءٍ تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذِرَاعًا، وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِرَاعًا تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ بَاعًا، وَإِنْ أَتَانِي يَمْسِي أَتَيْتُهُ هَرُولَةً»^۷

پیامبر ﷺ فرمود: خداوند متعال می‌فرماید: من در گمان بنده‌ام نسبت به من هستم، و من با او هستم هنگامی مرا یاد کند، اگر مرا در نفس خودش یاد کرد، او را در نفسم یاد می‌کنم، و اگر مرا در جمع یاد کرد، او را در جمعی بهتر از آنها یاد می‌کنم. اگر به سوی من با شبر تقرب جست، به سوی او یک ذراع تقرب می‌جویم، و اگر به سوی من یک ذراع تقرب نمود، یک باع (مقدار گشادن دو دست) به سوی آن تقرب می‌نمایم و اگر با راه رفتن (آهسته) به سوی من می‌آمد، من باشتاب به سوی او می‌آیم.

حسن ظن به خدای متعال از جمله صفاتی است که زندگی مومن لحظه‌ای از آن خالی نباشد. حسن ظن به خدای متعال از مهمترین اعمال قلوب است که در اسلام به آن توجه فراوانی شده است. چون اضرار و زیان‌های بیماری‌های قلب کشنده‌تر از بیماری‌های بدنی است و درمان آن نیز دشوارتر از درمان بیماری‌های بدنی است.

مفهوم «حسن ظن» در حدیث فوق عبارت است از ظن به آنچه لایق خدای متعال است، اعتقاد به آنچه مستحق جلال او بوده و آنچه را که اسمای حسنی و صفات علیای او تقاضا می‌نماید و به گونه‌ای که رضای خدای متعال است در

زندگی مومن اثر می‌گذارد.

علما در توضیح معنای حسن ظن به خدای متعال می‌گویند: حسن ظن به خدای متعال یعنی که من قادر هستم برای او عملی انجام دهم که گمان دارد من آن را انجام می‌دهم. همچنان معنی حسن ظن به الله آن است که یقین نماید خدای متعال بر او رحمت می‌نماید و او را مورد عفو قرار می‌دهد. برخی مفهوم حسن ظن به خدای متعال را به این معنی می‌دانند: معنایش آمرزش برای کسی است که آمرزش می‌طلبد، قبول برای کسی است که توبه می‌کند، اجابت برای کسی است که دعا می‌نماید، و بسنده‌بودن برای کسی است که طلبی دارد.^۸

امام نووی در شرح مهذب می‌نویسد: معنای حسن ظن به خدای متعال آنست که یقین داشته باشد خدای متعال رحمتش را شامل حال او می‌سازد و با تفکر در آیات و احادیثی که در مورد عفو و بخشش خدای سبحان، وعده‌اش به اهل توحید و جوشش او در روز قیامت برای مومنان آمده است، این رجا و امید به وجود می‌آید و نظر جمهور علما همین است.^۹

آنچه به اهمیت حسن ظن به خدای متعال دلالت می‌کند، وصیت پیامبر ﷺ به آن است.

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَبْلَ مَوْتِهِ بِثَلَاثَةِ أَيَّامٍ، يَقُولُ: «لَا يَمُوتَنَّ أَحَدُكُمْ إِلَّا وَهُوَ يُحْسِنُ الظَّنَّ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ»^{۱۰}

جابر بن عبدالله انصاری گفت: شنیدم که پیامبر ﷺ سه روز قبل از وفاتش فرمود: هیچ یکی از شما نمیرد مگر گمانش را به خدای عزوجل نیکو سازد. ابوسلیمان خطابی در شرح

این حدیث میگوید: کسی به خدای متعال ظن نیک می داشته باشد که عملش نیکو شود، یعنی می خواهد بگوید: اعمال تان را نیکو سازید، ظن شما به خدای متعال نیکو می شود. چون کسی که علمش زشت شد، ظنش نیز بد و زشت شود. حسن ظن نیز از ناحیه رجا و امید عفو و بخشش به خدای رحمان می باشد.^{۱۱}

حسن ظن به خدای متعال، برخی مفاهیم اعتقادی و رفتاری مانند: توکل به خدای سبحان، اعتماد، استعانت، خوف و رجا را در ایمان و باور آدمی ترسیخ می نماید.

بیشترین مردم حسن ظن به خدای رحمان ندارند، چون می پندارند که آنچه مستحق بودند برای شان داده نشده از زندگی نصیب و بهره مناسبی ندارند، بیشتر از آنچه خدای متعال برای آنها عطا کرده است، مستحق آن هستند، انگار با زبان حال می گویند: پروردگارم بر من ظلم نموده و شایسته آنچه بودم برایم عطا نکرده است.

البته چنین پندار موهوم سبب می شود که از نعمت اطمینان قلبی، امنیت نفسی، سعادت رضا به قضا و قدر خدا بی بهره گردد. در حالی که مومن همواره حسن ظن به خدایش دارد، همیشه و در حالت سختی و آسانی از او انتظار خیر دارد و باور دارد که خدای متعال پیوسته برایش خیر می خواهد.

حسن ظن به خدای متعال انسان را به وعده های خدای عزیز و آنچه در مورد نصرت دین و تمکین مومنان در زمین خبر داده است، متیقن می سازد، این یقین او را به انجام اعمال نیک و سعی و تلاش بی امان در راه نصرت دین، دعوت و جهاد در راه خدا با نفس و مال و همه داشته هایش ترغیب می نماید. و از برزگترین آثار حسن ظن به

خدا، نجات در روز قیامت است. واژه «تقرب» در حدیث مذکور به معنای تقرب به خدای متعال با طاعات، عبادات، ادای فرایض و واجبات و انجام اعمال نیک و خدایسندانه است. جز انجام دادن احکام الهی و اعمال نیک، هیچ راه تقرب دیگری به خدای سبحان وجود ندارد.

در آیات و روایات فراوانی به ذکر و استغفار امر و تشویق شده است. در مورد چیستی ذکر، اهمیت ذکر و چگونه، چه وقت و چه ذکری باید گفت؟ نیاز به یک رساله مستقل دیده می شود.

در اینجا به ذکر یک حدیث در مورد فضیلت ذکر خدای متعال بسنده می شود که می فرماید:

عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُنبِئُكُمْ بِخَيْرِ أَعْمَالِكُمْ، وَأَزْكَاهَا عِنْدَ مَلِكِكُمْ، وَأَرْفَعُهَا فِي دَرَجَاتِكُمْ وَخَيْرٌ لَكُمْ مِنْ إِنْفَاقِ الدَّهَبِ وَالْوَرَقِ، وَخَيْرٌ لَكُمْ مِنْ أَنْ تَلْقَوْا عَذُوبَكم فَتَضْرِبُوا أَعْنَاقَهُمْ وَتَضْرِبُوا أَعْنَاقَكُمْ؟» قَالُوا: بَلَى. قَالَ: «ذَكَرَ اللَّهُ تَعَالَى»^{۱۲}

ابو درداء گفت: پیامبر ﷺ فرمود: آیا شما را از بهترین اعمال تان خبر دهم که پاکترین در نزد پروردگار تا باشد، برترین آنها در درجات شما باشد و برای شما از نفقه کردن طلا و نقره بهتر باشد و برای شما بهتر باشد از اینکه با دشمن تان روبه رو شوید و شما گردن های آنها را بزنید و آنها گردن های شما را بزنند؟ گفتند: آری؛ فرمود: ذکر خدای متعال.

خلاصه حدیث آن است که اگر انسان به خدای سبحان حسن ظن داشته باشد، زبانش به ذکر خدای متعال تر باشد، با عبادات و انجام اعمال نیکو به خدای متعال تقرب جوید، خداوند سبحان او را مشمول رحمت، مغفرت و غفران خویش می سازد.

عن النعمان بن بشير قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: (الدعاء هو العبادة) ثم قرأ الآية: {ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ} ^{۱۳}

نعمان بن بشیر گفت: پیامبر ﷺ فرمود:

فرمود: دعا خودش عبادت است. سپس این آیه را قرائت کرد: مرا به دعا بخوانید تا برایتان اجابت کنم، بی گمان کسانی که از عبادت من استکبار می ورزند، زودا که به خواری و زاری وارد دوزخ شوند.

مفهوم حدیث این است که دعا عبادت است؛ اگر اجابت شود یا نشود، چون دعا در حقیقت اظهار عجز، نیاز و ناتوانی بنده و اعتراف به این که خدای سبحان قادر به اجابت دعا بوده و به هیچ چیزی نیازمند نیست تا آن را برای خودش ببندد و از بندگان منع نماید. همین امور عبادت بوده و مغز عبادت دانسته می شوند.^{۱۴}

طیبی می گوید: در اینجا ضمیر فصل و خبر معرف به لام آمده که به حصر دلالت دارد؛ چون عبادت جز دعا نیست. طوری که برخی علما دعا را بزرگترین عبادت می دانند.^{۱۵} دعا عبادت است، زیرا هرگاه انسان به خدا پناه ببرد و به غیر خدا رجوع نکند، و غیر خدا مانند: ملک، نبی، ولی، قریب و بعید را با دعا فرانخواند، حقیقت دعا همین است.^{۱۶}

این حدیث دال بر اهمیت ارزشمند و عظیم دعاست، و دعا از انواع عبادت بوده، بلکه خودش عبادت است و انواع عبادت فراوان است، از جمله: دعا، خوف، رجا، توکل، رغبت، رهبه، انابت، استعانت، استغاثه، خشیت و امثال آنها همه از انواع عبادت اند.^{۱۷}

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَدْعُو اللَّهَ بِدَعْوَةٍ لَيْسَ فِيهَا مَأْثَمٌ، وَلَا قَطِيعَةٌ رَحِمَ إِلَّا أُعْطَاهُ إِحْدَى ثَلَاثٍ: إِمَّا أَنْ يَسْتَجِيبَ لَهُ دَعْوَتَهُ، أَوْ يَصْرِفَ عَنْهُ مِنَ الشُّؤْمِ مِثْلَهَا، أَوْ يَدْخِرَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلَهَا». قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِذَا نَكَّرَ. قَالَ: «اللَّهُ أَكْثَرُ»^{۱۸}

از ابی سعید رضی الله عنه روایت است که پیامبر ﷺ فرمود: هیچ مسلمانی

نیست که به خدای متعال دعا کند که در آن گناه و قطع رحم نباشد، مگر خدای متعال یکی از سه چیز را برایش عطا می‌نماید: یا دعایش را اجابت می‌کند، یا یک بدی همانند آن را دور می‌نماید و یا اجر و پاداشی همانند آن را برای ذخیره می‌نماید. گفتند: ای پیامبر خدا! اگر بیشتر بسازیم؟ فرمود: خدای متعال بیشتر از آنچه در مقابل دعای تان باشد برای تان عطا می‌نماید.

هرکسی که به پروردگارش را با شروط لازمه‌ای که برای دعا وجود دارد، دعا کند، دعایش در هر حال مستجاب می‌شود؛ البته استجاب تنها تحقق مطلوب در دعا نیست، بلکه استجاب و قبول دعا حالات دیگری نیز دارد که: یا دعایش مستجاب می‌گردد، یا زشتی و بدی به مقدار دعایش از دعاکننده دور می‌شود و یا پاداش دعایش ذخیره شده و در روز قیامت برای دعاکننده عطا می‌گردد.

شیخ الاسلام ابن تیمیه می‌نویسد: دعایی که در آن اعتدایی وجود نداشته باشد، با آن مطلوب یا مثل آن حاصل می‌گردد که غایت اجابت همین است. تحقق عین مطلوب گاهی ممتنع بوده یا سبب فساد دعاکننده یا دیگری می‌شود، دعاکننده از وجود فساد آن آگاهی ندارد، ولی پروردگار قریب، مجیب و مهربان‌تر از مادر نسبت به فرزندش، برای بندگان خویش است، هرگاه از چیزی سوال شود و او می‌داند که اعطای آن به صلاح بنده نیست، همانند آن را برایش عطا می‌نماید.^{۱۹}

آنچه قابل توجه است این که مسلمان هیچ‌گاهی مایوس نشود و بگوید که دعایم مستجاب نشد، باید همیشه دعا کند، با الحاح و اصرار دعا کند، با در نظر داشتن شرایط دعا، همه نیازها، دشواری‌ها و ناگفتنی‌های مکتوم خودش را با پروردگارش در میان بگذارد، حل مشکلات و رفع نیازهایش را با اصرار از

خدای متعال طلب کند. بدون شک پروردگار شنوا آن را می‌شنود و مستجاب می‌سازد.

دعا سبب نیرومندی است که سختی‌ها را دور می‌کند و مطلب را به دست می‌آورد، دعا بهترین و کارآمدترین درمان برای مقابله و شکیبایی در برابر سختی‌های زندگی است. به همین جهت دعا سلاح مومن گفته شده است.

عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ حَيٌّ كَرِيمٌ يَسْتَحْيِي إِذَا رَفَعَ الرَّجُلُ إِلَيْهِ يَدَيْهِ أَنْ يَرُدَّهُمَا صِفْرًا خَائِبَتَيْنِ»^{۲۰}

از سلمان فارسی روایت است که پیامبر ﷺ فرمود: خداوند با حیا و کریم است؛ حیا می‌کند از اینکه شخصی دستش را به سوی او بلند کند و آنها را مایوس و ناامید برگرداند.

بدون شک، الطاف بی‌پایان و مهربانی‌های بی‌شمار خدای متعال برای بندگان، این حقیقت را آشکار و این ایمان را تقویت می‌نماید که بنده مسلمانش را دوست دارد، دوست ندارد بنده مسلمانش در رنج، سختی، فلاکت و بدبختی زندگی داشته باشد، اگر خالصانه دست عجز به پیشگاه پرودگار بلند نماید و از ژرفای قلبش چیزی از خدا بخواهد که در آن گناه، معصیت، قطع صلح، ظلم، تعدی به دیگران و امور ناممکن نباشد، بدون شک استجاب می‌نماید.

قابل ذکر است که دعا به معنای تنبلی، بیکارگی و مسئولیت‌گریزی نیست. انسان باید در آغاز هرکاری به دعا متوسل گردد و سپس به انجام دادن کارهایش بپردازد، ولی اگر بعد از جهد بی‌امان، تلاش مستمر، کوشش‌نهایی و استفاده از کلیه اسباب و ابزار جهت رسیدن به هدف و تحقق مطلوب، گره کاری باز نشد، تلاش‌ها به ثمر نرسید و کوشش‌ها در تحقق مطلوب کارگر نیفتاد، آنگاه نوبت دعا فرا می‌رسد تا خدای متعال گره‌ها را باز نموده

دشواری‌ها را برطرف سازد. آنگاه خدای متعال حیا می‌کند که دست‌های طالب دعا و بلندشده به سوی او، مایوس و ناامید برگردد. لذا در جزیی‌ترین تا بزرگترین امورمان دعا کنیم و از خدای متعال در همه امور زندگی‌مان کمک، معاونت و هدایت طلب نماییم و به استجاب آن یقین راسخ داشته باشیم.

عَنْ سَلْمَانَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا يَرُدُّ الْقَضَاءُ إِلَّا الدَّعَا، وَلَا يَزِيدُ فِي الْعُمْرِ إِلَّا الْبِرُّ»^{۲۱}

سلمان گفت که پیامبر ﷺ فرمود: قضاء جز با دعا رد نمی‌شود و عمر جز با نیکی اضافه نمی‌گردد.

در مورد تغییر و عدم تغییر قضاء بحث‌های طولانی و مفصلی وجود دارد که از حوصله این مقال بیرون است. اما برخی نظرات به صورت اختصار ذکر می‌گردد: ادامه دارد

مآخذ:

- ۱- متفق علیه، صحیح البخاری (۵۳/۲)
- ۲- عمدة القاری شرح صحیح البخاری (۲۰۱/۷)
- ۳- التوضیح لشرح الجامع الصحیح (۱۰۶/۹)
- ۴- فتح الباری شرح صحیح البخاری (۷۰/۱۴۰)
- ۵- صحیح مسلم (۲۱۱۳/۴)
- ۶- فتح الباری لابن حجر (۳۱/۳)، عمدة القاری شرح صحیح البخاری (۳۲۸/۱۱)
- ۷- متفق علیه، صحیح البخاری.
- ۸- تحفة الأحوذی (۴۶/۱۰)، شرح النووی علی مسلم (۲/۱۷)، فتح الباری لابن حجر (۳۸۵/۱۳)
- ۹- المجموع شرح المذهب (۱۰۸/۵)
- ۱۰- صحیح مسلم (۲۲۰۶/۴)
- ۱۱- شرح السنة للبیہقی (۲۷۲/۵)
- ۱۲- سنن الترمذی ت شاکر (۴۵۹/۵)، البانی صحیح گفته است. صحیح الترمذی (۳۹/۳)
- ۱۳- صحیح ابن حبان (۱۷۲/۳)، الترمذی (۲۱۱/۵) این حدیث را ترمذی «صحیح» و البانی «صحیح» می‌گوید.
- ۱۴- تحفة الأحوذی (۲۲۰/۹)
- ۱۵- التنبیه شرح الجامع الصغیر (۷/۶)
- ۱۶- شرح ریاض الصالحین (۱۴/۶)
- ۱۷- شرح سنن أبی داود، عبد المہ العیاد (۱۸۸/۸)
- ۱۸- المستدرک علی الصحیحین للحاکم (۶۷۰) و صححه الحافظ ابن حجر فی الفتح (۱۱۵) و البانی فی صحیح الترمذی، ۶۷/۳
- ۱۹- الحسنه والسینة (ص: ۱۱۹)
- ۲۰- سنن الترمذی ت شاکر (۵۵۶/۵)
- ۲۱- سنن الترمذی ت شاکر (۴۴۸/۴)

نقش امنیت غذایی

در سلامتی انسان از دیدگاه اسلام

قسمت هفتم:

استاد محمد شریف "رباطی"

مِعْرَض (تیر بدون پر) به سوی شکار بیندازم و آن تیر به شکار اصابت کند، آیا می توانیم از گوشت آن بخوریم؟ و پیامبر ﷺ فرمود: «هرگاه به سوی شکار معراض انداختی و نام خداوند را ذکر کردی و تیر به شکار اصابت کرد و بدن حیوان را شکافت و سوراخ کرد، از گوشت آن حیوان بخور، اما اگر تیر از معراض به شکار اصابت کرد (و آن را کُشت)، از گوشت آن حیوان مخور!»^{۱۸}

مِعْرَض، چوب یا عصایی است که در نوک آن یک تکه آهن تیز قرار میدهند و گاه هم بدون تکه آهن است. امام نووی گفته است که: معراض، تیر بدون پر و نوک و پیکان است. باید دانست که شکار با تفنگ های شکاری هم به تیر شکار ملحق هستند.

خلاصه ی سخن این که: در صورت فرستادن حیوان شکاری دست آموز، مانند سگ و عقاب و شاهین، یا تیرانداختن با شلیک کردن به سوی شکار، مادام که این کارها همراه و مقترن به ذکر نام خداوند بوده و خود سگ شکاری از آن شکار نخورده باشد و سگ های دیگری به همراه نداشته باشد، گوشت حیوان شکار شده حلال است؛ اما اگر سگ شکارچی از شکار بخورد، گوشت حیوان شکار شده حرام می شود، به دلیل این که در حدیث بخاری و مسلم از عدی بن حاتم، پیامبر ﷺ فرموده است: «مگر آن که،

وجود دارد؛ پس هرگاه برخی از آنها توخّش کردند و از دستتان در رفتند، آن ها را همین طور (باتیر) بزنید»^{۱۸}

اما بدیهی است که) اگر انسان بتواند، حتی با کمک و یاری دیگران، حیوان را به چنگ آورد، گوشت آن، جز با بریدن از حلقوم یا بریدن قسمت پایین گردن (نحر) حلال نمی گردد. اگر که حیوان وحشی باشد، از آن ها که نمی توان آنها را به چنگ آورد، مانند آهو و غیر آن؛ یا آن که پرنده ای باشد در هوا که به چنگ آوردنش خارج از توانایی باشد؛ همه ی این ها حکم شکار را دارند به دلیل روایت شیخین (مسلم و بخاری)، ترمذی، نسائی و ابن ماجه از عدی بن حاتم که او گفته است: «من از پیامبر ﷺ سوال کردم که من سگ های آموزش دیده را به دنبال شکار می فرستم و آنها هم شکار را برایم می گیرند، آیا می توانم از آن شکار بخورم؟ پیامبر ﷺ فرمودند: «هرگاه سگ های آموزش دیده را به دنبال شکار فرستادی و نام خداوند را بر زبان جاری ساختی، از حیوانی که شکار کرده اند می توانی بخوری».

^{۱۹}؛ من عرض کردم «حتی اگر هم آن شکار را بکشند؟! و پیامبر ﷺ فرمود: «حتی اگر هم آن شکار را بکشند مادام که سگ دیگری غیر از آن سگ شکاری دست آموز در عمل شکار مشارکت نکرده باشد»^{۲۰}» گفتم اگر

دیدگاه نخست: چنین حیوانی، اگر امکان بریدن حلقومش وجود نداشته باشد، با یک ابزار تیز برنده جایی از بدنش مجروح می شود؛ بدین ترتیب که به سوی آن حیوان تیراندازی شود و یا آن که یک حیوان شکاری دست آموز (سگ و ...) به طرفش فرستاده می شود تا آن را شکار کند.

حضرت علی بن ابی طالب، ابن مسعود، ابن عمر، ابن عباس، طاوس، عطاء، شعبی، حسن، أسود بن یزید، حماد، نخعی، ثوری، ابوحنیفه، احمد، اسحاق، ابو ثور، شافعی و جمهور فقها، قائل به این رأی هستند.

دیدگاه دوم: در برابر جمهور، برخی از فقها، از جمله سعید بن مسیب، ربیع، لیث و مالک، گفته اند که: چنین حیوانی هم، مانند سایر حیوانات، جز با بریدن حلقوم، گوشتش حلال نمی گردد.

از میان دو دیدگاه فقهی یاد شده، رأی جمهور فقها صحیح تر است به دلیل حدیث رافع بن خدیج که مسلم روایت کرده و در آن آمده است: «... و شتران و گوسفندانی به غنیمت برده یافتیم که ناگاه شتری از آن ها فرار کرد و مردی آن را با تیر زد و آن را نگهداشت، و در این هنگام، پیامبر ﷺ فرمود: «در میان این شتران هم، مانند حیوانات وحشی، رمندگی و توخّشی

سگ شکارچی از شکار بخورد که در این حالت، از آن شکار مخور چون که من بیم آن دارم که سگ، آن حیوان را فقط برای خود شکار کرده باشد»^{۲۲}

افزون بر این ها، اگر شکار یک روز بعد، و یا غرق شده در آب یافته شود، یا آن که در نزد شکار، سگ های دیگری هم دیده شوند؛ در تمام این موارد، خوردن گوشت آن شکار جایز نمی باشد به دلیل این که در احادیث نبوی، به صراحت، از خوردن گوشت چنین حیوان هایی، نهی شده است؛ زیرا چه بسا آن شکار را سگ دیگری شکار کرده که نام خداوند بر آن ذکر نشده باشد، یا این که در اثر خفگی در آب کشته شده باشد و نه بر اثر تیر. هم چنین، اگر ابزار شکار، تیز و بُرنده نباشد و بدن شکار را نشکافد، خوردن از گوشت چنان حیوانی، جایز نیست.

و، نیز، اگر شکارچی در حالی بر حیوان دست یابد که هنوز دارای حیات است، سربردن آن حیوان امری لازم و ضروری است.

اما اصل در آلت ذبح، حدیث مسلم و بخاری از رافع بن خدیج است که در آن آمده است: (حیوان ذبح شده با هر چیزی که خون را جاری سازد و) در همان حال) بر آن نام خداوند هم ذکر شده باشد، خوردن گوشتش حلال است؛ ولی نه (گوشت حیوان ذبح شده با) دندان و ناخن؛ به دلیل این که دندان هم استخوان است و ناخن، چاقوی حبشیان»^{۲۳}

بنابر این، ذبح شرعی به وسیله ی هر ابزار تیز و برنده ای حاصل می شود مانند چاقو، شمشیر، شیشه، سفال و مس؛ اما ذبح با دندان و ناخن جایز نیست و جمهور فقهای، از جمله: امام شافعی، نخعی، حسن بن صالح، لیث، احمد بن حنبل، اسحاق، ابو ثور، داود و فقیهان حدیث، قایل به این رأی هستند.

۳- اما اصل در طریقه و شیوه ی سربردن، حدیث شداد بن اوس صحیح مسلم است که در آن آمده است: «و هرگاه حیوانی را سربریدید، آن را به احسان و نیکی سر ببرید و آلت ذبح را تیز کنید و

ذبیحه ی خود را (زود) راحت سازید:»^{۲۴} قرطبی می گوید: نیکی و احسان در ذبح، یعنی: ملاطفت و نرمی و رفق با حیوان، بدین گونه که آن را به تندی و خشونت به زمین نزنند و از جایی به جای دیگر نکشد، و ابزار سربردن را تیز کند و در هنگام ذبح، نیت اعتراف به منت خداوند را در دل داشته باشد و کار را زود تمام کند و پس از ذبح حیوان را رها کند تا بدنش سرد شود. تمام موارد یادشده جزو آداب و سنت های ذبح به شمار می آیند. «۲۵» این حلال است و آن حرام است ص ۱۸۹.

۲- اما اصل در آلت ذبح، حدیث مسلم و بخاری از رافع بن خدیج است که در آن آمده است (ما أنهر الدم و ذکر اسم الله علیه فكل، ليس السن و الظفر، أما السن فعظم، و أما الظفر فمدى الحبشة) متفق علیه. یعنی: " (حیوان ذبح شده) با هر چیزی که خون را جاری سازد و) در همان حال) بر آن نام خداوند متعال هم ذکر شده باشد، خوردن گوشتش حلال است؛ ولی نه (گوشت حیوان ذبح شده با) دندان و ناخن، به دلیل این که دندان هم استخوان است و ناخن، چاقوی حبشیان" بنابر این، ذبح شرعی به وسیله ی هر ابزار تیز و برنده ای حاصل می شود مانند: چاقو، شمشیر، شیشه، سفال و مس، اما ذبح با دندان و ناخن جایز نیست و جمهور فقها، از جمله: امام شافعی، نخعی، حسن بن صالح، لیث، أحمد بن حنبل، اسحاق، ابو ثور، داود و فقیهان حدیث قایل به این رأی هستند.

۳- اما اصل در طریقه و شیوه ی سر بردن، حدیث شداد بن اوس در صحیح مسلم است که در آن آمده است: (إذا ذبحتم فأحسنوا الذبح و لیحد أحدكم شفرته ولیرح ذبخته) رواه مسلم.

یعنی: و هرگاه حیوانی را سر بریدید، آن را به احسان و نیکی سر ببرید و آلت ذبح را تیز کنید و ذبیحه ی خود را (زود) راحت سازید.

قرطبی می گوید: نیکی و احسان در ذبح، یعنی: ملاطفت و نرمی و رفق با حیوان، بدین گونه که آن را به تندی و

خشونت به زمین نزنند و از جایی به جای دیگر نکشد، و ابزار سربردن را تیز کند و در هنگام ذبح، نیت اعتراف به منت خداوند را در دل داشته باشد و کار را زود تمام کند و پس از ذبح، حیوان را رها کند تا بدنش سرد شود. تمام موارد یادشده جزو آداب و سنت های ذبح به شمار می آیند. «۲۶» این حلال است و آن حرام است ص ۱۹۲.

ذکر نام خداوند (بسم الله گفتن) بر ذبیحه

ذکر نام خداوند (بسم الله گفتن) در هنگام ذبح حیوان - همان گونه که امام قرطبی می گوید - به معنای یادآوری نعمت خداوند بر انسان در مسخر ساختن چیزی است که اگر می خواست، آنرا بر ما مسلط و چیره می ساخت و چیزی که اگر می خواست آن را به جای این که برای ما مباح سازد، بر ما حرام اعلام می کرد، پس بردن نام خدا در هنگام ذبح، از باب شکر نعمت است و نیز، برای باز آوردن نفس از میل شدید به لذت طعام و فراموش کردن نعمت دهنده به ذکر و یاد او و خضوع و خشوع برای وی در جهت تحقق گام برداشتن در مسیر فطرت در هر عملی که انسان مطابق با دستور خداوند انجام می دهد و یا ترک می کند.

ولی در باره ی واجب یا سنت بودن ذکر نام خداوند بر ذبیحه، فقها اختلاف دارند: امام شافعی و گروهی دیگر گفته اند که: ذکر نام خداوند بر ذبیحه سنت است و بنابر این، اگر نام خداوند از روی عمد و یاسهو، ترک شود، گوشت آن ذبیحه و

شکاره حلال است. این رأی هم چنین از مالک و احمد هم روایت شده است. ظاهریه گفته اند که: اگر نام خداوند از روی عمد یا سهو ترک شده باشد، ذبیحه و

شکار حرام است و قول صحیح احمد در باره ی شکار نیز همین است و ابن سیرین و ابو ثور هم قایل به همین رأی هستند. در

برابر این دو دیدگاه ابو حنیفه و مالک و ثوری و جمهور فقها گفته اند که: اگر نام خداوند از روی

تزییهی است. «۲۷» این حلال است و آن حرام است ۱۹۲.

فایده و فلسفه ذبح شرعی

تا جایی که بر ما معلوم است فلسفه ذبح شرعی این است که حیوان در کوتاه ترین مدت جاننش را از دست دهد و بدون تحمل عذاب زیاد هر چه زودتر راحت گردد، به همین خاطر است که آلت ذبح باید تیز و برنده باشد تا هرچه زودتر کارگر شود و شرط دیگر آن است که ذبح باید روی حلق و گلو انجام گیرد و چون قطع گلو آسانترین و زودترین راه برای خارج شدن جان از بدن است.

باز به خاطر جلوگیری از آزار حیوانات است که شریعت اسلام کشتن حیوانات را به وسیله چنگ و دندان منع کرده است، چون ذبح حیوان با دندان و ناخن باعث عذاب و اذیت آن می گردد و چون اینها برنده نیستند اغلب باعث خفه شدن حیوان می شوند. پیغمبر ﷺ دستور داده که وسیله ای که حیوان به وسیله آن سربریده می شود باید تیز باشد تا حیوان به راحتی ذبح شود و می فرماید: (إن الله كتب الإحسان علی کلی شیء فإذا قتلتم فأحسنوا القتلة و إذا ذبحتم فأحسنوا الذبحة و لیحد أحدکم شفرته و لیرح ذبیحة) «۲۸»

(خداوند نیکی و احسان را در هر کاری لازم گردانیده است و هر گاه در جنگ کسی را کشتید، در کشتن او احسان و نیکی کنید (یعنی زنده آن را نسوزانید و دست و پایش را قطع نکنید و چشمانش را در نیاورید) و هرگاه حیوانی را ذبح کردید در ذبح آن نیکی و احسان را در نظر بگیرید، باید کارد را تیز کنید تا حیوانی را که سر می برید زود راحت شود).

یکی از انواع نیکی و احسان با حیوان در هنگام ذبح، آن است که ابن عمر از پیغمبر ﷺ روایت کرده است: (أن النبی صلی الله علیه وسلم أمر أن تحد الشفار و أن توارى عن البهائم و قال: إذا ذبح أحدکم فلیجهز) «۲۹»

(پیغمبر گفت: به هنگام ذبح حیوانات، باید کارد تیز باشد و در برابر چشم حیوانات دیگر حیوانی را نکشید و فرمود هر گاه یکی از شما حیوانی را ذبح نمود باید قبلاً خودش را آماده و کارد را تیز و سایر وسایل را مجهز نماید).

عمد ترک شده باشد گوشت آن حیوان حرام است اما اگر از روی سهوه ترک شود گوشت حیوان مذبوح حلال خواهد بود.

دلیل وجوب بردن نام خداوند در هنگام بریدن سر حیوان هم، این آیه شریفه است که میفرماید: ﴿وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يَذْكُرِ اللَّهُ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ﴾ (الأنعام: ۱۲۱) (از گوشت حیوانی نخورید که (به هنگام ذبح عمداً) نام خدا بر آن برده نشده است - و یا به نام دیگران و یا بخاطر بتان سربریده شده است)، چرا که خوردن از چنین گوشتی، نافرمانی (از دستور خدا) است.

قایلان به سنت بودن ذکر نام خداوند نیز به عبارت آیه ی قرآنی، ﴿إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ﴾ (یعنی) جز آنچه را که خود ذبح کرده اید) استدلال کرده اند و گفته اند که خداوند متعال در این آیه سربریدن را بدون شرط گرفتن یا واجب ساختن ذکر نام خداوند مباح فرموده است اینان، همچنین به روایت بخاری از حضرت عایشه استناد کرده اند که در آن آمده است: که (برخی از یاران پیامبر ﷺ به ایشان عرض کردند که ای رسول خدا! عده ای هستند که) تازه مسلمان شده (و) از عهد جاهلیت بریده اند و برای ما گوشت هایی می آورند اما ما نمی دانیم که آنان آیا نام خداوند را بر ذبیحه ذکر کرده اند یا خیر آیا درین حالت می توانیم از آن گوشتها بخوریم؟! پیامبر ﷺ در پاسخ فرمود: نام خداوند را ببرید و از آن بخورید! که تسمیه ی مذکور درین حدیث همان تسمیه و بسم الله گفتن امر شده در هنگام خوردن و آشامیدن است و مراد از نهی از خوردن ذبیحه که در آن بسم الله گفته نشده و نام خداوند بر آن ذکر نشده است حیوانی است که برای بتان و برای غیر خداوند سربریده شده باشد و بنابراین خوردن از گوشت حیوانی که نام خداوند بر آن ذکر نشده است، از نظر قایلان به وجوب تسمیه حرام است ولی از نظر قایلان به سنت و یا مستحب بودن ذکر نام خداوند مکروه

از ابن عباس روایت شده است که شخصی گوسفندی را دراز کرده بود و مشغول تیز کردن کاردش بود پیغمبر به او گفت: (اترید أن تميتها موتات؟ هلا أحدثت شفرتك قبل أن تضجعه؟) «۳۰»

(آیا می خواهید چندین بار آن را بکشید؟! چرا پیش از آنکه آن را بخوابانی کاردت را تیز نکردی؟).

حضرت عمر رضی الله عنه مردی را دید که پای گوسفندی را گرفته و کشان کشان به جایی می برد تا سر آن را ببرد، عمر فرمود: بدبخت!! به آرامی و به صورت پسندیده آن را بکش. «۳۱»

البته از نظر عموم هم پسندیده تر آن است که با حیوان بی زبان، با عطوفت و رحم رفتار شود و آن را راحت گذاشت و تا جایی که ممکن است از اذیت و آزار آن خودداری شود.

مردم در زمان جاهلیت جاهای چاق و پرچربی شتر زنده را از آن جدا می کردند و دنبه گوسفند زنده را می بریدند و با این کار آزار و عذاب زیادی به این حیوانات می رساندند، پیغمبر این عمل را تقبیح نمود، و استفاده از اعضای حیوانات زنده و بریدن آن را حرام کرده و فرمود: (ما قطع من البهیمه و هی حیة فهو میتة) «۳۲»

هر عضوی از اعضای حیوانی که در حالت حیات از آن جدا شود مردار (و حرام) است. ادامه دارد

مآخذ:

- ۱- «إن لهذه الابل أوابد کاواید الوحش، فإذ غلبکم منها شیء فافعلوا بهیئتها».
- ۱۹- إذا أرسلت الکلاب المعلمة و ذكرت اسم الله فکل ممّا أمشکن علیک».
- ۲۰- وإن قتلن، ما لم یشرکها کلب لیس منها».
- ۲۱- إذا رمیت بالمعراض و ذكرت اسم الله فأصاب فخرق فکل وإن أصاب بعرضه فلا تأکل».
- ۲۲- إلا أن یاکل، فإن أکل فلا تأکل، فإتی أخاف أن یکون إنما أمسکه علی نفسه».
- ۲۳- «ما أنهر الدم و ذکر اسم الله علیه فکل لیس السن والظفر، أمّا السن فمظم، وأمّا الظفر فمدی الحیة»
- ۲۴- إذا ذبحتم فأحسنوا الذبح ولیحد أحدکم شفرته ولیرح ذبیحة».
- ۲۵- مسلم از شداد بن اوس حدیث را روایت کرده ایت، ت ۳۸.
- ۲۶- ابن ماجه این حدیث را نقل کرده ایت، ت: ۳۸.
- ۲۷- حاکم آنرا روایت کرده است و گفته طبق شروط بخاری صحیح است: ت: ۴۰.
- ۲۸- عبدالرزاق این اثر را روایت کرده است.
- ۲۹- احمد و اوداود و ترمذی و حاکم این حدیث را روایت کرده اند.

په دعوت کې نرمي او ښه اخلاق

استاد محسن حنيف

کې اختيار نه ورکول کېدی پرته د دې چې ده به په هغو دوو کې هغه ډېر آسانه اختياروی تر هغه وخته چې هغه به گناه نه وه. که به گناه وه، بيا به تر ټولو خلکو د هغه څخه لري وو او رسول الله ﷺ د ځان لپاره انتقام نه دی اخيستی. خو هغه وخت چې د الله تعالی د شعائرو (دينې ارزښتونو) بې عزتي به وشوه، نو (هغه وخت) به ئې د الله لپاره انتقام اخيستی. دا حديث شريف ښيي چې آساني غوښتل تر هغه وخته په کار ده چې په گناه کې دلوېدلو خطر نه وي.	«يَسْرُوا وَلَا تُعْصِرُوا، وَيَسْرُوا، وَلَا تُنْفَرُوا».^{۲۰} ژباړه: آساني کوي، سختي مه کوي، خلکو ته د خوشحالي خبرې کوي او نفرت (کرکه) مه پيدا کوي. البته د آسانتيا د مشروعيت پولي انسان په خپله خوښه نه شي ټاکلای؛ لکه څرنگه چې په نورو اړخونو کې روا او ناروا د خپل خواهش پر بنسټ نه شي ټاکلای؛ ځکه الله تعالی ويلي: ﴿وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ اتَّبَعَ هَوَاهُ يَغْضِبْ هَذَا رَبِّكَ﴾^{۲۱} ژباړه: تر هغه چا څوک ډېر گمراه دی چې د الله د لارښوونې پرته په خپل خواهش پسې روان وي، يقيناً چې الله داسې ظالم قوم نه هدايتوي.	لومړۍ نرمي: اسلام هم په دعوت کې آساني غواړي او هم په عمومي حالاتو کې آساني غواړي؛ الله تعالی ويلي: ﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكَ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾^{۲۲} ژباړه: الله تعالی په دين کې پرتاسو کومه تنگسيا نه ده ټاکلې. ﴿يُرِيدُ اللَّهُ يَكُفِّرَ بَكُمْ أَيْسَرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمْ الْعُسْرَ﴾^{۲۳} ژباړه: الله تعالی آساني درته غواړي او سختي نه درته غواړي. پېغمبر ﷺ ويلي: إِنَّ الدِّينَ يُسْرٌ، وَلَنْ يُشَادَّ الدِّينَ أَحَدٌ إِلَّا غَلَبَهُ، فَسَدِّدُوا وَقَارِبُوا وَأَنْبَسُوا، وَاسْتَعِينُوا بِالْعَدَاوَةِ وَالرُّوْحَةِ وَشَيْءٍ مِنَ الدَّلَاجَةِ.^{۲۴} ژباړه: بې شکه دين آسانه دی، څوک چې په دين کې سختي کوي، دين پر غالبه کېږي. نو په خپل عمل کې سم سيده اوسئ، منځلارې کوي، زېږی ورکوي، په سهار، غرمه او د شې په څه برخه کې مرسته غواړئ.
په دعوت کې د نرمۍ او زغم په اړه الله تعالی وايي: ﴿خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ﴾^{۲۵} ﴿وَمَا يَزْعُمُكَ مِنْ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ إِنَّكَ أَنتَ الَّذِي أَنْتَقُوا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ﴾^{۲۶} ژباړه: معافي اختيار کړه، په ښو امر کوه او د ناپوهانو څخه مخ	په عمومي ډول آساني تر هغه وخته په اسلام کې مطلوبه ده چې څوک د الله په نافرمانۍ کې واقع نه شي. عائشه رضی الله عنها وايي: «مَا خَيْرَ رَسُولٍ لِلَّهِ ﷺ بَيْنَ أَمْرَيْنِ إِلَّا أَخَذَ أَيْسَرَهُمَا، مَا لَمْ يَكُنْ إِثْمًا، فَإِنْ كَانَ إِثْمًا كَانَ أَبْعَدَ النَّاسِ مِنْهُ، وَمَا انْتَقَمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِنَفْسِهِ إِلَّا أَنْ تُنْتَهَكَ حُرْمَةُ اللَّهِ، فَيَنْتَقِمَ لِلَّهِ بِهَا».^{۲۷} ژباړه: رسول الله ﷺ ته د دوو کارونو په منځ	بې شکه دين آسانه دی، څوک چې په دين کې سختي کوي، دين پر غالبه کېږي. نو په خپل عمل کې سم سيده اوسئ، منځلارې کوي، زېږی ورکوي، په سهار، غرمه او د شې په څه برخه کې مرسته غواړئ. د رنگه پېغمبر ﷺ ويلي:

اړوه. که د شيطان کومه بده هڅه تا وهڅوي، نو په الله پناه وغواړه؛ دی يقيناً پوره پوه اوږېدونکی دی. بې شکې چې پرهېزگارو خلکو ته کله د شيطان کومه وسوسه ورسېږي بيرته متوجه شي، نو يودم په حق پوه شي.

دغه زغم د هغه خلکو په وړاندي دی چې حق ته بلل کېږي. په دې کې ناپوهان او غير مسلمان هم وي. د دغو په وړاندي به هم دعوت کوونکی زغم او صبر کوي آن تر دې چې الله تعالى موسى او هارون عليه السلام ته د فرعون سره هم د نرمې وينا حکم کړی ورته ويلي ئې دي:

﴿ اذْهَبَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لِّينًا لَّعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ ﴾
 طه: ٤٣ - ٤٤

ژباړه: فرعون ته ورشي؛ ځکه هغه د حده تېری کړی. نو هغه ته نرمه خبره وکړئ؛ د دې لپاره چې نصيحت قبول کړي يا ووېږي.

د فرعون په څېر انسان په وړاندي هم د نرمو خبرو حکم شوی. مسلمانان خو به په خپلو کې هرومرو نرمې خبرې کوي؛ الله تعالى ويلي:

﴿ وَقُلْ لِّعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزِعُ بَيْنَهُمْ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَتْ لِلْإِنْسَانِ عَدُوًّا مُّبِينًا ﴾
 الاسراء: ٥٣

ژباړه: زما بندگانو ته ووايه: هغه وينا دي کوي چې هغه تر ټولو ښه وي؛ بې شکې شيطان د دوی ترمنځ فساد پيدا کوي، بې شکې شيطان د انسان ښکاره دښمن دی.

دلته او د فصلت سورت په ٣٦ نمبر راتلونکي آيت کې قرآن کریم د خلکو ترمنځ خرابي راوستونکي ويناوي، د شيطان د پارولو پايله

بلي ده.

دوهم: په دعوت کې ښايسته اخلاق:

د لقمان په حکيمانه رزونه کې د دعوت وروسته پرستونزو د صبر او زغم خبره هم ياده شوې ده؛ په دې اړه الله تعالى د لقمان وينا داسې بيانوي:

﴿ يَبْنِي أَقْبَرُ الصَّلَاةِ وَأَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ وَأَنْتَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزَمِ الْأُمُورِ وَلَا تَصْغِرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ وَأَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَأَغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْمُفِيرِ ﴾
 لقمان: ١٧ - ١٩

ژباړه: اې زوی کیه! لمونځ سم کوه، په ښو امر کوه، د بدو مخنيوی کوه او پر هغه څه صبر کوه چې تا ته رسېږي؛ يقيناً چې دا د پخو باهمته کارونو څخه دی. خپل تېک خلکو ته مه گرځوه (له خلکو څخه مخ مه اړوه) او په مخکې کې کېږجن مه گرځه؛ يقيني خبره ده چې الله هېڅ فخرجن کېږجن نه خوښوي. په تلو کې دي منځلاريتوب کوه او ږغ دي څه تېټ کړه؛ يقيناً چې په ټولو ږغونو کې د څرو ږغ ډېر بد دی.

دلته د دغه حکيمانه نصيحت په دې برخه کې اول تېک عمل (لمونځ)، بيا ښو ته بلنه، د بدو مخنيوی او پر تکاليفو صبر او زغم ياد شوی دی؛ ځکه امر بالمعروف او نهی عن المنکر د ستونزو سره هم انسان مخامخ کوي. په ورپسې برخه کې د ښو اخلاقو روزنه او د کبر او فخر څخه پرهېز يادېږي؛ ځکه څوک چې دين ته بلنه کوي، هغه ښو اخلاقو او نورو ډېرو ښو صفاتو ته اړتيا لري. د هغې جملې دغه په راتلونکو آيتونو کې بيان شوي ټکي دي چې وايي:

﴿ ادْعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَحَدِّثْ لَهُم بِآيَاتِ هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ

د خپل رب لوري ته په پخه پوهي او ښه موعظې بلنه کوه، د دوی سره په هغه طريقه بحث کوه چې هغه تر ټوله ښه وي، بې شکې ستا رب پوره پوه دی په هغه چا چې د دينه ئې اوښتی دی او دی په هغو هم ښه پوه دی چې پر لاره سم دي.

﴿ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِّلصَّابِرِينَ وَأَصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ ﴾
 النحل: ١٢٥ - ١٢٨

ژباړه: د خپل رب لوري ته په پخه پوهي او ښه موعظې بلنه کوه، د دوی سره په هغه طريقه بحث کوه چې هغه تر ټوله ښه وي، بې شکې ستا رب پوره پوه دی په هغه چا چې د دينه ئې اوښتی دی او دی په هغو هم ښه پوه دی چې پر لاره سم دي. که مو سزا ورکوله نو په هغه کچه سزا ورکوي چې تاسو ته په هغه سزا درکول شوې وي، که صبر وکړي، نو صبر کوونکو ته خو صبر خامخا ډېر ښه دی. پر دين کلک شه او پر دين کلکېدل د الله پرته په بل چا نه کېږي، پر دوی مه غمجن کېږه، مه د دوی د چلونو په وجه تنگېږه. بې شکې الله د هغو خلکو ملگری دی چې پرهېزگاران دي او ښه کارونه کوي.

دلته دين ته په دعوت امر شوی، خو په

حکمت، ښه نصيحت او په سمه توګه د هغه بحث او پوښتنو ته ئې علمي جواب ويل. حکمت پاڅه عمل ته ويل کېږي چې پر خپل سم ځای واقع شوی وي. دا رنگه حکمت په کلکو علمي دلائلو ثابته ښايسته ويښا ته ويل کېږي. نو دا مطلب لري چې داسې څه نه به دعوت کوي چې هم په کلکو دلائلو ثابت وي او هم دعوت کوونکي په خپل ځان کې راوستلی وي؛ لکه څرنگه چې دا خبره بيان شوه چې د بل د جوړولو تر مځه ځان جوړول اړين کار دی. ښه اخلاق يوازي ښايسته خوی نه دی. بلکې اړين او بنسټيز فکر او عمل دی؛ ځکه په مکي دور کې چې پېغمبر ﷺ او د هغه ملګرو ته الله د اسلام سرتګي ښوولې، په هغه کې پر اخلاقو هم ټينګار شوی دی او د دعوت په منلو کې ئې ډېر ګټور بللې دي. په دې اړه الله تعالی ويلي:

﴿وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ وَمَا يُلْقِنَهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلْقِنَهَا إِلَّا ذُو حِظٍّ عَظِيمٍ وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾
فصل: ۳۳ - ۳۶

ژباړه: تر هغه چا څوک په وينا کې ډېر ښه دی چې د الله لوري ته بلنه کوي، نېک عمل کوي او وايي: زه د مسلمانانو څخه يم ښه او بده لاره نه دي سره برابري. نو ته به هغه طريقه (د مقابل لوري بدي) دفع کوه چې هغه تر ټولو ښه ده، بيا به هغه څوک چې ستا او د هغه تر منځ يو ډول دښمني ده، داسې وي لکه يو تود (غمښکېه) دوست او دا خوی د هغه

بې شکه دين آسانه دی، څوک چې په دين کې سختي کوي، دين پر غالبه کېږي. نو په خپل عمل کې سم سيده اوسئ، منځلاري کوئ، زېري ورکوئ، په سهار، غرمه او د شپې په څه برخه کې مرسته غواړئ. دا رنگه پېغمبر ﷺ ويلي: «يَسْرُوا وَلَا تَعْسِرُوا، وَبَشَرُوا، وَلَا تُتْعِرُوا»^۲.
ژباړه: اساني کوئ، سختي مه کوئ، خلکو ته د خوشحالي خبرې کوئ او نفرت (کرکه) مه پيدا کوئ.

خلکو پرته چې صبر کوي بل څوک نه شي خپل کولای او دا خوی د لويې برخې د څښتن پرته بل څوک نه شي ترلاسه کولای او که د شيطان کومه بده هڅه تا وهڅوي، نو په الله پناه وغواړه: دی يقيناً پوره پوه اوږدونکی دی.

دغه آيتونه ښيي چې نېک اخلاق، کله دښمن هم په دوست بدلوي او د پېغمبر ﷺ په ژوند او د اسلام په تاريخ کې د دې ډېر بېلګې شته: لکه د ماليزيا او اندونيزيا هيوادونه چې يوازي د مسلمانانو تاجرانو په ښو اخلاقو مسلمانان شوي دي؛

عن هُرَيْرَةَ، قَالَ: بَعَثَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْلًا قَبْلَ نَجْدٍ، فَجَاءَتْ بِرَجُلٍ مِنْ بَنِي حَنِيفَةَ يُقَالُ لَهُ: ثُمَامَةُ بْنُ أَثَالٍ، فَرَطَوْهُ بِسَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ، فَخَرَجَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «أَطْلِقُوا ثُمَامَةَ»، فَاَنْطَلَقَ إِلَى نَخْلٍ قَرِيبٍ مِنَ الْمَسْجِدِ، فَاعْتَسَلَ، ثُمَّ دَخَلَ الْمَسْجِدَ، فَقَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ. «۴»

ژباړه: ابوهريره ؓ وايي: پېغمبر ﷺ څه اسپکيان د نجد خوا ته ولېږل. هغوی د بني حنيفه قبيلې يوسړی اسير کړی راوستی چې ثُمَامه بن اثال نومېدی، هغوی دی د مسجد

په کوم ستون پسې وتړی. پېغمبر ﷺ ورته را ووتی وئې ويل: ثُمَامه خوشي کړئ. نو هغه د جومات په نژدې کې د خرما ونو خوا ته ولاړی، ځان يې ووينځی، بيا جومات ته راغلی او وېې ويل: زه شاهدي ورکوم چې د الله پرته بل د عبادت وړ څوک: نشته او محمد ﷺ د الله پېغمبر دی.

دا حديث شريف ښايي چې ثُمَامه بن اثال د پېغمبر ﷺ د ښو اخلاقو څخه متاثره شو او له خوشي کېدو وروسته ئې په خپله خوښه ايمان راوړ.

مراجع:

- ۱- صحيح البخاري كتاب الايمان باب: الدِّينُ يُسْرُ: ۳۹.
- ۲- صحيح البخاري كتاب الايمان باب مَا كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَتَخَوَّلُهُمْ بِالْمَوْعِظَةِ وَالْعِلْمِ: ۶۹ و صحيح مسلم كتاب الجهاد والسير باب فِي الْأُمْرِ بِالتَّيْسِيرِ: ۱۷۳۴.
- ۳- صحيح البخاري كتاب المناقب باب صِفَةِ النَّبِيِّ ﷺ: ۳۵۶۰ و صحيح مسلم كتاب الفضائل باب مَبَاغِدَتِهِ ﷺ لِلْأَنْثَامِ وَاخْتِيَارِهِ مِنَ الْمُبَاحِ، أَهْلُهُ: ۲۳۲۷.
- ۴- صحيح البخاري كتاب الصلاة باب الْإِغْتِسَالُ إِذَا اسْتَلَمَ، وَرَبَطَ الْأَسِيرَ أَيْضًا فِي الْمَسْجِدِ: ۴۶۲ و صحيح مسلم كتاب الجهاد والسير باب رَبَطَ الْأَسِيرَ وَحَبَسَهُ، وَجَوَّازَ الْمَنْ عَلَيْهِ: ۱۷۶۴.

آیا زن و مرد را نفس العقل و نفس اللین هشتاد و یک

مولوی عبدالعزیز

قسمت دوم:

النساء: ۱۲۴

يُظْلَمُونَ بغيرِ

«کسی که اعمال شایسته انجام دهد و مؤمن باشد- خواه مرد و خواه زن- چنان کسانی داخل بهشت شوند، و کمترین ستمی به آنان نشود» و به صراحت دیده میشود که هرگونه ظلم در مقام جزاء و پاداش را در روز قیامت، نفی می کند؛ زیرا هم مردان و هم زنان را در پذیرش ایمان و ورود به بهشت، مساوی قرار داده است.

در آیه سوره حجرات دیده میشود که قرآن کریم صراحتاً بیان میدارد که برتری در میان بشر، بر پایه ی تقواست: **﴿إِنْ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقَاهُ﴾** ^{الحجرات: ۱۳}

«بی گمان گرامی ترین شما در نزد خدا متقی ترین شما است» و این آیه ادعای تمییز بر اساس جنسیت را باطل می کند.

رسول الله مساوات میان افراد بشر را بدون در نظر داشت جنسیت تأکید نموده فرمودند:

(و قال الرسول ﷺ النَّاسُ سَوَاءٌ كَأَنَّانِ الْمُسْطِ، وَ إِنَّمَا يَتَفَضَّلُونَ بِالْعَافِيَةِ) ^(۱۴)

«انسانها مانند دانه های شانه باهم برابر اند، و فقط برتری شان در صحت و عافیت است»، در بعضی طرق این حدیث آمده است: (و إنما يتفاضلون بالعبادة) «و تنها برتری انسان ها از یک

آفریده است نیکو آفریده» بنابراین امکان ندارد زن ناقص العقل آفریده شده باشد اما درعین حال بهترین و شگفت آورترین مخلوق باشد.

در نصوص شرعی محکم می خوانیم که انسان (خواه ذکور باشد و یا إناث) بر نیکوکاری مختار و تواناست، همان گونه که قادر به فساد و نافرمانی است، و پاداش یا عقاب در میان دو جنس مشترک است، بدون آن که زن به دلیل عقلش استثناء گردد! خداوند متعال می فرماید: **﴿فَأَسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَمِلٍ مِّنْكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتُمْ بَعْضُكُمْ مِّنَ بَعْضٍ﴾** ^{آل عمران: ۱۹۵}

«پس پروردگارشان دعای ایشان را پذیرفت و پاسخشان داد که من عمل هیچ کسی از شما را که به کار پرداخته باشد- خواه زن باشد یا مرد- ضائع نخواهم کرد، پاره ای از شما از پاره دیگر هستید» و همگی همنوع و همجنس می باشید»

بناءً مردان و زنان در پاداش و عذاب مساوی هستند و شرع تنها به دل هایشان که محل نیت است، و اعضای بدن شان که موضع عمل است می نگرد! همچنین می فرماید:

﴿وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا

ج- مساوات در اصل خلقت: مکافات را در این آیه نیز مشاهده میکنیم الله متعال می فرماید:

﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ﴾ ^{الین: ۴-۶}

«ما انسان را (از نظر جسم و روح) در بهترین شکل و زیباترین سیما آفریده ایم، سپس ما او را به میان پست ترین پستان برمی گردانیم» و از زمره بدترین مردمان می گردانیم).

بناءً اصل خلقت جنس انسان (اعم از ذکور و إناث) گرامی دانسته شده است، سپس مطابق همان خلقت بدون توجه به جنسیتی که دارند، هرکه ایمان بیاورد و عمل صالح انجام دهد گرامی دانسته می شود، و هرکه گمراه و بدکار باشد نابود و هلاک می گردد؛

لهذا تمییز در شریعت تنها میان «انسان مؤمن هدایت یافته» و «انسان گمراه و منحرف» است بدون در نظر داشت جنسیت شان.

و قرآن کریم در مورد کمال و قدرت الله ﷻ و شگفت آور بودن مخلوقات می فرماید: **﴿الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ﴾** ^{السجدة: ۷}

«همان کسی که هر چیزی را

دیگر به سب عبادت است».

پیامبر گرامی اسلام ﷺ در حدیث دیگر می‌فرماید: (قال: رسول الله إِنَّمَا النِّسَاءُ شَفَائِقُ الرِّجَالِ). «۱۵»

« زنان همسان و هم ردیف مردان اند. » بناءً در خلقت و اوصاف مشابه و همانند یک دیگر اند.

د- اهمیت شورا در اسلام: جایگاه عظیمی دارد به کسی پوشیده نیست که مسلمانان باید در همه امور مهم به عنوان یک اصل کلی مطابق آن عمل نمایند، الله متعال به رسول خود امر می‌کند با صحابه ﷺ مشوره نما: ﴿وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ﴾ آل عمران: ۱۵۹» ۱۶»

« در کارها با آنها مشوره و رایزنی کن »

از نمونه‌های مشوره با زنان مشورت پدر و مادر در باره از شیر گرفتن فرزند شان است که الله ﷻ صراحتاً در قرآن کریم بآن امر نموده فرموده است:

﴿ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَائِهِمَا وَنَشَأُوهُ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا ﴾ البقرة: ۲۳۳

و اگر آن دو، با رضایت (و رعایت مصالح) یکدیگر و مشورت، بخواهند کودک را (زودتر) از شیر باز گیرند، گناهی بر آنها نیست.

این آیه، پدر و مادر را به مشورت با یکدیگر در مورد از شیر گرفتن فرزندشان راهنمایی می‌کند، و دلیل واضح است که باید در امور مربوط به خانواده زن و مرد با یک دیگر مشوره نموده عمل کنند.

اگر به سیره پیامبر بزرگوار اسلام ﷺ و بارانش نظری باندازیم می‌بینیم که مشوره نمودن ایشان مخصوص مردان نبوده بلکه در امور عمومی و اهم از زنان نیز نظر خواسته اند از جمله:

۱- رسول الله در حدیبه: بعد از توافق صلح با مشرکین به صحابه ﷺ سه دفعه امر نمود که قربانی های خود را ذبح

نموده و سرهای خود را بتراشند اما کسی به هدایت رسول الله عمل نکرد موضوع به رسول الله گران تمام شد به خیمه ای خود داخل شده موضوع را به ام سلمه ﷺ در میان گذاشت و از نافرمانی اصحاب خود شکوه نمود " ام سلمه ﷺ " به ایشان مشوره داد که، اگر میخواهید این کار عملی شود خودتان بیرون شوید و بدون گفت و شنود باکسی سرخود را حلق نمایید، وقتی که رسول الله مطابق مشوره ام سلمه عمل نمود صحابه ﷺ به صورت بسیار عاجل سرهای خود را حلق نمودند و نزدیک بود که درین ازدحام یک دیگر را زیر پا نموده و بکشند:

(فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ أَتَجِبُ ذَلِكَ أَخْرَجُ ثُمَّ لَا تُكَلِّمُ أَحَدًا مِنْهُمْ كَلِمَةً حَتَّى تَنْحَرَ بُذْنَكَ وَتَدْعُو خَالِقَكَ) «۱۷»

۲- در حدیث دیگری پیامبر اکرم ﷺ می‌فرماید: (عن عبدالله بن عمر ﷺ قال، قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (أَشِيرُوا عَلَى النِّسَاءِ فِي أَنْفُسِهِنَّ) «۱۸»

« با دوشیزگان راجع به خودشان مشوره نمائید یعنی اگر نظر شما را نپذیرفتند مطابق نظرشان عمل نمائید».

۳- و نیز نسبت معلوم نمودن رای دوشیزه گان در صورتی که خود دختران مستقیم نظر خود را اظهار نکنند، رسول الله فرمود: این مشوره با مادران شان و از طریق آنها با دختران شان صورت گیرد:

(عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « آمُرُوا النِّسَاءَ فِي بَنَاتِهِنَّ »). «۱۹»

این عمر ﷺ روایت می‌کند که رسول الله فرمود: با زنان درباره دختران شان مشوره کنید)، چون زن‌ها خصوصاً دختران با مادران خود هر حرفی که لازم باشد آنرا اظهار می‌نمایند، آنچه را در بین خود می‌گویند برای پدران و برادران شان نمی‌گویند. با زن‌ها در باره

نکاح خود شان مشوره نمائید، این مطلب را آنحضرت ﷺ دو بار تذکر داد.

۴- مشوره گرفتن خلیفه دوم سیدنا عمر فاروق ﷺ از دخترش، در بابت مرادوه جنسی زن و شوهر: (فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ لِحَفْصَةَ بِنْتِ عُمَرَ: كَمْ أَكْثَرُ مَا تَصِيرُ الْمَرْأَةُ عَنْ زَوْجِهَا؟....) «۲۰»

« حضرت حفصه ﷺ در جواب عمر ﷺ گفت: بلند ترین مدت که زن توان دوری از شوهر را دارد چهار و یا شش ماه است. عمر ﷺ گفت: بعد ازین افراد مجاهدین اردو را اضافه ازین در جبهات جنگ معطل نمیگذارم»

۵- مشوره عبدالله بن عمر ﷺ همراه ام المؤمنین: حفصه ﷺ در بابت رفتن به مجلس حکمین و شرکت در مسئله مصالحه میان علی ﷺ و معاویه ﷺ (عن ابن عمر، قَالَ: " دَخَلْتُ عَلَى حَفْصَةَ وَ نِسْوَاتِهَا تَنْطَفُ، قُلْتُ: قَدْ ...) «۲۱»

« ابن عمر ﷺ میگوید: نزد حفصه ﷺ داخل شدم درحالی که از گیسو هایش آب می‌چکید (کنایه از توجه کامل ابن عمر به خواهرش در ملاقات که با او داشت) برایش گفتم: از جریان نزاع مسلمین خبرداری، و من هیچ نوع دخالت در نزاع ایشان ندارم که رفتن من را ضروری گرداند، چه مشوره میدهی که به طرف جای اجتماع حکمین بروم و بانه؟ برایم گفت: برو مردم انتظار تو را دارند، و من میترسم نارفتن تو یک نوع تفرقه تعبیر شود و مردم بهانه جو از نرفتن تو دلیل به ادامه جنگ بگیرند بناءً باید بروی، ابن عمر می‌گوید: حفصه ﷺ آن قدر اصرار ورزید که من نظر خود را تغییر داده به مجلس حکمین حاضر شدم درحالی که قبلاً نظر داشتم که درین مجلس حاضر نشوم».

این ها نمونه های از نصوص قرآن کریم و احادیث نبوی ﷺ

هستند که مشوره با زنان را، نشان داده و توضیح می دهد که چطور رسول الله و صحابه بزرگوار ایشان در کارها اعم سیاسی و خانوادگی از زنها مشوره خواسته و امت را نیز به مشوره زنها اعم از زوجه دختر و خواهر امر نمودند.

ه- در حدیثی که ابوموسی اشعری رضی الله عنه روایت می کند آمده است، رسول الله فرمود: (کمل من الرجال كثير، و لم يكمل من النساء: إلا آسية امرأة فرعون، و مریم بنت عمران، وإن فضل عائشة على النساء كفضل الثريد على سائر الطعام) بخاری: رقم: ۳۴۱۱-مسلم: ۲۴۳۱.

« مردان زیادی به کمال رسیده اند، اما از زنان تنها مریم بنت عمران و آسیه همسر فرعون رضی الله عنه به کمال رسیده اند» و ظاهر است که کمال ذکر شده در حدیث مختص انبیاء و برگزیدگان بشر می باشد که به بالاترین درجات صلاح رسیده اند؛ و این حدیث، ثابت می کند مردان زیاد نیز ناقص میباشند و پیامبر صلی الله علیه و آله در این حدیث صلاح را از ناحیه ی التزام دینی، از زنان نفی نکرده اند.

و- الله متعال، دو زن (یعنی همسر فرعون و مریم علیها السلام) را به دلیل ایمان و اعمالشان، الگوی مردان و زنان- بدون تفاوت- قرار داده است، چنان که می فرماید:

﴿وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ وَمَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَتَ فَرجَهَا فَنفَخْنَا فيه مِنْ رُوحِنَا وَصَدَقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُنْتِ مِنَ الْقَانِنِينَ﴾ التحریم: ۱۱-۱۲

« و خدا از میان مؤمنان، زن فرعون را مثل زده است. وقتی (از اوقات) گفت: پروردگارا! برای من در بهشت، نزد خودت خانه ای بنا کن، و مرا از فرعون و

کارهایش رهایی بخش، و از این مردمان ستمکاره نجات بده.

همچنین خداوند (از میان مؤمنان، دومین الگو) مریم دختر عمران را مثل زده است که دامن به گناه نیالود و خود را پاک نگاه داشت، و ما از روح متعلق به خود در آن دمیدیم، و او سخنان پروردگار و کتابهایش را تصدیق کرد، و از زمره مطیعان و فرمان برداران خدا بود» ز- قرآن کریم داستان ملکه سبا را بیان نموده، عقل، تدبیر و فهم صحیح او را تأیید می کند دلیل است، که عقل صحیح و تدبیر مخصوص مردان نیست، الله تعالی فرمود:

﴿قَالَتْ إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا وَجَعَلُوا أَعْرَءَ أَهْلِهَا أَوَّلَهُ وَكَذَلِكَ يَفْعَلُونَ وَإِنِّي مُرْسِلَةٌ إِلَيْهِمْ بِهَدِيَّةٍ فَنَاظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ﴾ النمل: ۳۴-۳۵

« گفت: پادشاهان هنگامی که وارد منطقه آبادی شوند، آن را به تباهی و ویرانی می کشانند و عزیزان اهل آنجا را خوار و پست می گردانند. اصلاً پیوسته شاهان چنین می کنند. (من) برای صلح و ساز و جلوگیری از خرابیها و خونریزیها، هیئتی را) به پیش آنان می فرستم همراه با تحفه ای تا ببینم فرستادگان (ما از پذیرش ارمغان یا نپذیرفتن آن، و چیزهای دیگر) چه خبری باخود می آورند (تا برابر آن عمل کنیم)

ملکه سبا با بیان این مطالب خواست عطش جنگ سپاهیان را فرو نشاند، و عاقبت دائمی جنگ را جلو چشمانشان مجسم گرداند، و به ارسال هدیه و تحفه که دلها را نرم می گرداند، و مودت و محبت را اعلان می دارد، پرداخته اشاره نمود که هدیه چه بسا در دفع قتال و جدال سودمند می افتد. از طرفی این هم تجربه و آزمونی است. اگر سلیمان آن را پذیرفت این کار جهان است، و در این صورت وسائل جهان سودمند می افتد. ولی اگر نپذیرفت در

این صورت این کار عقیده است، و ثروت و دارائی آن را بر نمی گرداند، و هیچ گونه کالائی از کالاهای این زمین به دفع آن نمی کوشد.

دیده می شود که ملکه سبا چطور با تدبیر و فهم صحیح که داشت هم نیرو های جنگ طلب را قناعت داد و هم معلوم نمود که سلیمان پادشاه قدرت طلب و جنگجو است و یا پیامبر مصلحی که توجه به دنیا نداشته و به عقیده و اصلاح تمرکز دارد.

ح- زن را در دولت اسلامی به عنوان شخصیت مستقل قرار داده رسول الله را امر نمود که از زنان مسلمان بیعت مستقل اخذ کند:

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يَبِيْعَنَّكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكَنَّ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَدَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايَعْنَهُنَّ وَأَسْغِفِرَنَّ اللَّهُ﴾ الممتحنة: ۱۲

« ای پیغمبر! هنگامی که زنان مؤمن، پیش تو بیایند و بخواهند با تو بیعت کنند و پیمان بندند بر این که: چیزی را شریک خدا نسازند، و دزدی نکنند، و مرتکب زنا نشوند، و فرزندانشان را نکشند، و به دروغ فرزندی را به خود و شوهر خود نسبت ندهند که زاده ایشان نیست، و در کار نیکی (که آنان را بدان فرامی خوانی) از تو نافرمانی نکنند، با ایشان بیعت کن و پیمان ببند و برایشان از خدا آمرزش بخواه. مسلماً خدا آمرزگار و مهربان است (و مغفرت خود را شامل چنین بانوانی می گرداند).

با در نظر داشت، نصوص فوق که انسان را منحیت انسان مورد توجه قرار داده و در مواردی زنها از مرد ها برتراند؛ چطور ممکن است کسی بگوید اسلام زنان را از حیث ایمان و عقل مندی در درجه ی پایین تر از مردان می داند، در حالی که زنان را مثل مردان مسئولیت و مکلفیت

داده، اهل مشوره برای بزرگترین انسان ها قرارداده وعده ای زنان را به عنوان الگو برای همه ای امت گردانیده است؟! **الگو بودن، مشوره خواستن، مکلفیت دادن و بیعت گرفتن مستقل، کارهای اند که ممکن نیست به آنها امر نمود مگر در وقتیکه اهلیت زن در عقل، اخلاق، ویژگیهای انسانی و دیگر استعداد های خدا داد که الله ﷻ به انسان ها اعطا نموده و به سبب آنها مکلف شده است و لائق خلافت زمین گردیده است کامل و تام بوده باشد.**

عده ای مغرضین نظر به حدیث: (مارأیت من ناقصات عقل و دین اذهب للرجل الحازم من إحدانک)، خواستند در قلب مسلمانان وسوسه نموده و شبه پردازی نمایند، هدف شان شبه وارد کردن و طعنه زدن به اسلام است، از دو طریق:

ما به طور نمونه عده ای نصوص قرآن کریم و سنت نبوی ﷺ و سیرت رسول الله و اصحاب ایشان را ذکر نمودیم که چطور مقام و منزلت زنان را در اسلام بیان نموده و توضیح دادند.

ثانیاً: شریعت اسلامی به تبع هوش و ذکاوت، در تکلیف زنان و مردان تفاوتی قائل نشده است و اگر تفاوت عقلی میان شان می بود یقیناً تکالیف و مسئولیت های شان فرق می داشت؛ زیرا اصل در تکلیف های شرعی، اشتراک است و در هر حکم و چیزی که تفاوتی میان زن و مرد دیده می شود، ناشی از اختلاف قدرت جسمی و بدنی (قدرت جسمی مردان در، کسب، جهاد، و قدرت جسمی زنان در حمل جنین، شیردادن و...)، وظیفه ی خانوادگی و اجتماعی، و طبیعت روانی می باشد. بنابر این اسلام مسئولیت های زنان را به دلیل کم فکر و ناقص بودن عقل آنان ساقط نکرده بلکه مثل مرد ها بایشان مسئولیت داده است.

و از طرفی در حدیث فوق میبینیم که

رسول الله زنان را ناقص العقل والدین نامیده است، بناءً با توجه به آنچه گذشت، باید دانست که لازم است معنای حدیث رسول الله را در این جا به چیزی غیر از کمال ایمانی و دینی به معنای مشهور، و قدرت عقلی برای کسب معرفت که در مفهوم عقل مشهور است جستجو نموده و توضیح نمایم در غیر آن در نصوص قرآن کریم و احادیث نبوی ﷺ و سیرت بزرگان دین و واقعیت های موجود تعارض آشکار دیده میشود در حالیکه قرآن کریم و نصوص دینی از تعارض و خلاف گوئی پاک و مبرا هستند.

﴿ أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ أَفَلَمْ يَرَوْا أَن لَّوْكَانَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ آخِزًا كَثِيرًا ﴾
النساء: ۸۲

{ آیا (این منافقان) درباره قرآن نمی اندیشند (آیا معانی قرآن را بررسی نمی کنند و نمی اندیشند و بدانند که این کتاب به سبب ائتلاف معانی و احکامی که در بر دارد و این که بخشی از آن مؤید بخش دیگری است، از سوی خدا نازل شده است؟) و اگر از سوی غیر خدا آمده بود در آن تناقضات و اختلافات فراوانی پیدا می کردند.

لهذا نقصان عقل و دین که در این حدیث نبوی ﷺ ذکر شده یقیناً آن طوری نیست که عامه مردم فکر می کنند و شرح حدیث فوق در ضمن بیان و توضیح اقوال علمای تفسیر و حدیث مطلب ما را ثابت مینماید:

۱- أحمد بن إسماعيل بن عثمان بن محمد الكوراني الشافعي ثم الحنفي، در شرح کلمات این حدیث چنین میگوید: "عقل": در لغت به معنای منع است، و در عرف:

عقل عبارت است از قوه ای که فرق میکند میان خوب و بد، الله ﷻ آن را مناط وجوب تکلیف میان بندگان قرار داده است، و انسان ها به حسب طبیعت و سرشت شان در داشتن عقل متفاوت اند. و حکم نمودن رسول الله در مورد زنان به نقصان عقل درین حدیث باعتبار

غالب است که عده ای زیاد زنان چنین است، اما زنانی زیاد ی وجود دارد که از مرد ها عاقل تر اند.

و در مورد: "الب" - می فرماید: (لب کل شی خلاصته) لب و مغز هر چیز خلاصه آن است، و مراد به آن درین حدیث عقل کامل است که از شائبه و هم و ضعف خالی باشد، و در مورد "الحزم" - می فرماید: - مأخوذ ازین مقوله عربی است که گفته میشود: "حزمت الشيء شد دته" زمانی این سخن گفته میشود که در انجام آن کار دقت و تدبیر لازم به کار برده شده باشد و درین حدیث عبارت است از دقت و تدبیر در کار و عمل که مردان عاقلند و باتدبیر تراند در آن ساحه نسبت به زنان. «۲۲»

خلاصه کلام ایشان این است:

زیادت نقصان عقل به حساب اکثریت و اقلیت است، زنان اکثرشان در عقل مندی تدبیر و تفکر از مردان عقب مانده اند اما با وجود آن بالای مردان تاثیر داشته و اثر گذار اند. ادامه دارد

مأخذ:

۱۴- مسند ابن شهاب: ۱/ ۱۴۵، رقم: ۱۹۵-الکنی والاسماء للدولابي: ۲/ ۵۲۳، رقم: ۹۴۹- سیوطی: جمع الجوامع: رقم: ۱۰۷۸۶.

۱۵- رواه ابوداود: ۱/ ۹۵، رقم الحديث: ۲۳۶- الترمذی: ۱/ ۱۸۹، رقم الحديث: ۱۱۳. و شیخ آلبنانی گفته: که حدیث صحیح است.

۱۶- المنیر فی العقیده والشریعة: ۴/ ۱۴۰- ۱۷- البخاری: ۱/ ۴۳۵، شماره حدیث: ۲۷۳۱-

مسند احمد: ۳۲/ ۲۵۱، شماره: ۱۸۹۲۸.

۱۸- مسند احمد: ۱۰/ ۱۲، شماره حدیث: ۵۷۲۰- شرح معانی الآثار: ۴/ ۳۶۸، شماره حدیث: ۶۸۳۰-

۱۹- ابوداود: ۲/ ۱۹۵، شماره حدیث: ۲۰۹۷-

مسند احمد: ۸/ ۵۰۵، شماره حدیث: ۴۹۰۵- مصنف عبد الرزاق: ۶/ ۱۴۲، شماره حدیث: ۱۲۸۱.

۲۰- سنن کبری مع الجوهر النقی: ۹/ ۲۹، شماره اثر: ۱۸۳۰۷-المنتقى شرح الموطأ: ۳/ ۲۵۴-

۲۱- البخاری: ۵/ ۱۱۰، شماره اثر: ۴۱۰۸.

۲۲- الکواثر الجاری الی ریاض احادیث البخاری: ۱/ ۴۵۶، کتب لغت نیز تأیید کننده تشریح کورانی است که به کتاب های ذیل مراجعه شود: النهاية فی غریب الاثر: ۴/ ۴۲۰-

لسان العرب: ۱/ ۷۲۹.

نگام‌نویس بر روی محیط زیست

سید مسلم شاه اسدی

﴿أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الْأَرْضِ كَرَاهَتْ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ﴾
الشعراء: ۷

خداوند متعال که خود خالق و مظهر زیبایی‌ها است سراسر گیتی را نیز به زیبایی ستوده و برای آفرینش انسان در جایگاه اشرف مخلوقات و کاملترین نوع مخلوق با استناد به آیه ﴿فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾ المؤمنون: ۱۴ به خود آفرین می‌گوید و بندگانی را دوست دارد که در زندگی موجب آسایش دیگران میشوند و در مقابل کسانی که باعث تخریب محیط و نا رضایتی و ناراحتی مردم می‌شوند و طبیعت را آلوده می‌کنند، مورد خشم و نکوهش قرار می‌دهد پروردگار عالم باتأکید براینکه نظام هستی براساس مصلحت و نیاز انسان‌ها آفریده شده است، آنها را از فساد و تخریب در این نظام به شدت نهی کرده است؛ زیرا استفاده بی حساب و بی تعقل از منابع طبیعت و زیاده روی در بهره برداری از آن باعث تباهی و فتنه در زمین میشود. این مکتب انسان‌ها را به مطالعه طبیعت و عناصر آن فراخوانده است، همچنین بسیاری از سوره‌های قرآن کریم به نام یکی از عناصر طبیعت خوانده می‌شود؛ مانند: سوره‌های شریفه (بقره، رعد، نحل، نمل، نور، عنکبوت، نجم، فجر، شمس، قمر، حدید، لیل، تین، زیتون، ناس و....)

از آنجا که حرکت ظالمانه و غیر مسؤولانه افراد بشر و تکنولوژی آثار مخربی را بر محیط زیست تحمیل کرده است، دولت‌ها بخصوص دولت اسلامی ما در این

کشور فقیر و عقب مانده، باید برنامه‌هایی سازنده و پی گیر در پاسداری و حمایت از محیط زیست و انتقال آن به آیندگان این نسل تنظیم کنند، در این نوشتار به برخی از راهکارها در حفظ محیط زیست، اهمیت آن از دیدگاه دین مبین اسلام و نقش اثر گذار آن به روح و روان انسانی اشاره می‌شود.

زیرا تفکر اسلامی در این راستا درست ترین و منطقی ترین نظریات را در مورد طبیعت و محیط زیست معرفی می‌کند، چنانکه در قرآنکریم اجازه نمی‌دهد انسان طبیعت را به علت عظمت و بزرگی آن خدای خود بداند و ستایش کند، و نه آن را آفریده ای بیهوده و بی جان که خرابش کنند بلکه جلوه‌های طبیعی را آیه‌هایی از عظمت پروردگار یکتا معرفی می‌کند که با شعور نسبی، تسبیح گوی خالق خود هستند. مکتب حیات بخش اسلام دین جامع و کاملی است. که با این خصوصیت تمام

نیازهای مختلف زندگی انسان در آن لحاظ شده و برای تمام مسائل مورد نیاز زندگی فردی و اجتماعی وی مقررات و قوانینی دارد. از جمله مسائلی که مورد توجه اسلام بوده و هست، نحوه زندگی اجتماعی و محیط زیست او است. طبق دستورات متین اسلام آلوده کردن محیط زیست از گناهان بزرگ تلقی می‌شود. علاوه بر این چنین عملی از کفران نعمت‌های الهی هم محسوب می‌گردد و گناهی است نابخشودنی...

ضرورت حفظ و بهداشت محیط زیست که یکی از موضوعات بسیار جدی و اساسی امروز جوامع انسانی است. مسایلی از این دست و هر آنچه را که جوامع مدرن و صنعتی امروز به اهمیت آنها پی برده، از پدیده‌هایی است که دین مقدس اسلام و

پیشوایان دینی بیش از (۱۴۰۰) سال قبل آنها را متذکر شده‌اند و پیروان خویش را به رعایت قوانین و مقررات مربوطه و اجرای دستورات و قوانین اجتماعی و فردی ملزم کرده‌اند و برای حفظ و نگه‌داری محیط زیست و بهداشت آن، راهکار اصولی نشان داده‌اند. دستوراتی از قبیل این که:

۱- هر چیزی که خوردنش استنشاق و نوشیدن آن برای بدن انسان ضرر داشته باشد، حرام است، مگر ضرورت اقتضا کند.
۲- زباله‌ها را شب در خانه‌های خود نگه‌ندارید و آن را روز به بیرون از خانه منتقل کنید.

۳- از ایجاد آلودگی، کنار آب روان و جوی خوش گوار و زیر درخت میوه دار یا در مسیر راه و ...، خود داری کنید.

۴- اگر رستاخیز (قیامت) برپا شد و نهالی در دست یکی از شما است، اگر می‌توانید، آن را بکارید.

و صدها قانون و توصیه‌های انسانی و اخلاقی دیگر، باعث شده است که یک شهروند مسلمان حفظ و نگه‌داری محیط زیست و سلامت محیطی را از وظایف اصلی خود تلقی کند. و این هم یک واقعیت تلخ و پرسش برانگیز است که مسایل محیط زیست معضل و مشکل انسان مدرن است نه انسانهای روزگاران گذشته.

نیاکان بشر هرگز نه با گسستگی (لایه اوزون) آشنایی داشتند و نه از فرسایش خاک و بحرانهای زیست محیطی انسان امروز رنج می‌بردند. از منظر دیگر می‌توان ادعا کرد سخنوران و نیاکان پیشین به این مقوله توجه ویژه‌ای داشته‌اند. به خصوص نگاه نیاکان خردمند جامعه دینی به طبیعت همواره نگاهی همراه با احرام و

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا﴾

یعنی: اوست آن (آفریننده‌ای) که همه آنچه در زمین است برای شما آفرید.

این آیه بهره‌برداری از منابع و منافع زمین را متعلق به همه انسانها، در همه زمانها می‌داند؛ که باید به طور اصولی و صحیح، در جهت رفع نیازها و رعایت حقوق دیگر انسانها در همه دوره‌ها صورت پذیرد.

در آیه دیگر خداوند می‌فرماید: ﴿وَلَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ فِي الْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعِيشًا﴾

الأعراف: ۱۰

یعنی: شما را از امکانات زمین بهره‌مند ساختیم و وسایل معیشت شما را در آن فراهم کردیم.

این آیه نیز، بیان‌کننده توانایی و امتیازی است که انسان روی زمین دارد، تا جایی که در آن وسائل زندگی او فراهم شده است. روشن است که آگاهی و داشتن محیط زیستی سالم، جزء اولین حقوق انسان برای زندگی در روی زمین است. بر همین اساس، خداوند متعال نیز، پهنه طبیعت را زیستگاه انسانی قرار داده است.

در آیه ۱۰ سوره الرحمن آمده است: ﴿وَالْأَرْضُ وَصْعَهَا لِلْأَنْعَامِ﴾

الرحمن: ۱۰

یعنی: و (خداوند) زمین را برای همگان قرار داد.

بر مبنای این آیه کریمه، زمین و محیط زیست آن، حق همگانی است و همه حق دارند از آن بهره‌مند شوند. بنابر این، استفاده از این حق، باید به گونه‌ای باشد که امکان استفاده و بهره‌برداری از آن، برای نسل حاضر و نسلهای آینده حفظ شود.

نکته‌ای که باید بدان توجه

داشت این است که، هرگاه حقی

برای انسان نسبت به چیزی پدید

آید، در مقابل آن تکلیفی نیز

مجسم می‌شود. به عبارت دیگر

حق و تکلیف، دو روی یک

سکه‌اند. اگر استفاده و

بهره‌برداری از طبیعت و محیط

زیست برای انسان به رسمیت

شناخته شده؛ این حق، تکلیفی

نیز ایجاد می‌کند و آن این است

که انسان، وظیفه دارد به گونه‌ای

پنجه ای چون شیر، حیوان ضعیف تری را خوراک خود می‌کند حضور همان شیر در

عرصه طبیعت توازنی را برقرار می‌کند که در نهایت به بقای نوع به اصطلاح ضعیف نیز کمک می‌رساند. اساساً در طبیعت همه موجودات به شکلی سودمند اند و چرخه ای را تداوم می‌بخشند که به کمال هر یک، به مقتضای سعه وجودیشان می‌انجامد. به گفته سنایی:

گرچه خوبی، به سوی زشت به خواری منگر کاندر این ملک چو طاووس، به کار است مگس! محیط زیست را مجموعه‌ای از عوامل طبیعی کرهء زمین، همچون هوا، آب، اتمسفر، صخره، گیاهان و غیره، که انسان را احاطه می‌کنند خلاصه کرد.

تفاوت محیط زیست با طبیعت در این است که تعریف طبیعت شامل مجموعه عوامل طبیعی، زیستی و غیر زیستی می‌شود که منحصرأ در نظر گرفته می‌شوند، در حالی که عبارت محیط زیست با توجه به ارتباط میان انسان و طبیعت و از دیدگاه بشر توصیف می‌شود. طبق تحقیقات دانشمندانی در این عرصه سطح کرهء زمین به طور کلی به چهار بخش تقسیم می‌شود که عبارت‌اند از: سنگ‌کره (لیتوسفر)، آب‌کره (هیدروسفر)، طبقهء هوا که گرداگرد کرهء زمین را فراگرفته طبقه بخاریاجو، واحد فشارهوای کره (اتمسفر) زیست یا حیات کره (بیوسفر)

بعضی از دانشمندان، کره یخی را نیز جزء این تقسیم‌بندی می‌دانند که هر کدام این بخش‌ها شامل { اکوسیستم } یا مجموعه جانداران و محیط طبیعی اعم از [برکه یا آبدان، آبگیر، جنگل و کویر (دشت) می‌شود] که به طور کلی محیط زیست را تشکیل می‌دهند.

{ دیکشنری آنلاین }

آیاتی از قرآن کریم که محیط زیست را حق همگانی می‌داند

این دسته از آیات بیان می‌کنند که خداوند طبیعت و محیط زیست را برای انسان آفریده و انسان حق تصرف و استفاده از آن را دارد و این حق برای همه انسانها در همه زمانها وجود دارد.

خداوند در سوره بقره می‌فرماید:

امانت داری بوده و طبیعت را موجودیتی با شعور می‌دانسته‌اند. سعدی می‌گوید:

تسبیح گوی او نه بنی آدمند و بس هر بلبلی که زمزمه بر شاخسار کرد! بشر مدرن در فاصله کوتاه چند قرن منابعی را که در طی میلیونها سال شکل گرفته بی‌باکانه و هوسناکانه به باد فنا داده و بحرانهای زیست محیطی اکنون به شکل نگرانیهای وحشتناک انسان این روزگار را به خود مشغول داشته است. احساس خطر از بحرانهای مرتبط با محیط زیست و دستکاریهای ژنتیک و امثال آن بخش مهمی از نمایش وحشت در ادبیات و تیاتر امروز دنیا را به وجود آورده است. تصورات و نگرانی‌هایی که در داستانها و فیلم‌های سینمایی دنیای امروز به وفور به چشم می‌خورد در واقع کابوسهایی هستند که بشر امروز هراسناکانه در بیداری خویش می‌بیند! سیر حوادث دنیای امروز نشان می‌دهد که بشر در مهار مشکلات زیست محیطی هر روز ناتوان‌تر می‌شود. تداوم این بحرانه‌ها و گره خوردن آنها با آشوبها و ناهنجاریهای اجتماعی و اقتصادی و سیاسی و اخلاقی یقیناً به زودی خرد جمعی بشر را به نقطه ای می‌رساند که به ناگزیر، دل از ناصحان سرشکسته دنیای امروز برگیرد و منتظر شود که «دستی از غیب برون آید و کاری بکند!»

این مشکل شاید از آن روزی شروع شد که بشر امروز نظام طبیعت و رابطه خود را با آن بر اساس «تنازع بقا» تعریف کرد و سودجویانه به حریم طبیعت دست اندازی نمود. شعار امروز بشریت بر اساس این نگاه به این دستور العمل بالقوه خطرناک منتهی شد که:

برو قوی شو اگر راحت جهان طلبی که در نظام طبیعت ضعیف پامال است!

این سخن شاید در روابط انسانها و اجتماع بشری حقیقت داشته باشد اما در دامن طبیعت این گونه نیست. در آن عرصه، همه موجودات به اندازه وسع وجودی خودشان از برکات این مادر مهربان برخوردار اند. اگر حیوان قوی

از حق خود استفاده کند که به حقوق دیگران لطمه‌ای وارد نکند. بر همین اساس، اگر انسان از محیط زیست استفاده می‌کند، باید استفاده او، به گونه‌ای باشد که به حقوق دیگران در استفاده از آن خدشه‌ای وارد نشود.

آیاتی از قرآن کریم آفرینش عناصر محیط زیست را برای انسان می‌داند

در بخشی از آیات قرآن، خداوند متعال با نام بردن از عناصر محیط زیست، بر آفرینش آن‌ها برای انسان تأکید می‌کند. در سوره نحل خداوند می‌فرماید:

﴿وَاللَّهُمَّ خَلَقَهَا لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنْعٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ﴾ ^۵ النحل: ۵

یعنی: چهار پایان را آفرید که برای شما از آن‌ها گرما (جامه‌های گرم) و سودهای دیگر فراهم می‌آید و از آن‌ها می‌خورید.

در همین مورد همچنین می‌فرماید:

﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً...﴾ ^{۱۰} النحل: ۱۰

یعنی: اوست (خدايي) که از آسمانها آب فرستاد که از آن می‌آشامید و بدان درخت و گیاه می‌روید، که در آن (روبيدني‌ها)، دامهای خود را می‌چرانید. و در آیه بعد می‌فرمایند: ﴿يُنْبِتُ لَكُمْ بِهِ الزَّيْتُونَ وَالنَّخِيلَ وَالْأَعْنَابَ وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ﴾ ^{۱۱} النحل: ۱۱

یعنی: و با آن برایتان کشتزارها و درختهای زیتون و خرما و انگور و همه گونه محصول می‌رویند.

در سوره نمل نیز خداوند متعال می‌فرماید: ﴿وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ﴾ ^{۶۰} النمل: ۶۰

یعنی: برای شما از آسمان آب فرستاد، پس با آن آب، بوستان‌هایی شادانگیز رویانیدیم.

این دسته از آیات که در قرآن فراوان هستند، همه یک پیام دارند و آن این‌که آنچه از عناصر محیط زیست در روی زمین است، برای انسانهاست و همه انسانها حق دارند از این الطاف الهی بهره‌مند شوند و هیچ‌کس نمی‌تواند این حق خدادادی را از آن‌ها سلب کند.

تعبیراتی نظیر: «لکم» (برای

شما)، «الناس (مردم)» و «الانام (همگان)»، آشکارا بر این مطلب دلالت دارند، که این نعمتها، برای همه مردم و حق همه آنهاست - صرف‌نظر از هرگونه عاملی، همچون مذهب، جنسیت، تابعیت و... - و همه حق دارند تا از این نعمت ارزشمند الهی بهره‌مند شوند و در پناه آن، زندگی سالم و امنی داشته باشند.

- تکلیف و حق استفاده ما از محیط زیست

تا اینجا بیان کردیم که انسان حق دارد از محیط زیست سالم برخوردار باشد و آیات قرآن کریم هم بر همین امر دلالت می‌کند. اما نکته مهم این است، که هر حقی، تکلیفی را در پی دارد؛ یعنی همان طور که انسان حق دارد از محیط زیست سالم بهره‌مند باشد، این تکلیف را نیز دارد که این حق را برای دیگران قایل شود و به رسمیت بشناسد و از هر عملی که دیگران را از داشتن محیط زیست سالم، محروم کند، خودداری نماید.

«هدف متعالی اسلام، برخوردار ساختن همه نسلها از نعمتهای الهی، و ایجاد جامعه‌ای سالم و به دور از فاصله طبقاتی، و مستعد برای رشد و شکوفایی است و الزامات شرعی، برای حفظ تعادل و توازن در استفاده از مواهب طبیعی، با پرهیز از زیاده‌روی، و مقید به عدم اضرار به غیر را، فراهم آورده است.»

بنابر این، تصرف انسان در طبیعت و محیط زیست مطلق و نامحدود نیست؛ بلکه مقید به چارچوبهایی است که باید آن‌ها را رعایت کند. از جمله: عدم اضرار به غیر، رعایت حقوق دیگران و حفظ حقوق نسلهای آینده. عواملی همچون ایمان و اخلاق اسلامی از اموری است که می‌تواند رابطه‌ای مسالمت‌آمیز بین انسان و محیط زیست برقرار کرده و به سلامتی و شادابی انسان و محیط زیست منجر شود.

بر همین اساس، در قرآن کریم، خداوند کریم همان طور که حق بهره‌برداری از محیط زیست و طبیعت را برای انسان قرار داده، مسؤولیت عمران و آبادانی زمین را هم بر عهده او گذاشته است. در سوره هود آمده است: ﴿هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا﴾ ^{۶۱} هود: ۶۱

یعنی: خداوند شما را از زمین پدید آورد و آبادی آن را به شما واگذاشت.

انسان است و هر عملی که با آبادانی محیط زیست منافات داشته باشد، ممنوع است.

نکته ظریفی که در این آیه وجود دارد آن است که قرآن نمی‌گوید، خداوند زمین را آباد کرد و در اختیار شما گذاشت؛ بلکه می‌فرماید: عمران و آبادانی زمین را به شما واگذار کرد. پس انسان مسؤولیت عمران و آبادانی زمین را بر عهده دارد و مفهوم آیه این است که تخریب محیط زیست و نابودی آن، مخالف عمران و آبادانی است، پس باید از آن پرهیز نمود.

قرآن کریم بارها بر رفتارهای سازنده و اصلاح‌گراانه تأکید کرده که به طور قطع، یکی از رفتارهای اصلاح‌گراانه در زمین حفظ و حراست از طبیعت و محیط زیست است و در مقابل، از رفتارهای فسادانگیز نهی کرده است. در قرآن کریم در بسیاری موارد، واژه «صلاح» در مقابل «فساد» آمده است. خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: ﴿وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا...﴾ ^{۵۶} الاعراف: ۵۶

یعنی: و در زمین پس از اصلاح آن فساد نکنید. بدون شک، تخریب، نابودی و آلوده‌سازی محیط زیست یکی از مصادیق مهم رفتارهای فسادانگیز در زمین است. همانگونه که در آیه بالا هم آمده است، در بسیاری از آیات قرآن، واژه «فساد» همراه با «فی الارض» آمده است که این فساد در زمین، شامل فساد در طبیعت و محیط زیست نیز خواهد بود. به همین جهت، قرآن کریم با بیان عناصر محیط زیست و طبیعت، تخریب و نابودی آن‌ها را مصداق بارز فساد می‌داند و خطاب به پیامبر اکرم ﷺ می‌فرماید:

«وَ إِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَ يُهْلِكَ الْحَرْثُ وَ النَّسْلُ وَ اللَّهُ لَا يَحِبُّ الْفُسَادَ»

یعنی: هنگامی که روی بر می‌گردانند (و از نزد تو خارج می‌شوند) در راه فساد در زمین، کوشش می‌کنند و زراعتها و چهارپایان را نابود می‌سازند، (با این که می‌دانند) خدا فساد را دوست نمی‌دارد.

از آیات یاد شده استفاده می‌شود که فساد دارای مفهومی بسیار گسترده است و شامل هرگونه نابسامانی، ویران‌گری، انحراف و ظلم می‌گردد. به عبارت دیگر، فساد به هرگونه تخریب و ویرانگری گفته می‌شود که نظام آفرینش را دچار مخاطره کند. یکی از نظم‌های موجود در آفرینش، نظم حاکم بر طبیعت و محیط زیست است که هرگونه تخریب و نابودی آن، مشمول نهی در این آیات خواهد شد. از این رو، هرگونه رفتاری که به بروز فساد و تخریب در عرصه محیط زیست ختم گردد، در تضاد با تعالیم عالیه اسلام بوده و ممنوع است. بر همین اساس، انسان باید در عین استفاده و بهره‌برداری از محیط زیست، از هرگونه رفتار غیراصولی و فسادانگیز در این باره بپرهیزد.

بنابراین، انسانها در عین این که حق استفاده از محیط زیست را دارا هستند، باید این حق را برای دیگران نیز قایل باشند؛ به این معنی که، با سوء استفاده از حق خود، حق دیگران را در بهره‌مندی از محیط زیست سالم، پایمال نکنند. و آنچه را که مسخر اوست تخریب و ضایع نسازد.

- آیاتی از قرآن کریم که محیط زیست و عناصر آن را مسخر انسان می‌داند

دسته‌ای از آیات قرآن کریم هستند که در آن‌ها از واژه «تسخیر» در مورد عناصر محیط زیست برای انسانها به کار رفته است. در این آیات، آفتاب و ماه، باد و باران، کوه‌ها و دره‌ها، جنگلها و سبزه‌زارها، حیوانات و سایر منابع زمینی و خلاصه همه موجودات را در خدمت انسان در آورده و همه را فرمانبردار انسان ساخته است تا او بتواند از همه آن‌ها بهره‌برده و زندگی سعادتمندی داشته باشد.

برای این که حق انسان در استفاده و بهره‌برداری سالم از طبیعت را در این آیات بیان کنیم، به چند نمونه اشاره می‌کنیم:

خداوند در سوره نحل می‌فرماید:

﴿وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ...﴾ [ابراهم: ۳۳]
یعنی: خداوند، خورشید و ماه را مسخر شما ساخت.

و در سوره دیگر چنین می‌فرماید:
﴿وَسَخَّرَ لَكُمُ الْيَلَّ وَالنَّهَارَ...﴾ [ابراهم: ۳۳]
یعنی: خداوند، شب و روز را برای شما تسخیر کرد.

و در جای دیگر اشاره می‌کند: ﴿الَّذِينَ آمَنُوا أَنَّهُ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ...﴾ [لقمان: ۲۰]
یعنی: آیا ندیدید که خداوند آنچه در آسمانها و زمین است، مطیع شما کرد.

در جای دیگر نیز، خداوند با مضامین مشابه قبل می‌فرماید:

﴿الَّذِينَ آمَنُوا أَنَّهُ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي الْأَرْضِ...﴾ [الحج: ۶۵]
یعنی: آیا ندیدی خداوند آنچه را در زمین است، مسخر شما ساخت.

و موارد فراوان دیگری که بر همین معنا دلالت دارند.

استاد شهید مرتضی مطهری، در مورد این آیات می‌فرماید:

«در قرآن کریم از مسخر کردن ماه، خورشید، شب، روز، دریا، نهرها، کوه‌ها، باد و هر چه در آسمان و زمین است، یاد شده است. بدیهی است که در همه این موارد، مقصود این است که این امور طوری آفریده شده‌اند که رام انسان و مورد استفاده و بهره‌برداری انسان هستند.»

طبیعت و محیط زیست در متون دینی، حق همه انسانها در همه دورانهاست. بنابراین، در مقابل حق استفاده‌ای که خداوند برای انسان در محیط زیست و طبیعت قائل شده است، وظیفه‌ای نیز بر عهده او گذاشته است که آن، حفظ و حمایت و بهره‌برداری صحیح از محیط زیست است؛ زیرا هدف خداوند متعال از در اختیار گذاشتن طبیعت برای انسان این است که جهت رفاه، آسایش و تکامل خود از آن بهره‌مند شود. بنابراین، اگر در استفاده از این امکانی که در اختیار او قرار گرفته، زیاده‌روی کند، بر خلاف آن هدف متعالی اقدام کرده که نتیجه‌اش به خطر افتادن حیات خود او و دیگران و بازماندن از سیر تکاملی در مسیر سعادت دنیا و آخرت خواهد بود.

به عنوان مثال، علم و فناوری، مهمترین ابزار تصرف انسان در طبیعت است. تلاش علمی و به کارگیری فناوری در طبیعت و

محیط زیست برای این است، که انسان بتواند از محیط زیست و طبیعت، جهت فراهم آوردن یک زندگی سعادتمندانه همراه با امنیت و آرامش استفاده کند؛ اما اگر انسان در استفاده از علم و فناوری برای تصرف در محیط زیست زیاده روی کند، ثمره‌ای جز مقهوریت و مغلوبیت او در مقابل سلطه زندگی ماشینی و صنعتی نخواهد داشت. این همان چیزی است که امروزه شاهد آن هستیم و به‌طور قطع هم خلاف دستورات و تعالیم اسلام است؛ زیرا اسلام، تسلط بر طبیعت را می‌خواهد، اما زیاده‌روی در این امر باعث شده که کار از دست انسان خارج شود؛ به گونه‌ای که سلامت، امنیت و انسانیت او در میان پیچ و مهره‌های این زندگی صنعتی و ماشینی گم شده است.

با این همه، تصرف در محیط زیست باید به گونه‌ای باشد که انسان را در جهت دستیابی به حیات طیبه و توسعه متعادل که ضامن ارتقای وضع جسمی و روحی بشر است، یاری کند. به عبارت دیگر، تصرف در محیط زیست باید به شیوه‌ای باشد که آدمی را به غایت و هدف خلقت برساند. بدین جهت، استفاده از آن به طور دلخواه و بدون در نظر گرفتن این که این نعمتها وسیله سلامت و تأمین کننده حیات ماست، در همه حالات محتاط باشیم. انسان به عنوان موجود مختار، باید به این واقعیت تن دهد، که زمین همان‌گونه که محل رشد تکوینی و جسمی اوست، باید محیط تکامل روحی و معنوی او نیز باشد؛ و چون اسباب و مقدمات تکامل روحی‌اش، ارادی و اختیاری است، پس باید به شیوه‌ای عالمانه و مدبرانه از محیط زیست، برای این هدف متعالی استفاده کند؛ زیرا رسیدن به تکامل روحی و معنوی بدون بهره‌مندی از محیط زیستی امن و سالم امکان‌پذیر نخواهد بود.

درخشش زنان مسلمان در علوم قرآنی

نورالله کوثر

شام و حافظ حدیث قرار دارد^۳.
حضه دختر سیرین خواهر تابعی مشهور محمد بن سیرین رحمته الله در علم قرائت آنچنان سرآمد بود که وقتی محمدبرادرش به مشکلی در قرائت برخورد می کرد، می گفت از حضه بپرسید که چگونه آن را قرائت می کند^۴.

زنان و فقهات:

علوم اسلامی به ویژه فقه وحدیث موضوعاتی هستند که زنان به آنها علاقه مند بودند، از این رو، در میان محدثان و فقیهان زنانی هستند که از چهره های برجسته به شمار می روند
شرح حال ۱۵۴۳، زن حدیث دان که در کتب تراجم گنجانده شده است حکایت از این دارد که در آن زمان برای آموزش زنان بسترنا سبی وجود داشت.

تفاوت عمده ی فقه با حدیث در بررسی و کاوش آن است. محدث نقل می کند، اما فقیه به شرح و تعلیل می پردازد. فقیه حکم قضیه هایی را

امامت اهل خانه ی خود را به عهده گیرد^۱ امّ سعد، جمیله دختر سعد بن الربیع رضی الله عنه از صحابیانی است که توجه خود را به قرآن و معانی آن معطوف نمود و آن را خوب به حافظه سپرد و اسباب نزول آیات را فراگرفت. سپس در این امر مرجع دیگران شد و صحابه و تابعان جهت اطلاع از معانی و اسباب نزول قرآن به او رجوع کردند او همچنین از سیره و غزوات رسول الله صلی الله علیه و آله گزارش های مهمی دارد^۲.

از جمله زنان تابعی کوشا در امر قرآن، از امّ الدرداء الصغری همسر دوم صحابی جلیل ابوالدرداء رضی الله عنه می توان نام برد که به منزلت بزرگی، در علم تفسیر و فقهات، رسید. او معارف خود را از بزرگان صحابه، از جمله سلمان فارسی رضی الله عنه، ابومالک اشعری رضی الله عنه، عایشه رضی الله عنها و همسرش فراگرفت و علم خود را به برخی از تابعان منتقل کرد که بعدها از عالمان و بزرگان تابعان شمرده شدند. در میان این افراد ابو مسلم فقیه

این یک حقیقت واضح و هویدا است که زنان مسلمان به عنوان نیم پیکر جامعه انسانی از صدر اسلام تا کنون در علوم قرآنی و سایر علوم شرعی نیکو درخشیدند، که در رأس این زنان باید از بی بی فاطمه ی زهرا رضی الله عنها و ازواج مطهرات (رضی الله عنهن) نام ببریم. همان گونه که نام بردیم، ایشان به آموزش زنان نیز همت گمارده بودند.

امّ ورقه دختر عبدالله بن الحارث الأمّ نصاری رضی الله عنها، از زنان فاضل عصر خویش بود. رسول الله صلی الله علیه و آله او را شهیده نامید. او قرآن را جمع کرد و حافظ آن بود. بی شک قاری و جامع قرآن، از معارف آن بیگانه نیست و احتمالاً اطلاعات جامعی از قرآن دارد؛ بخصوص وقتی به این نکته توجه کنیم که صحابیان اهتمام ویژه به قرآن داشتند.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به امّ ورقه رضی الله عنها اجازه داد که در نماز،

دینی اعتراض می کردند، که در این جا به ذکر نمونه ای می پردازیم:

روزی امیرالمؤمنین حضرت عمر رضی الله عنه در مورد مهر برای مردم سخن گفت و زیاد قرار دادن مهر را منع و آن را به ۴۰۰ درهم محدود کرد. زنی از قریش به او اعتراض کرد و گفت: ای امیرالمؤمنین! آیا مردم را از این که مهر زنان را بیش از ۴۰۰ درهم قرار دهند، نهی می کنی؟ حضرت عمر رضی الله عنه گفت: بلی. پاسخ داد: مگر این آیه را نشنیده ای که فرمود:

روزی امیرالمؤمنین حضرت عمر رضی الله عنه در مورد مهر برای مردم سخن گفت و زیاد قرار دادن مهر را منع و آن را به ۴۰۰ درهم محدود کرد. زنی از قریش به او اعتراض کرد و گفت: ای امیرالمؤمنین! آیا مردم را از این که مهر زنان را بیش از ۴۰۰ درهم قرار دهند، نهی می کنی؟ حضرت عمر رضی الله عنه گفت: بلی. پاسخ داد: مگر این آیه را نشنیده ای که فرمود:

﴿وَأَنْتُمْ إِحْدَنْهُمْ قِنطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا﴾ النساء: ۲۰

تو چگونه مهر را محدود می سازی حال آنکه خدا آن را بدون تحدید بیان کرده است؟ حضرت عمر رضی الله عنه گفت: (اصابت امرأة واخطأ عمر) سپس بر منبر بالا رفت و از سخن پیشین خود بازگشت و آن را اعلام نمود.

﴿وَأَنْتُمْ إِحْدَنْهُمْ قِنطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا﴾ النساء: ۲۰

تو چگونه مهر را محدود می سازی حال آنکه خدا آن را بدون تحدید بیان کرده است؟ حضرت عمر رضی الله عنه گفت: (اصابت امرأة واخطأ عمر) سپس بر منبر بالا رفت و از سخن پیشین خود بازگشت و آن را اعلام نمود ^{۱۲}.

از زنان تابعی نیز کسانی در فقه سرآمد بودند، از جمله ی آنان (فاطمه) دختر علی رضی الله عنه است. اخبار، دلالت بر فهم او در احکام زنان دارد. حظه دختر سیرین (م ۱۰۱ق) فهم بسیار در مورد قرآن داشت. ^{۱۳}

هند دختر مهلب و ام الدراء الصغیرا از فقیهان تابعی شمرده اند. ^{۱۴} در

دوره های بعد نیز زنانی در علم و دانش و فقه درخشیدند، مانند رابعه بصری، رابعه بلخی و هزاران نمونه ی دیگر.... که سخن گفتن از آن مجال دیگری می طلبد.

مشارکت زنان در مسایل

فقهی (اجتهاد):

باب اجتهاد در شریعت اسلامی بابی است که هم بر روی

می کردند. ام سلمه بخصوص در مورد فقه زنان (احکام رضاع، طلاق و عده) خبره بود ^۷.

ابن قیم رحمته الله معتقد است بیش از ۱۳۰ نفر از صحابه — اعم از زن و مرد — صاحب فتوا بوده اند که ۷ نفر از آنان بیش از دیگران مورد استفتا قرار گرفته اند و عایشه رضی الله عنها در زمره ی آنان قرار دارد. ابن حزم ادعا می کند فتاوی هر یک از آنان را می توان در یک کتاب ضخیم گردآورد ^۸.

در میان زنان صحابی فقهی، همچنین می توان از ربیه ی رسول رضی الله عنها زینب دختر ابوسلمه (م ۷۳ق) نام برد. ابن عبدالبر او را فقیه ترین زن عصر خویش می شمرد و از ابورافع نقل شده است که او فقیه مدینه بود ^۹.

محمد صدیق خان رأی این بانو را در زمینه ی اسقاط زکات از زیور آلات زنانه نقل کرده است ^{۱۰}.

ذهبی ام عطیه نسبیه دختر الحارث الأنصاریه رضی الله عنها را از فقههای صحابه شمرده است ^{۱۱}.

برخی از زنان در صدر اسلام به درجه ای از فهم و نیز آزادی بیان رسیده بودند که حتی به قرائت خلیفه از احکام

که به صراحت در حدیث ذکر نشده، از قرآن و سنت استنباط می کند. در همان سده ی نخست، حتی در دوره ی حضور پیامبر صلی الله علیه و آله به اجتهادها و استنباط هایی برمی خوریم. ضرورت اجتهاد پس از رحلت پیامبر صلی الله علیه و آله بیشتر احساس شد. در این راستا، زنانی اندیشمند و فرزانه بودند که چون مردان و بلکه بعضاً بهتر از آنان استنباط احکام می کردند. از امام صادق (رحمة الله علیه) نقل شده که فرمود:

«قَرَّبَ امْرَأَةٌ أَفْقَهُ مِنْ رَجُلٍ» ^۵ چه بسا زنی از مردی فقیه تر باشد.

نمونه های روشن این موضوع حضرت فاطمه رضی الله عنها دختر گرامی پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و ازواج مطهرات او (رضی الله عنهن) هستند. ام ایمن رضی الله عنها نمونه ی دیگری است که در مکتب اسلام دانش آموخته است ^۶. علماء زنان پیامبر صلی الله علیه و آله بخصوص ام المؤمنین عایشه، ام سلمه و میمونیه (رضی الله عنهن) را در زمره ی فقیهان برجسته آورده اند، و رأی فقهی آنان را گزارش کرده، آن را پذیرفته اند. ذهبی آورده است: ^{۱۱} ام سلمه از فقههای صحابه شمرده می شود و یکی از ۱۳ نفری است که صحابه در فتوا به او رجوع

مردان گشوده است و هم بر روی زنان، و هنگام بیان شرایط اجتهاد هیچ یک از اصولیون نگفته اند که یکی از شرایط آن مرد بودن است و زنان حق اجتهاد ندارند. در این میان می توان به شخصیت حضرت عایشه رضی الله عنها اشاره نمود که یکی از مجتهدین و صاحب نظران اصحاب بود، و بایستاری از علمای صحابه به مباحثه و گفتگو پرداخته که در کتابهایی مانند (الاجاجه لا ستدراکات عایشه علی صحابه) تالیف امام زرکشی جمع آوری گردید. و سیوطی آن را در کتابی به نام (عین الاصابه) خلاصه نموده است. گستردگی و فراوانی دانش و آگاهی حضرت عایشه رضی الله عنها زبا نزد خاص و عام بود. از ابوموسی اشعری نقل شده است که می گفت: هر گز نمی شد حدیثی برای ما اصحاب رسول خدا مشکل بشود و دشوار بیاید، و آن را از عایشه سوال کنیم، مگر آنکه پاسخ آن را نزد وی می یافتیم. از مسروق روایت شده است که گفت: به خدا سوگند یاد می کنم، بزرگان صحابه ی رسول خدا صلی الله علیه و آله را دیدیم که از عایشه رضی الله عنها در باره فرائض سوال می کردند. همانگونه که می دانیم انسان از آغاز کودکی تا سن بیست سالگی هوش و حافظه اش در نهایت آمادگی و دقت برای یادگیری است، فلسفه ازدواج حضرت عایشه رضی الله عنها آن بود که عایشه همه آداب و دانش خانه پیامبر صلی الله علیه و آله را یاد بگیرد. به این ترتیب بود که عایشه تبدیل به معلمی دانا برای همه ی زنان و حتی مردان شد تا شیوه و روش اسلام را برایشان بیان

کند و براستی حضرت عایشه رضی الله عنها علاوه بر زنان مردان نیز از دانشش بهره ها می بردند و به خاطر این موضوع بود که پیامبر صلی الله علیه و آله عایشه را در همان سنین خردسالی به زوجیت انتخاب کردند. عایشه نماینده ای لایق و راستگو در خانه پیامبر صلی الله علیه و آله و در میان زنان ایشان بود و اگر عایشه نبود کسی از اخلاق و رفتار پیامبر صلی الله علیه و آله در خانه آگاهی حاصل نمی کرد و اطلاعات کمی به ما می رسید. بعد از حضرت خدیجه و فاطمه، حضرت عایشه رضی الله عنها بزرگترین زن در اسلام است تا زمانی که زنده بود در مسایل دینی و فقهی دانا ترین و آگاه ترین زنان به حساب می آمده و در شریعت و تاریخ و ادب اطلاعات بسیار وسیعی داشته است و در مداوا و طبابت دارای زبانی فصیح بوده و اگر شعر می گفت هیچ شاعری به پایه اش نمی رسید. دانشمندان عصر پیامبر صلی الله علیه و آله برای دریافت پاسخ سئوالاتشان نزد عایشه رضی الله عنها می رفتند و عایشه برای خویشاوندانش به منزله سیاستمداری دانا بود و از آداب زندگی و سیاست و جنگ آگاهی کافی داشت.

پس از وی ام سلمه رضی الله عنها نیز چنین موقف و منصب فقهی را دارا بود چنانچه فوقاً به آن اشاره صورت گرفت. خلاصه اینکه زنان در تمام عصور اسلامی، در تمام میادین علمی در کنار برادران شان از بذل هیچگونه، مساعی دریغ نورزیدند، و توانستند به قله های بلند علم و فضل خود را نایل گردانند.

تمام آنچه تا اینجا گفته آمدیم یکی پی دیگر دلالت به آن دارد که آموزش در اسلام فقط از آن مردان نبود، بلکه زنان نیز علاوه بر کارهای خانه و تربیت

فرزند به تحصیل نظر داشتند و گاه به مقامات بالای علمی دست می یافتند.

فهرست مراجع و مآخذ:

۱. عسقلانی، ابن حجر: الاصابه فی تمییز الصحابة، بیروت، دارالکتب العلمیه، بی تا، ج ۸، ص ۱۲۱.
۲. جمعه، احمد خلیل: نساء من عصر النبوه، بیروت، دار ابن کثیر، ۱۴۱۲ق، ج ۲، ص ۱۷۱.
۳. جمعه، احمد خلیل: نساء من عصر التابعین، ط ۲، دمشق - بیروت، دار ابن کثیر، ۱۴۱۴ق، ج ۲، ص ۱۱۱ و ۱۱۲.
۴. همان، ج ۱، ص ۱۲۳.
۵. حر عاملی، محمد بن حسن: وسائل الشیعه، بیروت، موسسه آل البیت لاحیاء التراث، ۱۴۱۳ق، ج ۱۱، ص ۱۷۷.
۶. کحاله، عمر رضا، پیشین، ج ۱، ص ۱۲۷؛ ابن حجر، پیشین، ج ۸، ص ۲۱۲ و ۲۱۴، رقم ۱۱۳۹.
۷. شمس الدین ذهبی، سیر اعلام النبلاء، پیشین، ج ۲، ص ۲۰۳.
۸. احمد خلیل جمعه: نساء اهل البیت، پیشین، ص ۱۴۲.
۹. احمد خلیل جمعه: نساء من عصر النبوه، پیشین، ج ۲، ص ۱۷۷-۱۸۰.
۱۰. بهادر، سید محمد صدیق حسن خان: حسن الاسوه بما ثبت الله و رسول فی النسوه. چ هند، دارالاندالعربی، ۱۳۰۱ق، ص ۳۸۴.
۱۱. همان
۱۲. ۵-أ. د. وَهْبَةُ الرَّحِيلِي، الْفَقْهُ الْإِسْلَامِيُّ وَأَدْلَتُهُ، ناشر: دار الفكر - سوریه - دمشق الطبعة الرابعة ج ۸ ص ۳۳۲ و احمد الحصین: المرأة و مكانتها فی الاسلام، مکتبه الايمان، قاهره ۱۹۸۱م، ص ۲۰.
۱۳. جمعه، احمد خلیل: نساء من عصر التابعین، پیشین، ج ۱، صص ۱۸۵-۱۹۹-۱۲۲.
۱۴. همان، ج ۲، صص ۱۲۱-۶۸.

داوېو مدیریت د حکومت دنده ده

شاه محمود "درویش"

استفاده وکړو، له شک پرته چې د اوبو د مدیریت په اړوند د افغان ولسمشر څرگندونې په دې برخه کې د نوموړي د نیکو هڅو ښکارندويي هم کوي خدای ﷻ دې وکړي چې د اوبو د مدیریت اوترینه د موثره گټې اخیستنې په برخه کې اړوندې ادارې لادیرې او بیرنې هڅې وکړي ترهغه چې دښو او معقوله دحل لارو په موندلو مثبتې پایلې پرځای پرېږدي.

بناً حقیقت هم بیا داد دی چې دهیواد داوېو سرچېنې باید په شتمنۍ بدلې شي ځکه د افغانستان یوه له ټولو مهمه سرچېنه جغرافیایي موقعیت دی چې (درې زره) کاله یې دغه هیواد د تمدن پرمکړ او څلورلاری بدل کړی و او په دی هکله

دافغانستان د اسلامی جمهوریت

جمهور رئیس هم څو څو ځله په

خپلو ویناووکی یادونې کړيدي، د

نظر دخواندوانو په باور د آسیا

په زره کې د افغانستان

جغرافیایي موقعیت افغانانو ته

د پریمانه سرچېنو د کارونی ستر

چانس ورکوی اوله جنگ څخه

دراوتلو او دسیمه یېزو همکارو د

زیاتولو زمینه برابرو،

معلومات په دغه سکتور کې د استعجالیت ښکارندوي کوي، د اوبو د مدیریت کارونه د اړوندو ادارو همغږي ښیي، څو کافي نه دي او د اوبو د مدیریت په برخه کې باید لا زیاتې او بیرنې هڅې وشي، پرداسې ملې طرحې باید کاروشي چې زیات فعالیتونه منسجم کړي او په لنډ وخت کې ښې پایلې ولری، اوس هم عامه ذهنیت داسې انگیري چې د اوبو وضعیت ثابت دی، په داسې حال کې چې اقلیمی بدلونونو ته په گټو د اوبو وضعیت بدلون موندلي، موږ باید د اوبو د مدیریت لپاره په ملي کچه واضح لید لوری ولرو او دغه راز دلارې اسامي نقشې ته هم اړتیا شته، چې د اوبو د مدیریت په برخه کې واضح پرمختگونه وشي، په هیواد کې ۹۰ کلنه د مخکو خړوبول په دودیزه توگه دي او اقلیمی بدلون دغه برخه له گواښ سره مخ کړې ده، همدا شان جمهوررییس د طبیعي پانگې په توگه د اوبو پر مدیریت ټینگار کړې او ویلی یی وو چې دولت باید خلک د اوبو د مدیریت او د کانالونو، اوبو او نورو سرچینو په ساتنه کې شریک کړي، چې په راتلونکو کلونو کې د وچکالۍ له زیاتېدو سره د اوبو له سرچینو څخه مؤثره

واقعاً گران افغانستان د تیرو کابو دری نیمو لسیزو په بهیر کې د ناوړې او تباه کوونکې کرغړنې جگړې له امله وران او ویجاړ شوی او افغان ولس ته هم په ټولیزه توگه په دی لړکې نه جییره کېدونکې مالی او ځانی تاوانونه اوښتی دی چې نن سبا یې د آبادولو، رغولو، سمسورتیا او ښیرازی په موخه د پتمنو هیوادوالو دهلو څلو ترڅنګ د افغانستان د اسلامی جمهورۍ دولت د اړوندو ارګانونو همغږي، کوشښ او جدي اقداماتو ته هم ډیره اړتیا لیدل کیږي ترهغو چې لومړیتوب ته په پاملرنې دمنظمو پروگرامونو په طرحه کولو سره په انډولیزه توگه د هیواد په ټولو ولایتونو کې بنسټیزې پروژې پلي کړي، البته په دی لړکې د نورو مسایلو او ډول ډول پروژو د تطبیق ترڅنګ دهیواد د طبیعي اوبو له سرچینو او له دغو اوبو د غوره گټې اخیستنې او مدیریت موضوع هم ډیره مهمه ده چې باید ورته ډیره پاملرنه وشي، له نیکه مرغه چې د افغانستان د اسلامی جمهوریت د ښاغلي جمهور رییس هم په دې غونډه کې دخپلې وینا په لړکې داسي ویلی وو: د هیواد د اوبو د وضعیت په اړه

موږ بايد د اوبو د مدیریت لپاره په ملي کچه واضح لید لوری

ولرو او دغه راز دلاري اساسي نقشي ته هم اړتیا شته، چې د

اوبو د مدیریت په برخه کې واضح پرمختګونه وشي، په هیواد

کې^{۹۰} کلنه د مخکو خړوبول په دودیزه توګه دي او اقلیمي

بدلون دغه برخه له ګواښ سره مخ کړې ده.

بلکې ترې ملاتړ وکړي ځکه له اوبو څخه سمه ګټه اخیستنه هغه وخت شونې ده چې داوبو وړاندوینه ممکنه شي.

بناءً په ټوله کې ولس له افغان حکومت څخه د دې تمه او هیله لري چې په هراړخیز ډول باید د افغانستان د طبیعي اوبو د سرچینو منظم مدیریت په ښه او عادلانه توګه وکړي ترهغو چې له یوې خوا په افغانستان کې د بریښنايي بندونو په جوړیدو سره د هیوادوالو د اړتیاوړ بریښنا په هیواد کې د ننه تولید شې او له بلې خوا د هیواد پراخې دښتې، شاري او میري آبادي ته چمتو شې چې له امله یې ګڼ شمیر بیکارو او بې روزګارو هیوادوالو ته هم په هیواد کې دننه دسالم کار او روزګار زمینه مساعدې شې چې په دې توګه د هیواد ځوانان وروسته له دې د مختلفو اړتیاوو او مجبوریتونو له کبله دوسله والو مخالفینو او ترهګرو په لیکو کې له جذبیدو څخه وژغورل شي او په ټوله کې اقتصادي بسیاینه د افغانانو په برخه اوهم ډاډمن ثبات او نیکمرغه سوله په هیواد کې په تلپاتې ډول ټینګه شي.

راولارې شي، دولت او ملت باید د اوبو د ویش او دسرچینو د اختصاص په سربېه اساسي توګه بنیادي نتیجې او څرګندی پالیسي ته ورسېږي اوبه په یو سکتور کې نه خلاصه کېږي اوبه زموږ ملي اړتیا ده، ټولې بین السکتوري ادارې باید څرګندی نتیجې ته ورسېږي او دابهام او تضاد مخنیوی وکړي، نن سبا له ټولو مهمه موضوع د اوبو په ویش کې د عدالت نشتوالی دی زموږ دودیز نظام زیات عادلانه و، له بده مرغه له سختو ګواښونو سره مخ دی، اړینه ده چې د اوبو د ویش پریا رغاونه دې په عادلانه ډول او دشریعت مطابق حل لاره غوره شي، ددې ترڅنګ اړتیا ده چې داوبو هره حوزه دیوسیستم په څیرمدیریت شي باید هررود دیو جلا واحد په توګه تحلیل او وڅیړل شي اوهم مهال ترې داستفادی مناسبې لایحې او پالیسي تدوین شي چې هم د خلکو د معیشت پرحالت مثبتې اغیزه ولري اوهم له چاپیریال ساتنې او طبیعي سرچینو سره مرسته وکړي، دافغانستان د اوبو پرمختیا د سیمې او زموږ د خلکو په ګټه ده، ځکه زموږ لارښود اصول زموږ د خلکو ګټې، له بیوزلې څخه د خلکو ژغورنه او داوبو اړوند بین المللي قوانین جوړوي له ګاونډیانو څخه زموږ تمه داده چې د بندونو او داوبو کارونې د شبکو له جوړولو څخه اندېښنه ونه لري،

دافغانستان اوبه مهمه طبیعي سرچینه او د افغانانو شتمنی ده چې تراوسه داوبو له واقعی اهمیت او ارزښت څخه بې خبره پاتې وو، چې واقعاً دسم نظم او مدیریت په برخه کې یې زیات کارونو ته اړتیا لري، که دهیواد سرچینې د خلکو هڅې، جغرافیایي موقعیت، اوبه، خاوره، کانونه، پانګه او ځینې ښکلاوې سره یوځای شي اوسمه استفاده ترې وشي دنړۍ د ځینو هیوادونو په پرتله به په لږ وخت کې له بیوزلې خلاص شي، افغانستان د خپلو سترو سرچینو دسم مدیریت په برکت کولای شي په راتلونکو (شلو) کلونو کې پرنسبتاً متوسط سوکاله هیواد بدل شي او باید هم دغه هدف ترلاسه کړي او پرخپلو پښو ودرېږي، ځکه د پردیو په دوامداره مرستو ډډه لګول تیرورته ده او زموږ اساسي هدف باید د نورو له احتیاجه راوتل وي، موږ ښه پوهیږو چې اوبه زموږ غرت او ددغه عزت ساتل زموږ ملي هدف دی، دهغه هیواد لپاره چې لایې هم (اتیا) سلنې خلکو ژوند پرکړنه ولاړ دی، دکرنیزو توکو واردول ملي شرم دی اوله دغه شرم څخه باید ځانونه خلاص کړو، افغانستان باید دکرنیزو محصولاتو صادروونکې شي، نه واردوونکې، همدا رنگه اوبه د انرژۍ دتولید سرچینه هم ده چې سم مدیریت یې کولای شي د افغانستان د وارداتو انرژۍ اړتیا کمه کړي او دځان بسیاینې تړپولی یې ورسوي، اوبه دافغانستان پانګه او د خدای جل شتر نعمت دی که له طبیعي نعمتونو سمه استفاده ونه شي نوستونزی به

مدیریت زمان از نظر اسلام

احمد صابر رزمیار

وقت نفیس ترین و گرانبهاترین چیزی است که انسان دارد، زیرا وقت ظرف هر عملی و تلاش هر چیزی است که انسان به دست می آورد، بنابراین وقت در واقع چه برای افراد و چه برای جامعه سرمایه ای حقیقی است.

مقدمه: انسان به ویژه فرد مسلمان باید در حال زندگی کند، و تمام همت و تلاش خود را برای زمان حال به کار برد و از گذشته تنها عبرت و پند بگیرد و در کوشش برای ساختن آینده باشد وقت و عمر بدون شک ارزشمندترین دارایی انسان است، چرا که هرگز قابل برگشت نیست و بازتولید نمی شود، وقت را نمی توان به کسی داد و نه می توان از کسی قرض گرفت، عمر و زندگی تنها ماشینی که هرگز به عقب بر نمی گردد، وقت تنها دارایی مشترک بین انسانهاست که برخی درست از آن بهره می برند و حتی ثانیه ها برایشان ارزشمند است و در ثانیه ها موفقیت خود را مشاهده می کنند. ولی برای برخی روزها، ماهها، سال ها و تمام عمر ارزشی ندارد.

ما فقط یک بار حق زیستن داریم و دیگر فرصت دومی برای ما نخواهد

بود، هر چه صحیح تر و بهتر از وقت استفاده کنیم، برنده تر هستیم.

با توجه به موارد ذکر شده میخواهم ارزش وقت را از دید قرآنکریم، از دید سنت رسول الله و از دید علما و دانشمندان اسلام به طور مختصر بیان نمایم.

الف: اهمیت و ارزش وقت در قرآنکریم:
وقت نعمتی از نعمت های گوهربار و پرارزش الهی است که خداوند قدوس ولایزال نظر به اهمیت و ارزشمندی این عنصر مهم و حیات بخش در چندین سوره های از قرآنکریم مانند: (سوره الشمس، سوره والضحی، سوره والفجر و سوره العصر) (۱) سوگند یاد نموده و انسان را به اهتمام و توجه به ارزش وقت با خبر نموده است، چنانچه خداوند قدوس در سوره والعصر ارشاد میفرماید:

﴿وَالْعَصْرِ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ﴾
العصر: ۱-۳

یعنی: قسم به عصر یقیناً انسان در زیان است، مگر کسانی که ایمان آورده و کارهای نیک انجام داده اند و همدیگر را به دین حق تاکید نموده اند و همدیگر را به صبر و حوصله تاکید نموده اند. در این سوره کوتاهی که سه آیه دارد، برنامه

کامل زنده گی بشری شکل می پذیرد و به تصویر در می آید، بدان که اسلام زنده گی بشری را می خواهد، قسم خداوند در سوره (والعصر) حکایتی عجیب دارد. این سوگند توجه آدمی را به نعمتی معطوف می دارد که از ارزش والایی برخوردار است. زمان از جمله نعمتهایی است که در متون دینی از اهمیت بسیار آن سخن به میان آمده است. خداوند در پرتو نعمت زمان، قابلیت های نهفته ای را در طول مدت عمر، برای انسان به ودیعه گذارده که مدیریت روشمند و بهره برداری صحیح از آن، نقش تعیین کننده ای در اعتلای کیفی سبک زندگی دینی و در نتیجه حیات

معقول دارد. از این رو دین مبین به عنوان برنامه ای هوشمند و همه جانبه، توجه انسان را به اهمیت زمان معطوف داشته، و توصیه های مفیدی را در مورد شیوه صحیح مدیریت زمان و بهره وری مناسب از آن گوشزد می کند.

ب: ارزش و اهمیت وقت از دید رسول الله: زنده گی جناب رسول الله مملو از درس ها و

اندرزها برای من و شماست، چون رسول الله در زنده گی شان به وقت توجه و اهتمام زیاد داشتند، و امت خود را از بهره گیری از این نعمت گران بها خبر کرده است، چنانچه در احادیث نیز داریم که رسول الله فرمودند، «در روز قیامت از عمر انسان به طور عموم و از جوانی به طور خصوص پرسیده می شود که در چه راهی مصرف کرده است». و هم چنان در حدیث رسول الله به ابوذر غفاری توصیه می فرمودند: (يَا أَبَاذَرٍّ! اغْتَنِمْ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ: شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ، وَ صِحَّتَكَ قَبْلَ سَقَمِكَ، وَ غِنَاكَ قَبْلَ فَقْرِكَ، وَ فَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ، وَ حَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ) (۱) ای ابوذر! پنج چیز را پیش از پنج چیز غنیمت شمار: جوانیت را پیش از پیریت، و تندرستیت را پیش از بیماریت، و بینیازی ات را پیش از نیازمندی ات، و آسوده خاطر بودن را پیش از خاطر مشغولیت، و زندگیت را پیش از مرگ یعنی انسان را آگاه می سازد که از فرصت های پیش آمده در اوقات فراغت و بیکاری استفاده اعظمی نموده و سرفرازی دنیا و آخرت را کسب نماید در حدیث ذیل پیامبر گرامی اسلام از بی بهره گی دو نعمت خبر داده است که در صورت عدم استفاده درست عواقب ناگوار به دنبال خواهد داشت. (البخاری)

«يَعْمَتَانِ مَعْيُونٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ: الصَّخَّةُ وَالْفَرَاغُ» (۲)

در باره دو نعمت، بسیاری از مردم، دچار ضرر و زیان می شوند (از آنها بهره ای نمی جویند): یکی صحت و دیگری فراغت است. پس برماست تا از آنچه جناب رسول الله در کلام زیبای شان راجع به

فوت زمان و فرصت، از فوت شدن روح و جان سخت تر است؛ چرا که فوت روح، سبب جدایی از خلق است و فوت فرصت، جدایی از حق می باشد. لذا ارزش هر نعمتی آن گاه بر انسان آشکار می شود که از دست برود. غنیمت شمردن فرصت، به خصوص فرصت عمر، سفارش حضرت حق، و وصیت انبیا و اولیاء الهی است، در این فرصت است که می توان سینات را تبدیل به حسنات کرد، و زیبایی را به جای زشتی نشاند و نور را جانشین ظلمت نمود. اگر فرصت از دست برود و کار مثبتی انجام نگیرد و پیک مرگ از جانب خدا برسد و چراغ عمر به لحظه ی خاموشی وصل شود، جایی برای توبه باقی نیست و پشیمانی سودی نخواهد داشت.

انجام میدهم و کار امروز را به فردا نمی گذارم. چنانچه در کتاب ارزش وقت از نظر علمای اسلامی در رابطه به عامر بن قیس چنین آمده است، عامر بن قیس که یکی از تابعین و زاهدان بلند نام بود نقل شده که کسی به او گفت: ایستاد شو! تا با تو سخن بگویم، در جوابش گفت: آفتاب را ایستاد کن یعنی تا وقتی که آفتاب در حرکت است نمی توانم ایستاد شوم، باید به کاری مشغول باشم که به کارم بیاید و نمیتوان وقت را به سخن بیهوده تلف کرد.

و همچنین عبدالله بن مسعود از گذشتن یک روز از عمرش اظهار ندامت مینمود، میگوید بر هیچ چیز پشیمان نشدم مانند پشیمانی ام از یک روز از عمرم که میگذرد و علمم در آن روز بیشتر از روز پیش نبوده است. در رابطه به ارزش وقت از عمر بن عبدالعزیز چنین نقل شده است، عمر بن عبدالعزیز فرمود: شب و روز بر تو اثر میگذارد و هر روز و شبی که میگذرد از عمر تو کم میشود، بنابراین بکوش تا در همین شب و روز کار شایسته و اعمال خیر انجام بدهی، به همین منوال بسیاری از دانشمندان اسلام مانند: ابوعلی سینا، امام محمد بن حسن شیبانی، ابوریحان البیرونی، ابن عقیل و ابن الجوزی و

ارزش وقت تاکید نمودند، استفاده اعظمی کرده و وقت را غنیمت بشماریم، و در صورت عدم توجه عواقب ناگوار بدنبال خواهد داشت که جبران اش بسیار مشکل است.

ج: ارزش و اهمیت وقت از دید علما و دانشمندان اسلام: چنانچه علما و بزرگان در رابطه به ارزش وقت، اهتمام و توجه زیاد نموده اند، و اکثر اوقات شان را در راه تعلیم، تحصیل، عبادت خدا، مطالعه، ذکر، اعمال خیر، امر به معروف و نهی از منکر و در راهی که آنچه خیر برای جامعه اسلامی بوده باشد سپری نموده اند.

چنانچه حسن بصری در رابطه به ارزش زمان و وقت گفته است، «هیچ روزی نیست که سپیده بدمد و ندائی سر ندهد و انسان را مخاطب خود نسازد که ای فرزند آدم من مخلوق تازه ی هستم و بر عمل تو گواهم پس از من توشه ای بیندوز زیرا چون گذشتم هرگز تا رستاخیز بر نمی گردم.»

ابومسلم خراسانی با استفاده از وقت و زمان به مقام شامخ و بلندی علمی رسیده است، «شخصی از ابومسلم خراسانی پرسید، از چه به این مقام رسیده ابومسلم خراسانی برای شخص سوال کننده گفت همیشه از وقت و زمان استفاده نموده و کارها را سروقت اش

سایر دانشمندان بزرگ دین مبین اسلام از این نعمت گرانبها استفاده کردند که از برکت غنیمت شمردن وقت به مقام علیا و بلندی رسیدند، و نام های شان به قلم زرین در تاریخ دین مبین اسلام ثبت می باشد.

برخی از بزرگان سلف و پیشینیان بزرگوار نماز های پنج گانه را «ترازوی سنجش روز» و نماز جمعه را «ترازوی سنجش هفته» و ماه رمضان را «ترازوی سنجش سال» و حج را «ترازوی سنجش دوران عمر» می نامیدند، زیرا بر این حریص بودند که آغاز روزشان درست و دقیق و سالم بگذرد و چون روز به سلامتی بگذرد توجه و اهتمامشان متوجه سلامتی در هفته و درستی آن می شد. سپس به سلامتی سال شان چشم میدوختن و سرانجام به سلامتی همه عمرشان توجه می کردند، تا لحظه ای از عمر شان بی جا تلف نشود^(۴)

د: مسولیت مسلمان در قبال ارزش وقت:
اولین و مهمترین وظیفه انسان مسلمان در برابر وقت خویش آن است که آن را حفظ کرده، مراقب و مواظب آن باشد، باید بیشتر از مال از وقت مراقبت کرد، زیرا مال دوباره به دست می آید، ولی وقت بازگشت ندارد، باید از آن در مواردی که به سود سعادت خود و رشد و ترقی روحی و مادی آن باشد صرف کند و از آن بهره گیرد.

شایسته است که مومن و مسلمان از مرور گذشت ایام برای نفس خویش عبرت اندوزد و پند گیرد، زیرا روزها و شب ها هر تازه ای را که نه و هر دوری را نزدیک می کند، و کودکان را پیر و پیران را به فنا و نیستی می کشاند. همانا مومن نباید از این شب و روز غافل باشد، بلکه باید به تفکر پردازد و

عبرت گیرد. یکی از آفت های بزرگی که بسیاری از جوانان امروزی کشور ما با آن مواجه و روبرو هستند، همان غنیمت ندانستن فرصت است و بزرگ ترین آفت آن عدم توجه به بهترین و مهم ترین موقعیت های پیش آمده ای از عمر ما می باشد. آنانی که در اقتصاد و یا تحصیل و یا حتی در عبادت و راز و نیاز الهی موفق بوده اند، بدین جهت بوده است که از فرصت خویش کمال بهره و استفاده را نموده اند. گذشت زمان و از دست رفتن فرصت ها بسیار سخت است، ولی سختی آن، زمانی بیشتر می شود که همراه ضرر و زیانی باشد. آن که می گذرد غصه گذشتن را می خورد، ولی آن که در مسیر خود زیانی را تجربه نموده و چوب غفلت خویش را خورده است بر دو مطلب حسرت دارد:

اول: زمان از دست رفته؛ زیرا زمانی که از انسان رفته است دیگر باز نمی گردد و انسان حسرت و ندامت گذشته را می خورد.

دوم: زیان به جا مانده، زیرا انسان با استفاده نمودن از موقعیت های عمر خویش آینده ای خود را نیست و نابود می سازد. بنابراین در محاسبات دنیایی نیز اگر دو یا چند ضرر در کار باشد، ذهن آدمی اولویت را به آن ضرری می دهد که عظیم تر و جبرانش سخت تر باشد؛ پس چگونه است که از جبران خسارت بزرگ که در انتظار بدکاران است و عقوبت آن را پایانی نیست کوتاهی می شود.^(۵)

نتیجه گیری: چگونگی استفاده بهینه از وقت به این است که انسان با برنامه ریزی صحیح، کارهای مثبت خود را با تنظیم خاص بین ساعات شبانه روز تقسیم کند، و هر ساعت یا چند

ساعت را برای انجام کاری قرار داده و به این برنامه و نظم ادامه دهد، به گونه ای که اگر روزی در نظم و برنامه اش خللی وارد شد احساس چالش و کمبود کرده و به جبران آن پردازد. به طور اساسی کسانی که در زندگی خود حرفی برای گفتن دارند و توانسته اند به موفقیت های قابل توجهی دست یابند، از فرصت های خود به نحو مطلوب استفاده نموده اند. بدین علت است که به گفته بسیاری از بزرگان، فوت زمان و فرصت، از فوت شدن روح و جان سخت تر است؛ چرا که فوت روح، سبب جدایی از خلق است و فوت فرصت، جدایی از حق می باشد. لذا ارزش هر نعمتی آن گاه بر انسان آشکار می شود که از دست برود. غنیمت شمردن فرصت، به خصوص فرصت عمر، سفارش حضرت حق، و وصیت انبیاء و اولیاء الهی است، در این فرصت است که می توان سیئات را تبدیل به حسنات کرد، و زیبایی را به جای زشتی نشاند و نور را جانشین ظلمت نمود. اگر فرصت از دست برود و کار مثبتی انجام نگیرد و پیک مرگ از جانب خدا برسد و چراغ عمر به لحظه ای خاموشی وصل شود، جایی برای توبه باقی نیست و پشیمانی سودی نخواهد داشت.

منابع:

الف: قرآن کریم

۱. سوره های (والعصر، سوره الشمس، سوره الضحی، سوره الفجر)

ب: احادیث

۲. رواه الترمذی عن عمرو بن میمون (مشکو، کتاب الرقاق، ص ۴۴۱)
۳. البخاری (ص ۶۴۱۲)

ج: ارزش وقت از نظر علما

۴. ارزش وقت نزد علمای اسلامی (صفحه ۲۳ الی ۳۲، تألیف محمد عبدالفتاح ابوغده، ترجمه محمد علی خالدي)

۵. ارزش وقت در زنده گی مسلمانان یوسف قرضاوی

نقش آب و غذای سالم و ورزش در بدن سالم

قسمت اول:

مولوی عبدالعظیم جعفر

انسان یک موجود پراسرار و جهان کوچکی است که سازمان وجود، ارگانیسم، حساسیت ها و ظرفیت های جمع شده در او، بالاستمرار، محور تحقیقات و پژوهش فلاسفه و اعلام دوران بوده است. او یگانه عنصر فکور و فرزانه ای است که در بهترین تقویم آفریده شده و با دریافت کرامت و فضیلت الهی، به تفوق و برتری قابل ملاحظه ای نایل و بحیث گرمی ترین مخلوق درحوزه هستی جا گرفته است. خداوند کریم، انسان را روی حکمت و به اساس برنامه و هدفی عالی ای آفریده و نعمت های فراوانی به او ارزانی داشته و از آن نعمت ها درقرآن کریم وصف نموده و فرموده است:

﴿وَإِنْ تَعْدُوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا...﴾ (ابراہیم: ۳۴)
ترجمه: و اگر بخواهید نعمتهای خدا را بشمارید (از بس که زیاد اند) نمی توانید آنها را شمارش کنید. ﴿وَإِنْ تَعْدُوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا...﴾ (النحل: ۱۸)

ترجمه: و اگر بخواهید نعمتهای خدا را برشمارید، نمی توانید آنها را سرشماری کنید. ازین میان آب یکی از پراهمیت ترین و ارزشمند ترین نعمت ها است که اینک محور بحث بوده و مختصراً روی آن

توضیح داده خواهد شد.

آب و زندگی

آب با ترکیبات اجزاء و ماهیتی که دارد غالب فیصدی جسم انسان و تقریباً ۷۰ فیصد سطح کره زمین را تشکیل داده و یکی از عناصر مهم در بقا و تداوم حیات می باشد. نقش حیاتی و محوری آب در سیر زندگی جانوران، نباتات و سرسبزی ها و احیاء زمین، ظاهر و بارز است. قرآن کریم می فرماید: ﴿وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِنْ مَّاءٍ...﴾ (النور: ۴۵)

ترجمه: خداوند هر جنبنده ای را از آب آفریده است.

﴿وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ...﴾ (الانبیاء: ۳۰)
ترجمه: و هر چیز زنده ای را (اعم از انسان و حیوان و گیاه) از آب آفریده ایم. ﴿وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا لِنُخْضِيَ بِهِ بَلَدَةً مِثْنًا وَنُشْقِيَهُ. مِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَمًا وَنُاسِيًا كَثِيرًا﴾ (الفرقان: ۴۸ - ۴۹)

ترجمه: خدا کسی است که بادها را به عنوان مژده رسانهای پیش قراول باران رحمت خود می وزد. ... و این ما هستیم که از آسمان آب پاک و پاک کننده (ی محیط و چرک و کثافت) را نازل می گردانیم تا با آن آب سرزمین مرده (و خشکیده را با رویاندن گیاهان، سرسبز (و) زنده گردانیم، و آن را برای نوشیدن در اختیار مخلوقاتی که آفریده ایم، از جمله

چهارپایان زیاد و مردمان فراوان قرار دهیم.

﴿وَاللَّهُ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ﴾ (النحل: ۶۵)
ترجمه: خدا است که از (ابر) آسمان آب را می باراند و زمین را پس از مرگ (و خشکی، با رویاندن گلها و گیاهها و چمنزارها و کشتزارهای فراوان در) آن، (دوباره جان و) حیات می بخشد. بی گمان در این (کار باراندن و رویاندن و موات و حیات) دلیل روشنی (بر وجود مدبر حکیم) است برای آنان که گوش شنوا دارند.

﴿فَأَخْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ (زمین لخت و خشک را با آن سبز و خرم و لبریز از جوش و خروش می سازد. شاید اشاره به این هم باشد که آب برف و باران پس از جذب آن توسط گیاهان، در درون آنها به بافتها و سلولهای زنده تبدیل می شود. «۱»

آب و پیدوار زراعتی و غذایی

انسان در جنب این که جهت عرض اندام واستدامه حیات خویش به آب نیازمند است غرض به دست آوری خوراک و تغذیه نیز ضرورت او برای آب حاد و مبرم می باشد.

بدون شک یکی از منابع تأمین کننده بخش عمده تغذی و فراهم کننده انرژی و احتیاجات بدن انسان،

انسان یک موجود پر اسرار و جهان کوچکی است که سازمان وجود، ارگانسیم، حساسیت ها و ظرفیت های جمع شده در او، بالاستمرار، محور تحقیقات و پژوهش فلاسفه و اعلام دوران بوده است. او یگانه عنصر فکور و فرزانه ای است که در بهترین تقویم آفریده شده و با دریافت کرامت و فضیلت الهی، به تفوق و برتری قابل ملاحظه ای نایل و بحیث گرامی ترین مخلوق در حوزه هستی جا گرفته است.

گیاهان خوردنی همچون سبزیجات، که اغلب دستچین و به صورت خام خورده می شوند. «زَيْتُونًا وَنَخْلًا» ذکر این دو میوه، بدان خاطر است که دارای مواد غذایی سودمند و سلامت آفرین اند.

﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لَكُمْ مِنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ يُثْمِثُ لَكُمْ بِهِ الزَّيْتَ وَالزَّيْتُونَ وَالنَّخِيلَ وَالْأَعْنَابَ وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾
النحل: ۱۰-۱۱

ترجمه: او کسی است که از آسمان آبی فرو فرستاده است (که مایه ی حیات است) و شما از آن می نوشید) و زلال و گوارایش می یابید) و به سبب آن گیاهان و درختان می رویند و شما حیوانات خود را در میان آنها می چرانید. خداوند به وسیله ی آن (آب) زراعت و (درختان) زیتون و خرما و انگور و همه ی میوه ها را برای شما می رویاند. بی گمان در این کار آفرینش میوه های رنگارنگ و محصولات کشاورزی گوناگون) نشانه ی روشنی است (از خدا) برای کسانی که (درباره ی نیروی آفریننده ی آنها) بیندیشند (و با چشم بینش و خرد به جهان گیاهان بنگرند).

﴿الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فُرْشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ...﴾
البقرة: ۲۲

ترجمه: خدای شما کسی است که زمین را برایتان بگسترده و آن را درخور اقامت و سکونت کرد) و آسمان را (باتمام اجرام و ستارگان، بسان) کاخی بیافرید و از آسمان آب فرو فرستاد و با آن، انواع (گیاهان و درختان و) ثمرات را به وجود آورد تا روزی شما گردند.

بی اغراق که نقش آب در

﴿فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ أَنَا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا فَأَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّا وَعُشْبًا وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا وَحَدَّاقِيَ غُلًّا وَقَفَّيْهُ أَوْبًا مَتَاعًا لَكُمْ وَلِأَنْفُسِكُمْ﴾
عن: ۲۴-۳۲

ترجمه: انسان باید به غذای خویش بنگرد و درباره ی آن بیندیشد (که چگونه ما آن را برای او فراهم کرده ایم، و در ساختمان مواد غذایی و اجزاء حیات بخش آن، چه دقت و مهارت و ظرافتی به کار برده ایم) ما آب را از آسمان به گونه ی شگفتی می بارانیم سپس زمین را می شکافیم و از هم باز می کنیم. در آن دانه ها را می رویانیم (که مایه ی اصلی خوراک انسان است) و رزها و گیاهان خوردنی را. و درختان زیتون و خرما را. و باغهای پردرخت و انبوه را. و میوه و چراگاه را. برای استفاده و بهره مندی شما و چهارپایان شما.

«فَلْيَنْظُرِ» باید که بنگرد. معلوم است که در اینجا نگرستن به معنی اندیشیدن و دقت لازم به کار بردن است. «حَبًّا» دانه ها. مراد دانه هایی است که مایه اصلی تغذیه انسان و بسیاری از حیوانات است. اگر دانه ها یک دو سالی بر اثر خشکسالی قطع شود، قحطی و گرسنگی تمام جهان را فرا می گیرد.

«عِنْبًا» انگور. رز. مَو. «قَضْبًا»

میوه و حبوبات می باشد که نقش آب راجع به ثمر رساندن درختان و رویش و نمو رستنی ها در آیات کریمه چنین وضاحت یافته است:

﴿وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا نُخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًا وَمِنَ النَّخْلِ مِن طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَجَنَّاتٍ مِّنْ أَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَبِهٍ انظُرُوا إِلَى ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَيَنْوَعُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾
الأنعام: ۹۹

ترجمه: و او کسی است که از (ابر) آسمان، آب (باران) فرو می فرستد، و ما (که خدائیم، با قدرت سترگ خود) به وسیله ی آن آب، همه رُستنیها را می رویانیم و از رُستنیها سبزینه بیرون می آوریم، و از آن سبزینه، دانه های تنگاتنگ یکدیگر، و از شکوفه های درخت خرما خوشه های آویزان نزدیک بهم و در دسترس، و باغهای انگور و زیتون و انار پدید می سازیم که در شکل و مزه و بو و سود) همگون و یا غیرهمگون اند. بنگرید به میوه ی نارس و رسیده ی یکایک آنها، آن گاه که میوه دادند. بیگمان در این (گوناگونی درونی و بیرونی و تغییر آغاز و انجام میوه ها) نشانه ها و دلایل (خدا شناسی) است برای کسانی که (حق را می پذیرند و بدان) ایمان می آورند.

تغذیه سالم و مسئولیت غذائی بسی حایز اهمیت و کلیدی و اساسی می باشد زیرا از همان آوان افشاندن بذرها در خلال زمین و زرع آنها به هدف حاصل برداری و به دست آوری حبوبات و پیداوار زراعتی و روئیدن تخمه های درختان میوه دار و یا غرس آنها در اراضی مساعد تا رویش و پویش به سوی بسر رسی و میوه دهی، هر آن به آب ضرورت است به همین اساس نیازمندی به آب در مراحل مختلف کار شرکتها و مؤسساتی که مواد غذائی و خوراکه ها را تنظیم، پروسس و عرضه می نمایند هم عینی و قابل ملاحظه است. هکذا مواد قابل طبخ در مرحله پخت و پز آن نیز به آب ضرورت دارد و در قسمت میوه ها و سبزیجات الی قریب استفاده و تناول آن جهت تعقیم نمودن و تطهیر ظاهری آنها باز هم مطرح است و سپس هر خوردنی و آشامیدنی که از طریق دهن تناول می گردد حتی جهت جویدن و بلعیدن آن هم به آب مخصوص دهن احتیاج محسوس است و بعد از آن غرض جذب مواد منحل در میوه و دانه نیز به آب جدا نیاز حس می شود.

اینک مسلم شد که از هر نقطه نظر، انسان ها جهت تغذیه سالم و مسئول به آب مناسب نیازمند می باشند زراعت و درختان به آب طبیعی و مفیدی که در رشد، نمو و رونق روز افزون آنها تأثیر مثبت داشته باشند ضرورت دارند لهذا آبی که غرض آبیاری کشاورزی و سر سبزیها و باغ ها از آن کار گرفته می شود با مواد مضر به زراعت، آلوده باشد بی تردید تلاشها بی فایده و نتیجه معکوس خواهد بود.

همچنان آبی که در جریان تهیه و ترکیب مواد غذائی استفاده می شود بایست همان آب پاک طبیعی و مناسب حال و برابر با تقاضای برنامه کاری باشد در غیر آن ترکیب مختل و خوراکه های تولید شده ناموزون و غیر قابل استفاده بار خواهد آمد. در هر مرحله ای از این مراحل هرگاه آب مورد ضرورت به تقاضای جریان کاری آماده و موزون نباشد مفاد مورد نظر محصول نخواهد شد و سرانجام بدن انسان، نیز از اضرار و زیانهای آن متأثر خواهد شد.

بناءً به قوت و صراحت هرچه تمام می توان اذعان نمود که نقش آب در تهیه غذای سالم یک نقش بنیادی و حساس است و همه مواد خوراکی از اعماق و برخاستگاه ها تا زمان سرویس به صرف نمودن، با آب مفید، رابطه ناگسستنی داشته و همچنان آب آشامیدنی سالم و کار برد آب صحتی در روند تهیه غذای سالم یک امر قابل ملاحظه و تعیین کننده می باشد.

نقش ورزش در بدن سالم

بدون تردید که صحتمندی و تندرستی نعمت بس مهم و ارزشمند است که هیچ سرمایه و دارائی و قدرت با او معادل شده نمی تواند در ورای تندرستی و صحت دیگر هیچ خوردنی و آشامیدنی و مناظر دیدنی و مناصب و کرسیها دوست داشتنی نخواهد بود هرگاه صحت کسی معروض به آسیب باشد حاضر است تمام ثروت مادی و امکانات اقتصادی خود را در برابر اعاده صحت خویش قربان نماید و همچنان شخص قدرت مدار نیز اگر آماج مرضی واقع شود از همه اقتدار و توانائی خویش در صحت یابی خویش کار خواهد گرفت و هرگاه روند تداوی اش ایجاب ترک وظیفه را نماید بی درنگ از کار برکنار خواهد رفت و استعفا از

وظیفه به انتظار صحتمندی یک جریان جزیل و جالب به او خواهد بود.

در حدیث مبارک چنین ارشاد گردیده است: «عن ابن عباس رضی الله عنه قال قال النبی صلی الله علیه وسلم نعمتان مغبون فیهما کثیر من الناس، الصحة والفراغ»^۳

ترجمه: از حضرت ابن عباس رضی الله عنه روایت است که نبی کریم صلی الله علیه و آله فرموده اند: دو نعمت هستند که بسیاری مردم در مورد آنها دچار زیان می گردند، صحتمندی و فراغت.

«من اصبح منکم آمناً فی سربه معافی فی جسده، عنده قوت یومه فکانما حیزت له الدنیا»^۴

ترجمه: اگر بر شخصی صبح فرا رسد در حالی که امنیت بر وی سایه گستر باشد بدنش در عافیت بسر برد و خوراک یک روزه اش را در اختیار داشته باشد مانند آن است که همه دارایی های دنیا به وی داده شده باشد.

بناءً زمانی که اهمیت عالی صحت و بهداشت از نظر اسلام شناخته شد زمینه های حفظ تندرستی و صحت نیز تبلور بیشتر پیدا نموده و ازین مسئله کسب اهمیت می نماید مسلماً چیزی که دارای ارزش بیش بها باشد وقایه و حفاظت آن نیز مستلزم حد اکثر توجه و اهتمام می باشد. بناء ورزش و فعالیت های فیزیکی که یکی از راه های آسان و ارزان حفظ صحت می باشد. درین مختصر مورد بحث قرار می گیرد. ادامه دارد

مآخذ:

- ۱- تفسیر نور صفحه ۵۴۱ تألیف دکتر مصطفی خرم دل ناشر: نشر احسان چاپ دهم سال ۱۳۹۳ ه ش چاپخانه اسوه
- ۲- تفسیر نور صفحه ۱۲۶۷
- ۳- صحیح البخاری حدیث شماره ۴۶۱۲ کتاب الرقاق، باب: ما جاء فی الصحة والفراغ وان لاعیش الا عیش الآخرة وسنن ترمذی حدیث شماره ۲۳۰۴ کتاب الدعوات، باب: الصحة والفراغ وتعمتان مغبون فیهما کثیر من الناس
- ۴- سنن ترمذی حدیث شماره ۲۳۴۶ کتاب الزهد

طاعت از برای و کثرت گریزی در شریعت الهی

قسمت دوم و آخره

الرسالی: عبداً لربك "رووفی"

مفاهیمی در جهت تقویت روح تسامح:

یکی از مظاهر بدیع باورها و ارزش های اسلامی این است که، انسان مسلمان علی الرغم افتخار به مسلمان بودن خود بر پایه این فرموده ی خداوند:

﴿وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ ^{فصلت: ۳۳}

«و کیست خوشگفتارتر از آن کس که به سوی خدا دعوت نماید و کار نیک کند و گوید من [در برابر خدا] از تسلیم شدگانم.» و براساس باورها و اندیشه هایی که دین خالص خداوندفرا راهش نهاده، او را به زندگی مسالمت آمیز و تسامح بی نظیر با مخالفان و پیروان دیگر ادیان وادار می نماید.

۱- وجود اختلاف قانون وخواست خدایی.

یکی از آن مفاهیم و ارزش های بنیادین این است که اسلام به پیروانش آموخته که وجود اختلاف برخاسته از خواست و مشیت الهی است. ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَرَبُّكُمْ مُؤْمِنٌ وَاللَّهُ يَمَّا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ ^{الباقين: ۲}

«اوست آن کس که شما را آفرید برخی از شما کافر اند و برخی مؤمن و

خدا به آنچه می کنید بیناست.» خداوند بدین گونه انسان ها را آفریده است و خواست او چنین بوده است. ﴿وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ﴾ ^{هود: ۱۱۸}

«و اگر پروردگار تو می خواست قطعاً

همه مردم را امت واحدی قرار می داد در حالی که پیوسته در اختلاف اند.» از آنجا که این واقعیت بر اساس اراده و مشیت الهی است و اراده و مشیت او مدام از جهت حکمت است، به هیچوجه معقول و روا نیست که ما علیه اراده الهی قیام کنیم. زیرا اراده اوست که تحقق می یابد و غلبه پیدا می کند و هر چه را که بخواهد می شود. و هر چه را که نخواهد وجود پیدا نمی کند و رخ نمی دهد. بر این اساس انسان مسلمان خیالش آسوده می شود که چنین چیزی برخاسته از خواست خداوند است و می تواند آفریده ها و پدیده ها و اراده الهی را به میل خود دگرگون نماید؟ اوست که همه چیز را به بهترین و مناسبترین صورت و روش آفریده است.

۲- تنها خداوند بازخواست کننده است. موضوع دوم این است، زمانی که مردم

اختلاف پیدا نمودند، عده ای ایمان آوردند و راه هدایت و اصلاح را در پیش گرفتند و گروهی راه کفر و گمراهی و فسق و فجور را برای خود برگزیدند، غالباً محاسبه و مجازاتشان در این دنیا صورت نمی گیرد. زیرا که جهان دیگری برای پاداش راه یافتگان و مجازات گمراهان هست و تنها تصمیم گیرنده در باره ی چگونگی آن پاداش و مجازات ها خداوند است و بس. این حقیقتی است که به ما آرامش می بخشد. زیرا که پاداش و مجازات در اختیار خداوند دادگری است که به هیچکس ستمی را روا نمی دارد.

﴿وَلَنْ جَنْدُكَ فَقُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ، اللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾ ^{الحج: ۶۸ - ۶۹}

«و اگر با تو مجادله کردند، بگو خدا به آنچه می کنید داناتر است خدا روز قیامت در مورد آنچه با یکدیگر در آن اختلاف می کردید داوری خواهد کرد.»

﴿فَلِللَّهِ فَادَعُ وَأَسْتَقِمْ كَمَا أَمَرْتُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَقُلْ ءَامَنْتُ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ كِتَابٍ وَأَمَرْتُ لِأَعْدِلَ﴾

يُنَبِّئُكُمُ اللَّهُ رُبُّنَا وَرَبُّكُمْ لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ اللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿١٥﴾
الشورى: ١٥

« بنابراین به دعوت پرداز و همان گونه که ماموری ایستادگی کن و از هوسهای آنان پیروی مکن و بگو به هر کتابی که خدا نازل کرده است، ایمان آوردم و مامور شدم که میان شما عدالت کنم خدا پروردگار ما و پروردگار شماست، اعمال ما از آن ما و اعمال شما از آن شماست میان ما و شما خصومتی نیست، خدا ما را جمع می کند و فرجام به سوی اوست.»

﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئِينَ وَالْمَجُوسَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا إِنَّ اللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾
الحج: ١٧

« کسانی که ایمان آوردند و کسانی که یهودی شدند و صابئی ها و مسیحیان و زردشتیان و کسانی که شرک ورزیدند، البته خدا روز قیامت میانشان داوری خواهد کرد زیرا خدا بر هر چیزی گواه است.»

۳- احترام به حقوق بشر:

موضوع سوم این است که اسلام برای انسان از جهت انسان و آدم بودنش احترام قایل است و او را مکرم می شمارد.

﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَجَعَلْنَاهُمْ فِي الْآلِ وَالْإِنْسَانِ وَالْجِنِّ رِزْقَنَا وَرَزَقْنَاهُمْ مِنْ طِينَتِ الْفَخْرِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا﴾
الإسراء: ٧٠

« و به راستی ما فرزندان آدم را گرامی داشتیم و آنان را در خشکی و دریا [بر مرکبها] برنشانیدیم و از چیزهای پاکیزه به ایشان روزی دادیم و آنها را بر بسیاری از آفریده های خود

برتری آشکار دادیم.» پروردگار نعمت های پیدا و پنهانش را به انسان ارزانی داشته و او را جانشین خویش در زمین گردانیده است. اسلام انسان را خلاصه و عصاره هستی می داند و بدون توجه به رنگ و نژاد و زبان و زشتی و زیبایی صورت او را محترم و مکرم به شمار می آورد. انسان در پیشگاه پروردگار بدون توجه به دین، قبیله، جامعه و جایگاه اجتماعی محترم است. مسلم و بخاری در دو کتاب صحیح خود روایت می کنند که: « روزی عده ای جنازه ای را حمل می کردند و به نزدیک رسول خدا که رسیدند او از جای خویش برخاست، چند نفر از اصحاب که در خدمت او بودند، عرض کردند یا رسول الله! آن شخص فوت شده یهودی بود، چگونه به احترام او از جای خود برخاستی؟! رسول خدا فرمود: مگر انسانی نبود؟» به آن اخلاق و آن پاسخ بدیع خوب فکر کنید، و بدانید که نفس انسان بودن از نگاه اسلام محترم و مورد حمایت است. خداوند متعال می فرماید:

﴿أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا﴾
المائدة: ٣٢

« هر کس دیگری را جز به قصاص قتل یا [به] کفر یا فساد در زمین بکشد، چنان است که گویی همه مردم را کشته باشد.» این مطلب پرده تعصب را از روی چشم انسان اهل ایمان بر می دارد و روح تسامح را در او تقویت و افق نگاهش را گسترش می بخشد.

۴- رعایت عدالت و انصاف با همگان:

عامل چهارم این است که اسلام به مراعات عدالت و دادگری با تمامی مردم با دوستان و دشمنان، دور و نزدیک، مسلمان و کافر، اهل صلح و

از نظر این آیه عالمان و دانشمندان آفانی هستند که با اسرار هستی، اختلاف رنگ ها و پدیده ها و آفریده ها آشنا اند، اینگونه زندگی شکوفا می شود و پر بار می گردد، ما به دنبال تحمیل نوع خاصی از زندگی بر دیگران نیستیم و نمی خواهیم دیگران را از میدان به در نماییم. این یعنی احترام به تعدد فرهنگ ها.

جنگ طلب اکیداً دستور می دهد. این چیزی است که انسان مسلمان باید آن را مراعات نماید. زیرا که خداوند می فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ﴾
النساء: ١٣٥

« ای کسانی که ایمان آورده اید! پیوسته به عدالت قیام کنید و برای خدا گواهی دهید هر چند به زبان خودتان یا [به زبان] پدر و مادر و خویشاوندان [شما] باشد.» در آیه دیگری می فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاَنُ قَوْمٍ عَلَى أَلَّا تَعْدِلُوا أَعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾
المائدة: ٨

« ای کسانی که ایمان آورده اید! برای خدا به داد برخیزید [و] به عدالت شهادت دهید و البته نباید دشمنی گروهی شما را بر آن دارد که عدالت نکنید، عدالت کنید که آن به تقوا نزدیکتر است و از خدا پروا دارید که خدا به آنچه انجام می دهید آگاه است.» یعنی خشم و کینه تان از آن ها شما را به زیر پا نهادن عدالت وادار نکند. زمانی که یهودیان به روال و عادت همیشگی خود خواستند

به حضرت عبدالله بن رواحه رشوه بدهند تا میزان محصول خرماي آن ها را کمتر گزارش کند، در عکس العملی خشم آلود نسبت به این پیشنهاد به آن ها گفت: ای دین ستیزان! به خدا سوگند شما را از میمون و خوک بدتر می دانم و رسول خدا را از خویشان بیشتر دوست دارم، اما حاضر نیستم یک ذره به شما ستم کنم و حقتان را ضایع نمایم، یهودیان گفتند: این همان عدالتی است که آسمان ها و زمین بر اساس آن استوار و پایدارند» اصل مراعات عدالت با تمامی مردم بسیار مهم و سرنوشت ساز است، اینگونه اسلام روح تسامح با مخالفان را در دل اهل ایمان استوار می نماید و بر این اساس انسان مسلمان به راحتی می تواند بایروان دیگر ادیان و مخالفان زندگی کند و بر پایه دادگری و مهربانی رفتار نماید و به این باور برسد که زمین خدا از آن همه است و گنجایش همگان را دارد.

تعدد فرهنگ ها:

لازمه ی وجود و تعدد ادیان، اعتراف به وجود تعدد فرهنگ هاست، زیرا مادامی که جامعه ها از ادیان مختلفی پیروی می نمایند، به تبع آن فرهنگ ها نیز متعدد خواهند بود. پاره ای از مسائل فرهنگی با نگاه به زندگی، نوع ارزش ها، عادات و تقالید مردم در ارتباط است. مردم جامعه های مختلف در تمامی آن موارد با هم متفق نیستند، در شیوه لباس پوشیدن، خورد و خوراک، نوع خانه و زندگی و منش و روش با یکدیگر تفاوت دارند. و هر یک گونه خاصی از زندگی را برای خود برگزیده اند. مردمی چیزی را می خورند و مردمی دیگر همان را بسیار بدمزه و

تهوع آورمی دانند، جمعی به گونه خاصی خانه هایشان را می سازند و جمعی دیگر به صورتی دیگر، عده ای با زبانی سخن می گویند و می نویسند و عده ای دیگر با زبانی دیگر سخن می گویند و به روش های خاص خود آن را می نویسند. عده ای از چپ به راست و عده ای دیگر از راست به چپ می نویسند، جامعه ها در این گونه مسائل با یکدیگر تفاوت دارند. اسلام وجود اینگونه تفاوت ها در فرهنگ مردم را پاس می دارد، و تحمل تمامی آن ها را دارد و در جامعه اسلامی و در تاریخ تمدن اسلامی مردمانی از تمامی آن فرهنگ ها وجود داشته اند. اسلام نوع خاصی از خوراک و لباس را بر آنان تحمیل نمی کند، شما آزادی هر گونه میل دارید، غذا بخورید و هر چیزی را که دوست دارید بپوشید، هیچگاه فرهنگ و نوع خاصی از زندگی را بر پیروان دیگر ادیان تحمیل ننموده و برای هم رنگ نمودنشان با مسلمانان تلاشی را صورت نداده است. زیرا که از نظر اسلام مردم در پایبندی به فرهنگ ها، عرف و عادات خود آزاد اند و مسلمانان حق ندارند در اینگونه امور آنان دخالت کنند.

نقش تنوع فرهنگی در تسریع روند پیشرفت و تمدن:

ادیان و فرهنگ های مختلف در تسریع روند تمدن اسلامی و تقویت آن مشارکت داشته اند، و در عین اینکه هر یک در زندگی دارای بینش و روش خاص به خود بوده اند. در بخشی و گوشه ای نقشی را در تقویت تمدن اسلامی بر عهده گرفته اند، این حقیقت حاصل تنوع است. و تنوع عاملی تأثیر گذار بر روی روند

پیشرفت تمدن هاست. زیرا که تمدن یک شکل و یکرنگ و تک بعدی تمدنی ضعیف، راکد و فقیر خواهد بود، تمدن غنی و پیشرو تمدنی است که از همه ی فرهنگ ها بهره مند شود و از استعداد ها و امکانات همگان استفاده کند. از طرف دیگر تنوع پدیده ای جاری و ساری در نظام هستی است. خداوند می فرماید:

﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِشَيْءٍ مِنْ دُونِ الْإِيمَانِ لَمْ يَكُنِ لَهُمْ لَبْسٌ سَبِيحٌ لِقَائِهِمْ وَنَزَلَ مِنْ رَبِّهِمْ الْأَمَانُ﴾
 ﴿وَمِنْ الْجِبَالِ جُدَدٌ بِيضٌ وَحُمْرٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَعَرَبُوبٌ سُودٌ وَأَصْنَافٌ كَثِيرَةٌ مُتَعَدِّلَاتٌ أُولَٰئِكَ أَصْنَافٌ خَلِقَتْ كُلًّا مَعْرُوفٌ﴾
 فاطر: ۲۷-۲۸

« آیا ندیده ای که خدا از آسمان آبی را فرود آورد و به [اوسيله] آن میوه هایی که رنگهای آنها گوناگون است، بیرون آوردیم و از برخی کوهها راهها و رگه های [سپید و گلگون به رنگهای مختلف و سیاه پر رنگ [آفریدیم] و از مردمان و جانوران و دامها که رنگهایشان همان گونه مختلف است [پدید آوردیم] از بندگان خدا تنها دانایان اند که از او می ترسند.» از نظر این آیه عالمان و دانشمندان آنانی هستند که با اسرار هستی، اختلاف رنگ ها و پدیده ها و آفریده ها آشناوند، اینگونه زندگی شکوفا می شود و پر بار می گردد، ما به دنبال تحمیل نوع خاصی از زندگی بر دیگران نیستیم و نمی خواهیم دیگران را از میدان به در نماییم. این یعنی احترام به تعدد فرهنگ ها.

کثرت گرایی سیاسی و حزبی: در علوم و اندیشه سیاسی از کثرت گرایی حزبی و سیاسی نیز سخن به میان آمده است، و گفته می شود که لازم است

دولت ها به وجود احزاب و گروه ها اجازه حضور و فعالیت بدهند، و در ارتباط با نظام دموکراسی مدام از این موضوع دم می زنند. و می گویند: این سیستم دموکراسی است که به تعدد احزاب و کثرت گرایی و آزادی های سیاسی احترام می نهد. اما این حقیقتی است که اسلام قرن ها پیش پیام آور آن بوده و در علم و عمل این گونه تعدد حزبی و آزادی های سیاسی را پاس داشته است. و به مردم اجازه داده دیدگاه های سیاسی خود را اظهار نمایند و با رهبران سیاسی مخالفت کنند و از ایشان انتقاد کنند.

انتقاد افراد از حکام:

(این موضوع بنیادین که از نگاه اسلام اصیل شکل گیری حکومت ها ناشی از اراده و خواست و انتخاب مردم است و آنان می توانند و حق دارند مسئولین نظام را در انتخابات آزاد تغییر دهند و حکومت ها در چهار چوب سه اصل «شورا و انتخاب، عدالت و دادگری و اهلیت و شایستگی» باید در خدمت به مرد و حفظ مصالح آنها عمل کنند بارها بیان کرده ایم و در سخنرانی ها و کتاب های بسیاری از جمله کتاب (فقه سیاسی) آن را به تفصیل مورد بررسی قرار داده ام و اهل حقیقت جویان را به مطالعه آنها فرا می خوانم. اما در اینجا تنها به چند نمونه از آزادی های سیاسی اشاره می کنم.) ابوبکر صدیق رضی الله عنه نخستین خلیفه ی منتخب مسلمانان در سخنرانی پس از انتخابش فرمودند: «اگر درست عمل کردم و در ادای وظیفه ام موفق بودم، کمکم نمایم، و اگر بد عمل کردم مرا به راه درست

راهنمایی کنید، مادامی که از خداوند اطاعت می کنم از من اطاعت کنید. چنانکه او را نافرمانی نمودم به هیچوجه لازم نیست از من پیروی کنید». خلیفه ی منتخب دوم حضرت عمر فاروق رضی الله عنه می فرماید: «هر یک از شما کجروی را از من دید، به راه راستم راهنمایی کنید». یکی از حاضران برخاست و گفت: ای پسر خطاب! به خدا سوگند اگر دچار انحراف شوی با لبه شمشیرهایمان سر راهت خواهیم آورد! عمر رهبر مسلمانان نگفت: این آدم تروریست و خرابکار را بازداشت کنید و در سیاه چالش بیاندازید و تحقیق کنید و بدانید دست های پشت پرده این تهدیدش کجاست؟ و به چه کسی پشت گرم است. به هیچ وجه با او اینگونه رفتار نکرد. بلکه گفت: «خداوند را سپاسگزارم که در میان مسلمانان کسانی هستند که کجروی عمر را با لبه شمشیر اصلاح می کنند».

انتقاد احزاب از حکام:

حزب و جماعت خوارج با خلیفه منتخب چهارم با حضرت علی رضی الله عنه مخالفت می کردند، آنان افرادی پراکنده، و معترض نبودند، بلکه در واقع حزبی برخوردار از اندیشه ها، باورها و برداشت های خاص به خود و حزبی سازمان یافته مسلح و قوی بودند، بیشتر با خلیفه و دولت حضرت علی به جنگ برخاسته و شکست خورده بودند. آنان در مورد تکفیر کسانی که مرتکب گناهان کبیره می شدند. و روش مخالفت با حکام دارای دیدگاه خاصی بودند. تنها زمانی حضرت علی رضی الله عنه خواست با ایشان به رویارویی بپردازد که آنان بیشتر دست به اسلحه بردند، اما پیش از آن عبدالله بن عباس را برای

گفتگو با آنان فرستاده بود، تا با منطق قرآنی و باور های اسلامی با ایشان بحث و گفتگو و مجادله کند. ابن عباس در مباحثه با آنان بسیار موفق عمل کرد، بر آنان غلبه نمود و چندین هزار نفر از ایشان از باور ها و موضعگیری های خود تجدید نظر کردند و تعدادی نیز همچنان بر عقاید خود اصرار می ورزیدند. آنان به حضرت علی می گفتند: وقتی خداوند می فرماید:

﴿إِنَّ الْحُكْمَ لِلَّهِ﴾ «حکم و داوری تنها از آن خداست». چرا در مورد دین خداوند داوری را به دیگران سپردی؟ تو با این کار از دایره ی اصول و مبانی شریعت خارج شده ای!

حضرت علی در پاسخ به ایشان بود که فرمود: «کلمه حق یراد بها الباطل». «سخنی درستی است، که با نیتی نادرست گفته می شود». یعنی درست است که حکم و قانونگذاری اولیه و اساسی از آن خداوند است. اما این بدین معنا نیست که انسان ها در ارتباط با موارد نزاع و اختلاف میان خود دیگران را حکم و داور نکنند. زیرا خداوند در ارتباط با اختلاف و نزاع های بسیار کم اهمیت تر از نزاع های سیاسی مانند اختلاف های خانوادگی به تعیین حکم و داور نمودن نزدیکان فرمان داده است.

﴿وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَأَبْعَثُوا حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَا إِن يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُّوفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ النساء: ۳۵ «و اگر از جدایی میان آن دو زن و شوهر [بیم دارید، پس داوری از خانواده [شوهر] و داوری از خانواده [زن] تعیین کنید اگر سر سازگاری دارند خدا میان آن دو سازگاری خواهد داد آری خدا دانای آگاه است.» و درباره ی شکار

در حالت احرام حج می فرماید:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْلُوبُوا الصِّدْقَ وَأَنْتُمْ
حُرْمٌ وَمَنْ قَلَّهْ مِنْكُمْ مُتَعِدًّا فَعَرَاءٌ يَمْلَأُ مَا قُلَّ
مِنَ النَّعْرِ يَحْكُمُ بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ هَذَا بَلِغَ
الْكَلِمَةِ
المائدة: ٩٥

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید در حالی که محرمید شکار را مکشید و هر کس از شما عمداً آن را بکشد باید نظیر آنچه را کشته است از چهارپایان کفاره‌ای بدهد که [نظیر بودن] آن را دو تن عادل از میان شما تصدیق کنند.» حضرت علی علیه السلام سپس خطاب به سران حزب خوارج فرمود: شما بر ما سه حق دارید:

۱- شما را از اقامه نماز در مساجد منع نمی کنیم. ۲- اگر در کنار ما علیه دشمنان خارجی مقابله کنید، شما را از سهم غنیمت محروم نمی کنیم.

۳- تا زمانی که شمشیر هایتان در نیام است و علیه ما دست به اسلحه نبرده اید، علیه شما دست به اسلحه نخواهیم برد» چه تسامح و آزادی منشی فراتر از این؟ به گروه و حزبی مسلح که با پیشوای مسلمانان جنگیده اند و صد ها مسلمان را به شهادت رسانیده اند، اما حضرت علی علیه السلام آنان را به جرم محاربه با خدا و پیامبر و زیر پا نهادن مصالح درجه اول نظام، اعدام و قتل عام نکرد.» و تنها به ایشان فرمود: که اگر علیه ما دست به اسلحه نبرید، ما هم کاری به کارتان نداریم.

تسامح ما و ادعاهای دیگران:

این توضیح و بیانی گذرا بود در ارتباط با اصول و قواعد کثرت گرایی و آزادی های سیاسی در اسلام و دیدگاه آن در باره تمامی گونه های تعدد و کثرت گرایی. اسلام به

پروردگار نعمت های پیدا و پنهانش را به انسان ارزانی داشته و او را جانشین خویش در زمین گردانیده است. اسلام انسان را خلاصه و عصاره هستی می داند و بدون توجه به رنگ و نژاد و زبان و زشتی و زیبایی صورت او را محترم و مکرم به شمار می آورد. انسان در پیشگاه پروردگار بدون توجه به دین ، قبیله ، جامعه و جایگاه اجتماعی محترم است.

بوده و در کمال صفا و صمیمیت می زیسته اند، و در بسیاری از موارد مساجد مسلمانان و کلیساهای مسیحیان در کنار یکدیگر ساخته شده و می شوند و صدای اذان و صدای ناقوس در ممالک اسلامی همچنان پیروان ادیان در کمال دوستی و برادری زندگی می کنند. دین متسامح (و دمکرات) یعنی این، دینی برخوردار از افق های گسترده که در سایه آن رهروان همه ی ادیان و مذاهب و پیروان مکاتب و احزاب با کمال آزادی و احترام می توانند در روند رشد و توسعه جامعه های بشری به نقش و مسئولیت خویش عمل نمایند.

خطبه جمعه: داکتر یوسف قرضاوی
برگردان: عبدالعزیز سلیمی
برگرفته از صلاح الدین نت.
«اتحاد جهانی علمای مسلمین»

مسلمانان می آموزد که: میدان زندگی گنجایش مخالفان را نیز دارد، و باید این بینش و روش را در میان مردم تقویت نمود که تحمل یکدیگر را داشته باشند و در ارتباط با اندیشه ها و باور های مخالفان و رنگ و نژاد و زبان فرهنگ دیگران صعه ی صدر داشته باشند، باید مردم را بر اساس این حقیقت تربیت و توجیه نمود. در این ارتباط از باور و عملکرد اروپاییانی که سنگ دموکراسی و آزادی خواهی را بر سینه می زنند، در شگفتم که چگونه بر شهروندان (مهاجر) برای دست برداشتن از هویت دینی خویش فشار می آورند و آزادی دینی آنان را زیر پا می گذارند، و به بهانه حاکمیت اکثریت قوانین و مقرراتی ظالمانه را می خواهند برایشان تحمیل نمایند. این درست همان اصطلاح «دیکتاتوری اکثریت» است که دیدگاه خود را بر اقلیت تحمیل می کند و با بهره گیری از زور به دنبال محو و نابودی هویت دینی و فرهنگی آنهاست. اسلام در میدان تقویت و گسترش احترام به تعدد دینی ، سیاسی و همه ی گونه های دیگر کثرت گرایی در مقایسه با غربی ها تاریخ بسیار پر بارتر و درخشان تری دارد. پیروان تمامی ادیان در جامعه های اسلامی دارای زندگی مسالمت آمیزی

- ۱- رواه احمد و الطبرانی و البیهقی
- ۲- رواه الترمذی و ابن ماجه و ابو داود و النسائی.
- ۳- متفق علیه بخاری در کتاب جنایز با شماره (۱۳۱۲) و مسلم نیز در جنایز با شماره (۹۶۱) آن را روایت کرده اند.
- ۴- ابن حبان در صحیح و بیهقی در کبری آن از ابن عمر روایت کرده اند.
- ۵- بیهقی در کبری و مسلم در میحث زکات آن را نقل نموده اند.

ویژه کی‌های نظام سیاسی اسلام

اسرار احمد

بستگی به میزان اطاعت و اعتماد و اعتقاد مردم نسبت به آن دارد.

۴_ نجات از اسارت و بردگی: نظام های وضعی اعم از نظامهای استبدادی، دموکراسی و... هم از لحاظ تشریح و قانونگذاری، و هم از لحاظ اجرای قوانین ساخته، افکار بشر بر بالای رعیت بوده، انسان را برده و بندهء انسان دیگر میگرداند.

اما اسلام همانگونه که قانونگذاری را از شئون توحید شمرده از آن آفریدگار جهان میداند، همچنان این پیام را دارد که با اجرای قوانین الهی در زمین الله، انسان ها را از چنگال اسارت انسان های دیگر نجات میدهد.

ب_ ربانی بودن هدف: نظام سیاسی اسلام بعدی از ابعاد سعادت آفرین اسلام است که آرمان علیا و هدف نهایی اش را با اجرای قوانین و برقراری پیوند و رابطهء نیکو با الله، و دستیابی به رضایت و خوشنودی او تشکیل میدهد، و این هدف در آیات و روایات ذیل چنین باز تاب یافته است:

﴿قُلْ إِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ. وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ﴾
الأنعام: ۱۶۲ - ۱۶۳

"بگو: نماز، عبادت، زندگی و مرگ من همه برای الله است که هیچ شریک و همتا ندارد، و به من دستور داده شده بر این که من نخستین مسلمان باشم."

مکنید(و فرمان نه پذیرید). کمتر متوجه(اوامر و نواهی الله ﷻ) هستید(و کمتر پند می گیرید)."

از نتایج مهم این ویژه گی میتوان امور آتی را برشمرد:

۱_ مصونیت از تضاد: از لوازم این نظام الهی و قانون آسمانی خالی بودن از هرگونه تضاد، تناقض و ناموزونی است:

﴿وَلَوْ كَانَتْ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾
النساء: ۸۲

"اگر این قران از طرف غیر الله می بود اختلاف فراوانی در آن می افتند."

۲_ بی طرفی: در قوانین ساخته دست بشر آگاهانه یا ناآگاهانه منافع شخصی، نژادی و گروهی به نحوی در نظر گرفته میشود. این قوانین الهی است که بدون تمایل به یک جهت، منافع فردی و اجتماعی را بطور یکسان تنظیم می کند.

۳_ احترام و اعتماد به این نظام: وقتی که انسان فهمید قانونی که اجرا میشود قانون الهی است اطمینان دارد که به زبان دسته ای و نفع دسته دیگری نیست، بلکه به مصلحت فرد و جامعه است.

این اعتقاد و اعتماد خود باعث میشود که از قوانین الهی اطاعت به عمل آید؛ چرا که اطاعت از آن باعث خوشنودی الله و سرپیچی از آن باعث خشم الله و مجازات دنیوی و آخری خواهد شد.

قرآنکریم در آیات فراوانی این خصلت را اعلام داشته و آن را تایید کرده است، و ارزش و احترام هر قانونی در جهان

اولین ویژه گی نظام سیاسی اسلام ربانی بودن آن است که اینک به تشریح آن میپردازیم:

۱_ ربانی بودن

و این دو مفهوم را در بر دارد:

_ ربانی بودن منبع و برنامه

_ ربانی بودن هدف

الف_ ربانی بودن منبع و مآخذ:

منظور از ربانی بودن منبع اینست که: نظام سیاسی اسلام مانند سایر برنامه های آن، آیین ربانی و پیام الهی است که توسط جبریل امین به خاتم پیامبران فرستاده شده است.

این نظام پاسخ و نتیجه، خواست یک فرد، یک خانواده، یک گروه، یک حزب و ملت نیست بلکه نتیجه خواست پروردگار جهان و جهانیان است.

دلایل آتی این حقیقت را تاکید میکند:

﴿وَأَنِ احْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ﴾
المائدة: ۴۹

در میان مردم طبق قانون حکم کن که الله بر تو نازل فرموده، و از هوا و هوس مردم پیروی مکن..."

﴿اتَّبِعُوا مَا أَنزَلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ﴾
الأعراف: ۳

از چیزی پیروی کنید که از سوی پروردگارتان بر شما نازل شده است، و جز الله از اولیا و سرپرستان دیگری پیروی

عن معقل بن سيار قال: سمعت النبي (صلى الله عليه وسلم) يقول: " ما من عبده استرعا الله رعيته فلم يحطها بنصحه الا لم يجد رايحة الجنة". رواه البخاري

"کسیکه به عنوان زمامدار امور مسلمان تعیین گردد، سپس در برابر رعیت خود خیر اندیش نبوده باشد، حتی بوی جنت را در مشام خود نخواهد دید."

۲_ نظام جهان شمول و فرا زمان : برنامه اسلام همه گیر و جهان شمول است که تمام گروه ها، نژادها، ملتها و طبقات را مورد خطاب قرار میدهد، همانگونه که برنامه زندگی برای تمام دوران ها و نسل ها است، نه محدود به دوره معینی یا زمان ویژه ای که با پایان یافتن آن، کار آمد این نیز به سر آید.

نظام سیاسی اسلام که جزء جدایی ناپذیر برنامه اسلامی است، فرا زمان و جهان شمولی اش این نظام را از سایر نظامها تشخیص میدهد، این نظام متعلق به ملت ویژه، و یا کشور خاص، و یا مخصوص به زمان رسول الله و خلفای راشدین و غیره.... نبوده، بلکه خلیفه مسلمانان خلیفه و زعیم سیاسی جهان اسلام فراتر از مرزهای ساخته استعمار میباشد، همانگونه که تمام مسلمانان جهان به عنوان امت اسلامی رعیت آن و ملزم به اطاعت وی هستند. به گوشه از دلایل این ویژگی توجه کنید:

﴿قُلْ يٰٓأَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا﴾^{۱۵۸} (الأعراف: ۱۵۸)

" ای پیامبر بگو: ای مردمان، من فرستاده الله به جانب همه شما هستم." ﴿وَأَرْسِلْ إِلَيْهِمُ الْقُرْآنَ لِتُدْرِكَهُمْ بِهِ وَمَنْ يَلْعَلْ﴾^{۱۹} (الأنعام: ۱۹)

" این قرآن به من وحی شده است تا شما و تمام کسانی را که پیام قرآن به آنها میرسد، به وسیله آن هشدار بدهم." حدیث جابر: " وكان النبي يبعث الى قومه خاصة وبعث الى الناس عامة" (روایت بخاری)

"پیامبران پیشین به گروه مشخصی فرستاده میشدند، ولی من به همه مردم فرستاده شده ام."

حدیث ابو سعید خدری از رسول الله فرمودند: " اذا بویع الخلیفتین فاقتلوا الآخر منهما".^{۱۴۳} روایت مسلم

هر گاه با دو خلیفه بیعت صورت گیرد، شخصی دومی قتل کرده شود." پس چگونه است حالت فعلی مسلمانان؟ که به بیشتر از پنجاه کشور تقسیم شدند و هر کدام از آنها حکومت مستقل خود را دارند.

۳_ نظام متوازن و میانه رو: یکی از برجسته ترین خصایص دین اسلام توازن و میانه روی است:

﴿وَكَذٰلِكَ جَعَلْنٰكُمْ اُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَآءَ عَلٰی النَّاسِ﴾^{۱۴۳} (البقرة: ۱۴۳)

"همچنان شما را امت میانه ای قرار دادیم تا گواه برای مردم باشید."

اسلام دین معتدل است از نظر اسلام، از نظر ارزشهای مادی و معنوی، از نظر روابط اجتماعی، از نظر شیوه های اخلاقی، از نظر عبادت و طرز تفکر و از نظر نظام سیاسی. نظام سیاسی اسلام معتدل و متوازن است، برخلاف نظام های وضعی که افراط و تفریط همزاد و جزء جدایی ناپذیر آنان میباشد.

نظام سیاسی اسلام نه مانند نظامهای دیکتاتوری رعیت را کاملاً سلب صلاحیت مینمایند، و نه مانند نظامهای دموکراسی مردم را مصدر قانون پنداشته، مردم را همه کاره میدانند.

اسلام تعین زعیم سیاسی را نه مانند دموکراسی حق تمام مردم بدون قید و شرط میدانند، و نه مانند نظامهای استبدادی و میراثی برمحور اراده فرد یا گروه دور میزنند، بلکه از دیدگاه اسلام زعیم سیاسی توسط شورای اهل حل و عقد که از لحاظ علمی، تقوا، تخصص و فدا کاری افراد نخبه جامعه محسوب میشوند، انتخاب میگردد " النظام السياسي فی الاسلام

از دکتر سلیمان عبد و دکتر سعود ال سعود"

جهانی و عمومی بودن اسلام به عنوان آیینی آسمانی است که هدف از آن خیر و سعادت همه بشریت است، به شمار میرود، بلکه خود را در لابلای این چهار دیواریه ابتدایی و قبیله ای زندانی ننموده است، تا اینکه جامعه های بشری

را که از نور اسلام بخواهند بهره مند شوند از روابط سست و لرزانی که بر اساس اصول بی اساس در بین آنها قرار دارد، فرا تر بوده، و بر مبنای عقیده و ایمانی که همه آنها از روی رغبت و رضایت آنرا پذیرفته اند، و مدت و همبستگی استواری را میان ایشان به وجود میآورد. و این ایمان و عقیده، حلقه ارتباط و روح و حرکت در میان آنها میگردد.

" اخوت دینی" میان مسلمانان براستی صادقانه ترین تعبیر از این وحدت مشترک یا در واقع عین همان وحدت حقیقی است که قرآن آنرا فرا راه ایشان قرار میدهد و میفرماید:

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾^{۱۰} (الحجرات: ۱۰)

" هر آئینه مومنان برادر همدیگر اند."

از طرف دیگر اخوت دینی را میان مسلمانان امری طبیعی و جزء امور و شعون عادی اهل ایمان به شمار می آورد که به مجرد ایمان در میان ایشان تحقق پیدا مینماید، و همه پیامد های آن اعم از حقوق و مسؤولیتهای را در زندگی ایشان فراهم میسازد. ایجاد چنین وحدتی بر اساس توصیه و تکلیفی جدید نیست بلکه پیامد و لازمه ایمان و عقیده مشترک میباشد. (سلوت، محمود، اسلام آیین زندگی، صفحه ۵۹۵-۵۹۶)

۴_ همکاری اجتماعی: همکاری اجتماعی یکی از لوازم برادری و یکی از بارزترین ویژه گیهای آن است، و به معنای احساس مسولیت متقابل میان آنهاست، و هر یک از آنهاست، و هر یک از آنها در حد توان تلاش میکند تا از بار مشکلات برادر دینی خود کم نماید و این انتظار را نیز از برادر دینی خود دارد، و وضع خود و دیگران را مورد توجه قرار بدهد.

موضوع همکاری متقابل در واقع یکی از قوانین محوری

جامعه های پیشرفته و بخشی از زندگی پاک و سالم است که دست یابی به کمال سعادت و پیروزی در گرو تحقق آن قرار دارد. حتی اساس زندگی امتها در جامعه هایی است که میخواهند همراه با عزت و کرامت به مسوولیتهای خود عمل نمایند و به آن عمل کنند.

همکاری اجتماعی دارای دو بخش است: **بخش مادی:** که به برطرف نمودن نیازمندی نیازمندان و کمک به آسیب دیده گان و حل مشکلات درد مندان، و تامین امنیت از دست داده گان، تهیه کردن غذای گرسنگان، و همکاری عملی برای تحقق و تامین مصالح عمومی، ارتباط دارد.

قرآن مسلمانان را به این تعاون و همکاری مادی ترغیب نموده و از هرراهی برای تحریک اراده و همت انسان استفاده کرده و برای آن برخی از اصطلاحات زیبا و محبوب مانند "احسان، زکات، صدقه، حق، انفاق در راه الله" را به کار گرفته است. از طرف دیگر این تعاون را یکی از ارکان دین قرار داده و به عنوان فضیلت انسانی توصیف کرده و در همه انواع اموال مانند: پول نقد و محصولات زراعتی و تجاری بر ثروتمند و برای یاری مستمند و کمک برای درماندگان واجب گردانیده است.

بخش معنوی: که منظور از آن همکاری معنوی میان مسلمانان از طریق اندرز و ارشاد و توجیه است. الله متعال برای آن نام زیبا و ارزشمند را قرار داده که دلها را به سوی خود جذب نموده و اندیشه انسانها را تحت تاثیر خود قرار میدهد.

نام "امر به معروف و نهی از منکر" و بدون شک کلمه "معروف" کلمه جذابی است که دلها را به سوی خود میکشاند و صاحبان قلبها را به اهتمام به آن ترغیب مینماید، و اصطلاح "منکر" نیز به گونه ای است که بوی شر و فساد از

آن به مشام میرسد و اندیشه و احساس انسانهای پاک را بر علیه آن تحریک میگردانند، و جامعه های سالم را به رویارویی همه جانبه با آن فرا میخوانند. اسلام تکامل و تفاهم معنوی را بر هر انسان مسلمانی واجب گردانیده است.

تا جای که رسول الله در ارتباط با همه مردم آنرا عین دین به شمار آورده و فرموده اند: (الدین النصیحه) (رواه مسلم ۳۹۰۰) "دین همه اش اندرز است". خدمت ایشان گفتند: برای چه کسی فرمود: (جهت رضایت) الله و (بر اساس سنت) پیامبر او و (اصلاح) پیشوایان و (مسولان) و عامه مردم.

همچنین قرآن به صورت ویژه از کسانی که توانایی آنرا دارد، و مسوولیت اجرای حدود و احکام الله به آنها سپرده شد، خواسته است که به آن عمل نمایند، و فلاح و رستگاری همه جانبه را در آن بر شمرده است: ﴿وَلَنْكُنَّ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ (آل عمران: ۱۰۴) "باید از میان شما گروهی باشند که (تربیت لازم را ببینند و قرآن و سنت و احکام شریعت را بیاموزند و مردمان را) دعوت به نیکی کنند و امر به معروف و نهی از منکر نمایند، و آنان خود رستگار اند".

از طرف دیگر آنرا یکی از ویژه گی اهل ایمان بر شمرده و لباس احساس مسوولیت میان مومنین را بر آن پوشانیده است:

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ (التوبة: ۷۱)

"مردان و زنان مومن، برخی دوستان و یاوران برخی دیگر اند. همدیگر را به کار نیک میخوانند و از کارهای بد باز میدارند، و نماز را میپزدازند، و از الله و پیغمبرش فرمانبرداری می کنند. ایشان کسانی اند که الله به زودی ایشان را مشمول رحمت خود میگرداند. (این وعده

الله است و الله به گزاف وعده نمی دهد و از وفا بدان ناتوان نیست. چرا که) الله شلوت، محمود، اسلام آیین زندگی، توانا و حکیم است. صفحه ۵۹۹-۶۰۲، با اختصار.

۵_ اطاعت از شریعت الهی: در نظام سیاسی اسلامی دولت با وجود داشتن قدرت و اختیار تام به میل و رضای خودش در مقابل الله گردن اطاعت را خم نموده و به پیروی از احکام و قوانین او به عوض حاکمیت مردم عنوان خلافت را قبول کرده طبق احکام الله و پیامبرش عمل میکند.

۶_ عاری بودن از تعصب: در نظام سیاسی اسلامی دولت یک دولت ایدئولوژیکی اسلامی است بنا بر این اداره امور آن مربوط به کسانی است که آنها ایدئولوژی اساس و اصول آنرا به رسمیت شناخته و آنرا رعایت میکنند. **۷_ رعایت اخلاق در امور سیاسی:** در نظام سیاسی اسلام دولت بر اساس اصولی استوار و متکی است که در انتخاب رؤساء و اهل حل و عقد آن نیز پاکیزه گی اخلاقی توأم با صلاحیت فکری و جسمی بیشتر از همه قابل قدر است.

۸_ گسترش نیکی ها و ممانعت از بدی ها: در نظام سیاسی اسلام وظیفه دولت تنها این نیست که عمل پولیسی و نظامی انجام دهد بلکه یک دولت دارای هدف میباشد که باید بطور ایجابی عدالت اجتماعی و کلیه نیکویی ها را تامین نموده و برای از بین بردن بدی بذل مساعی کند.

۹_ رعایت مساوات: مساوات در حقوق، فرمان روایی قانون، تعاون در نیکویی و عدم تعاون در بدی ها احساس مسوولیت در برابر الله، احساس مسوولیت در مقابل تکلیف، اتحاد و هماهنگی افراد در جامعه با دولت در هدف واحد و عدم محرومیت شخص از مایحتاج زندگیش همه اینها را از ویژه گی های عمده دولت در نظام سیاسی اسلامی است.

تذیر، داد محمد، اساسات حقوق اسلام ص ۴۸۲-۴۸۳

حکمت تقید دو سال رضاعت

برای طفل از نظر قرآن کریم و دانشمندان ساینس

ستاره "محبت"

مقدمه:

قرآن کریم گنجینه ای است که هر تشنه ای را فراخور حال سیراب و هر جوینده ای را کامیاب می کند. قرآن کریم معجزه جاوید زمان است هر چند صدها سال از نزول آن گذشته باشد. اسلام به پیروانش تأکید می کند که از دایره لذت های مباح و جائز تجاوز نکنند. و خود را در منجلاب گناه و فساد گرفتار نسازند. زیرا گناه و فساد گرچه در ظاهر خوشی ها و لذت هایی همراه دارد اما قلب را سیاه میکند و فطرت را مسخ می گرداند و آرامش روحی را سلب می سازد. یکی از این گناهانی که امروز در جامعه بشری رواج دارد و بسیاری مادران آنرا نه تنها گناه تصور نمی کنند، بلکه به آن علت عقب ماندگی رواج کهنه نام می نهند. اینکه شیر مادر از یک طرف حق مسلم طفل بوده و از طرف دیگر مانع امراض گوناگون می شود و طفل را از برخی امراض محافظت می کند. با آنکه الله متعال تأکید نموده برای مادرانی که اولاد ها را باید شیر دهند و از این نعمت طفل را نباید بنابر خواسته های بیجا (خراب شدن اندام و...) محروم سازند این حق «شیر» چنان رابطه را میان مادر و طفل محکم می نماید که هیچ قدرت انسانی آنرا انجام داده نمی تواند. مادران عزیز باید نهایت توجه به این امر «شیردهی» داشته باشند و ادای مسئولیت در مقابل طفل خود نمایند، تا

باشد یک مادر مسؤل و پر عاطفه برای اولاد باشد. از صمیم قلب دعا میکنم که الله متعال این مقاله را قبولیت و مقبولیت عنایت فرموده و به توفیق و سعادت ما بیفزاید.

تعریف رضاعت:

رضاعت در لغت مکیدن شیر است از پستان. در شریعت مکیدن شیر از پستان زن رضیع در وقت خاص را گویند. با قید پستان زن احتراز است از پستان حیوان پس اگر شیر بز، گوسفند و غیره حیوان را بنوشد رضاعت ثابت نمیشود، مراد از وقت مخصوص مدت رضاعت است. تفسیر ازهرالبیان - ج ۱ - ص ۲۳۳

«لا رضاع الا فی الحولین» فتح الباری. جز ۹ ص ۴۹

مدت رضاعت (شیر دهی)

﴿وَالْوَلَدَاتُ يُرْضَعْنَ أَوْلَدَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنْمِيَ الرِّضَاعَةَ﴾ البقرة: ۲۳۳

ترجمه: مادران فرزندان خویش را دو سال تمام شیر میدهند این حکم برای کسی است که بخواهد مدت رضاع را تکمیل نماید.

هرگاه احکام نکاح را که وسیله رابطه و پیوند است و طلاق را که سبب تفرق و جدائی است بیان داشت نتیجه نکاح را ابراز میدارد که پرورش فرزندان است. و مادران را به انجام دادن این وظیفه توصیه میکند.

اینجا مراد از ﴿وَالْوَلَدَاتُ﴾ عام است که مطلقات باشند یا غیر مطلقات که تربیه اول به دوش آنها گذاشته شده

است. از آنجا که اطلاق ﴿حَوْلَيْنِ﴾ بر یک سال و اکثر آن متعارف بود ازین وجه میفرماید: ﴿كَامِلَيْنِ﴾ دو سال تمام سپس بیان میدارد که تحدید دو سال به طور وجوب نیست. بلکه ﴿لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنْمِيَ الرِّضَاعَةَ﴾ این حکم برای کسی است که بخواهد مدت رضاع را تکمیل نماید و شیر دادنی که بعد از اتمام دو سال صورت بگیرد مدار اعتبار نیست. اما اگر کسی اراده اتمام نداشته باشد هر مدتی را که خود مناسب می پندارد، با در نظر داشت مشوره طرفین طفل را از شیر جدا کرده میتواند. ازاین آیه و از آیه ۱۵ سوره احقاف ﴿وَحَمَلُهُ وَفَصْلُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا﴾ الاحقاف: ۱۵ دوران حمل و جدا کردن وی از شیر سی ماه است استنباط کرده اند اقل مدت حمل ششماه است. تسهیل الهدایه - ج ۳ - ص ۲۱۲

هفت دستور در باره شیر دادن نوزادان:

اول:- نخست می گوید مادران فرزندان خود را دو سال تمام شیر می دهند.

﴿وَالْوَلَدَاتُ يُرْضَعْنَ أَوْلَدَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ﴾ البقرة: ۲۳۳

درین بخش از آیه حق شیر دادن در دو سال شیر خوارگی به مادر داده شده و او است که می تواند در این مدت از فرزندان خود نگهداری کند. و به اصطلاح حق حضانت در این مدت از آن

مادر است هر چند ولایت بر اطفال صغیر به عهده ای پدر گذاشته شده است اما از آنجا که

تغذیه جسم و جان نوزاد در این مدت باشیر و عواطف مادر پیوند ناگستنی دارد این حق به مادر داده شده علاوه بر این عواطف مادر نیز باید رعایت شود. زیرا او نمی تواند آغوش خود را در چنین لحظات حساسی از کودکش خالی ببیند و در برابر وضع نوزادش بی تفاوت باشد.

دوم:- سپس می افزاید این برای کسی است که بخواهد دوران شیر خوارگی را کامل کند.

﴿لَمَنْ أَرَادَ أَنْ يُمَمَّ الرِّضَاعَةَ﴾^{البقرة: ۲۳۳}

سوم:- هزینه زندگی مادر از نظر غذا و لباس در دوران شیردادن برعهده پدر نوزاد است تا مادر با خاطر آسوده بتواند فرزند را شیر دهد.

﴿... وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾^{البقرة: ۲۳۳}

چهارم:- ﴿لَا تَضَارَّ وَلَدَهُ يُولَدُهَا وَلَا مَوْلُودَ لَهُ يُولَدُوهَا﴾^{البقرة: ۲۳۳}

یعنی هیچ یک از این دوحق ندارند سرنوشت کودک را وجه المصالحه اختلافات خویش قرار دهند و بر جسم و روح نوزاد ضربه وارد کنند.

مردان نباید حق حضانت و نگهداری مادران را با گرفتن کودکان در دوران شیر خوارگی از آنها پایمال کنند که زیانش به فرزند رسد و مادران نیز نباید از این حق شانه خالی کرده و به بهانه های گوناگون از شیر دادن کودک خود داری کرده یا پدر را از دیدار فرزندش محروم سازند.

پنجم:- سپس به حکم دیگری مربوط به بعد از مرگ پدر می پردازد می فرماید بر وارث او نیز لازم است این کار را انجام دهند.

﴿وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ﴾^{البقرة: ۲۳۳}

یعنی آنها باید نیازهای مادر را در دورانی که به کودک شیر می دهد تأمین کنند.

ششم:- حال مسئله شیردهی واضح شده اما بنابر حالت روحی

و جسمی مادر می تواند باتوافق در زمان مناسب کودک را از شیر بگیرد اگر قبل از دو سال بنا بر وضعیت مادر که نتواند شیر دهد کودک را از شیر باز دارند.

هفتم:- در این جامسئله گرفتن دایه است در صورتی که برای مادر کدام مانع پیش می آید به رضایت طرفین می توانند دایه بگیرند. ولی هیچ گاه به ترک شیردهی هیچ اشاره نشده است بلکه همواره اسلام تاکید بر شیردهی نموده و یکی از اساسی ترین حقوق طفل را شیردهی خوانده است. مگر اینکه مادر بنابر کدام مشکل جدی طبی نتواند شیر دهد.

تفسیر نمونه - ج ۲ - ص ۱۸۵/۱۹۰

کشف راز دو سال شیر دهی توسط دانشمندان:

چرا قرآن کریم تاکید بر دو سال شیردهی نموده است و شیر مادر دارای چی حکمت بوده است.

۱- ترکیبات شیر:- در ترکیبات شیر مادر با توجه به نیاز های غذایی کودک هر روز تغییراتی حاصل می شود. این تغییرات به تناسب توان جسمی و متناسب با غریزه دستگاه های بدن کودک که هر روز در حال تکامل اند، صورت می پذیرد. در حالی که ترکیبات شیرهای مصنوعی ثابت و لا یتغیرند. برای مثال، در اولین روز های زایمان از پستان مادرشیری ترشح می شود که آن را آغوز یا کلوستورم نامیده اند. پروتئین مواد معدنی موجود در این شیر به مراتب بیش از شیر معمولی است ولی از نظر چربی مواد قندی فقیر می باشد. همچنین این شیر دارای موادی است که مقاومت بدن نوزاد را افزایش داده، و تا حدودی نیز ملین است در مجموع برای نوزاد یک غذای ایده ال میباشد، ترشح شیر از پستان مادر به طور غریزی گاهی خفیف و کم می شود تا وسایل راحتی دستگاه هاضمه کودک را تأمین نماید. و سپس با توجه به نیاز کودک و متناسب حال او مجدداً تغییر می یابد.

۲- هضم:- شیر مادر به لحاظ عناصر تشکیل دهنده آن برای معده کودک

سهل الهضم تر از انواع شیرهای دیگر است. و بیش از یک ونیم ساعت در معده نمی ماند. به همین دلیل اسیدهای معده کودک در حالت طبیعی و مناسب برای رویارویی با میکروبهایی که احیاناً وارد معده می شوند باقی خواهند ماند. در صورتی که سایر انواع شیر، از شیر خشک گرفته تا شیرگاو ۳ الی ۴ ساعت در معده می ماند. املاح موجود در شیر گاو تعادل ترشحات اسیدی معده را برهم می زند و از این طریق میکروبهها مجال رشد و تکثیر پیدا کرده، موجب ابتلاء به اسهال و استفراغ می شوند.

۳- طهارت: شیر مادر از هر نظر سالم، بهداشتی و عاری از آلودگی و میکروب است ولی در تغذیه با سایر انواع شیر اجتناب از آلوده گی بسیار مشکل است. زیرا در هر یک از مراحل دوشیدن و با استفاده از شیشه های شیر کودک امکان آلوده شدن وجود دارد.

۴- دمای شیر: دمای شیر مادر ثابت و متناسب با درجه حرارت بدن کودک است، در حالیکه این نکته کمتر در تغذیه مصنوعی رعایت می گردد.

۵- تغذیه: تغذیه کودک از طریق شیر مادر هزینه چندان در بر ندارد و در مقابل مخارج تغذیه مصنوعی میتوان گفت که تقریباً رایگان است.

۶- عناصر موجوده:- در شیر مادر عناصری وجود دارند که بدن کودک را در مقابله با بیماری ها مقاوم می سازند. به همین دلیل کودکانی که از شیر مادر تغذیه می کنند کمتر دچار بیماری های عفونی می گردند.

۷- تغذیه طبیعی:- تغذیه طبیعی کودک باشیر مادر موجب تقویت میکروب های مفیدی می شود که در امعاء موجود اند و نقش مهمی در جذب ویتامین ها و سایر مواد غذایی دارند. ولی تغذیه مصنوعی فعالیت این میکروب های مفید را دچار اختلال می سازد.

۸- مفید بودن:- شیر گاو گاهی موجب اسهال و خونریزی امعاء و سیاه شدن رنگ مدفوع کودک و یا ابتلاء به انواع حساسیت ها می شود که این گونه عوارض در تغذیه طبیعی مشاهده نمی شود. و همچنین در تغذیه طبیعی (شیر مادر) کمتر به مواردی از قبیل ریزش آب دهن، پیچش معده اسهالات و غیره برخورد می کنیم.

۹- آماده گی به بیماری های مختلف: تغذیه مصنوعی کودک را آماده می کند تا بر بیماری های مختلفی دچار شود، از قبیل التهاب مجرای تنفسی، تنگی نفس مزمن (که با رسوب پروتئین شیر در خون کودک ارتباط داشته و حذف شیر گاو از غذای کودک موجب بهبودی او بازیابی سلامت می شود) التهاب گوش میانی (زیرا کودک ناچار است برای تغذیه به پشت بخوابد و پس از نوشیدن شیر با اولین عمل بلعی که انجام خواهد داد دریچه شیپور اوستاش باز شده و مقداری شیر و لعاب وارد گوش میانی گردیده آن را دچار التهاب می کند). التهاب لثه (بیره ها) و بافت های محافظ دندان ها در نزد کودکانی که با شیر مادر تغذیه نمی شوند سه برابر بیشتر از کودکانی است که تغذیه طبیعی دارند. کودکانی که از پستان مادر شیر می نوشند به هیچ وجه دچار ناراحتی های حنجره ای نمی شوند. امثال این تفاوت ها می تواند علت بالا بودن میزان مرگ و میر در میان کودکانی که به صورت طبیعی تغذیه نمی شوند را برای ما روشن کند. امروزه به رغم بالا رفتن کیفیت انواع شیر های خشک و بهبودی روش های تغذیه مصنوعی باز هم نسبت مرگ و میر آنها چهار برابر کودکانی است که از شیر مادر تغذیه می کنند. طب در قرآن- ص ۱۰۶

علم جدید و فواید شیر دهی

۱- مکیدن شیر باعث برگشت رحم به حالت طبیعی است؛ زیرا، مکیدن آغوز یا پستان باعث می شود که حجم رحم با سرعت بیش تری به حالت اول

برگردد و همین امر باعث کم شدن خونریزی بعد از زایمان است؛

۲- زنان شیرده کمتر دچار سرطان سینه می شوند؛

۳- شیردادن روش مناسبی برای تنظیم نسل است؛

۴- شیردهی باعث قطع شدن سیکل ماهیانه می شود؛

۵- تغذیه کودک با شیر باعث پیوند عاطفی بین کودک و مادر است و این که مادر محبت زیاد تری نسبت به فرزند خود داشته باشد. کودک نیز از این روش به نوعی توازن روحی می رسد؛

۶- شیر مادر دارای مواد خاصی از جمله عوامل ضد میکروبی (آنتی کور) است که نوزاد را در مقابل عفونت ها محافظت می کند؛

۷:- تجربه نشان داده است، کودکانی که از شیر مادر تغذیه می کنند، مشکلات و کسالت هایی از قبیل نفخ، یبوست (قبضیت)، اسهال، درد، الرژی، اگزما و کم خونی بسیار کمتر مشاهده می شود. داکتر عبدالعزيز اسماعل می گوید: دید گاه های پزشکی در این مدت در تغیر بود، پزشکان سفارش می کنند که رضاعت فقط ۹ ماه و گاه دو سال انجام گیرد، ولی در آخرین تحقیق در باره منافع شیر دهی کامل برای جسم و دندان که در سال ۱۹۳۳ م انجام گرفت آمده است مدت زمان لازم برای رضاعت، بالای یک سال است و بهترین دوره دو سال است. اعجاز قرآن- ص ۲۷-۲۷۱

روش شیر دادن و مصلحت مادر:

شیر دادن روش ایده الی برای تنظیم نسل می باشد، زیرا شیر دادن بطور غریزی باعث قطع شدن سیکل ماهیانه می شود و همین مسئله فرصت خوبی را در اختیار زن قرار می دهد تا در صورت تمایل قادر باشد از حاملگی مجدد بدون استفاده از وسایل مصنوعی موجود که بی خطر هم نیستند، جلوگیری نماید. اما سیکل ما هیانه چگونه قطع می شود؟ مکیده شدن آغوز موجود در پستان

مادر توسط نوزاد باعث می شود تا دستور ترشح هورمون پرولاکتین از طریق قسمت قدامی غده هیپوفز صادر شود. این هورمون سبب تحریک و فعال شدن غده پستان گردیده و این فعالیت خود باعث کاهش ترشحات هورمون گناد تروفین Gonadetrophin که مسئولیت ایجاد تغییرات دوره ای در تخمدان ها را بعهده دارند می شود و این امری است که برای ۶۰٪ از زنان شیرده حاصل می شود.

توصیه برای مادران به منظور شیردهی:

مادران اولاد های شان را باید دو سال تمام شیر دهند. شیر مادر سبب تقویت اعصاب نوزاد گردیده و نوزاد را از برخی امراض محافظت مینماید. و مادران را تا حد امکان از سرطان سینه محفوظ میدارد. بناً از تمام مادران عزیز خواهش به عمل می آید که در قسمت شیر دهی به اطفال توجه جدی نمایند زیر منبع بهتری برای تغذیه نوزاد از شیر مادر وجود ندارد. و از این مسوولیت شانه خالی ننمایند و این حق نوزاد را به وجه احسن اداء نمایند. و از طرف دیگر عامل صحت خود و طفل خود از انواع امراض شوند.

مآخذ:

- ۱- محمد اکرام الدین، بد خسانی. ازهرالبیان. جلد- صفحه ۲۳۴/۲۳۳
- ۲- آیت الله العظمی، مکارم شیرازی. تفسیر نمونه - جلد دوم- صفحه ۱۸۵/۱۹۰
- ۴- داکتر عبد الحمید، دیاب مترجم علی، چراغی. طب در قرآن. صفحه ۱۱۱/۱۰۶
- ۵- کمال روحانی. اعجاز قرآن - صفحه ۲۷۱/۲۷۰
- ۶- حافظ بن حجر عسقلانی. فتح الباری. باب ماجاء فی الرضاعه بعد الحولین جز ۹ صفحه ۴۹
- ۷- مولانا شاه فیصل. تسهیل الهدایه. ج ۳ کتاب نکاح. صفحه ۲۱۲

عاشورا و درس های ماندگار آن

سید عبدالغفور "رحمانی"

الگوی خویش قرار دهند و به زندگی شان سرو سامان داده، جامعه را از فلاکت نجات دهند. بویژه پیروان مکتب حسینی که در عصر حاضر به بدترین شکل کشته می شوند، و مظلومانه به دریاها غرق می شوند، خانه و کاشانه های شان منهدم و خودشان زیر ویرانه ها جان میدهند، و دیگران بر سرنوشت آنها حکومت می کند، و همواره فقر، تنگدسی، بد امنی و زندگی فلاکت بار آنها را رنج میدهد. امت اسلامی که از عاشورا استقبال می کند همه سرزمین های شان کربلا، و هر روز شان عاشورا است چون فرزندان و خانواده های شان حسین وار جوقه جوقه به قربانگاه استبداد و ستم جان میدهند، ما نه تنها از نهضت حسینی نتوانستیم درسی بگیریم بلکه وضعیت خود را هم نتوانستیم سرو سامان بخشیم.

رویهمرفته نهضت حسینی درسهای در قبال دارد که باید امت اسلامی آنرا الگو قرار داده با درایت و عقلانیت تمام آنرا تعقیب نماید.

درسهای نهضت حسینی:

۱- فدا کاری و جان بازی، امام حسین با قطرات خون پاکش در کربلا این پیام را نوشت که هرگاه بنیاد مکتب در مخاطر و زوال قرار داشت خموشی را ننگ دانسته با مبارزات برحق خویش راه امتداد مکتب را باید باز کرد ولو که به قیمت جان هم تمام شود، امام با بنیانگذاری نهضت خویش درسی به رهروان خود تقدیم کرد که

روایت میکند که رسول خدا ﷺ از فضیلت روزه عاشوراء پرسیده شد فرمود: " گناهان سال قبل را می بخشد". حدیث دوم را مسلم روایت کرده است مرجع قبلی

روزه این روز با عظمت در زمره روزه های غیر رمضان از فضایل ویژه ای برخوردار است، این روز و روز عرفه، ایام البیض، ۱۳- ۱۴ و ۱۵ مهتاب، روزهای دوشنبه و پنج شنبه، ده روز ذوالحجه و شش روز شوال همه دارای فضایل خاصی می باشند.

پس لازم است تا در تبعیت و پیروی از سنت گران بهای پیامبر ﷺ این روز با عظمت و میمون روزه گرفته شود.

یکی از حوادث مهم تاریخی که درین روز بوقوع پیوسته است همانا حادثه المناک کربلا و شهادت امام حسین بن علی می باشد.

این حادثه درسهای به پیروان واقعی حسین ﷺ بجا گذاشته است که تاریخ آنرا فراموش نمی کند.

اگر به علت قیام به شکل هویدا و آشکار دیده شود، قیام بخاطر نجات امت از منکر، و احیای سنت جدش ﷺ تلاش نمود، تا آنکه در دهم محرم الحرام سال ۶۱ هجری قمری در میدان کربلا با تعدادی از خانواده بزرگوارش که اطفال و کودکان در بین آنها بود جام شهادت نوشید.

این حادثه یکی از فجیع ترین حوادث تاریخ مسلمانان بشمار می رود، اما از منظر دیگر به عنوان نهضت آزادی در تاریخ آزادگان ثبت گردیده است، همه انسانهای آزاده تاریخ بدون در نظر داشت عقیده و ایمان می توانند این نهضت را

عاشورا دهمین روز ماه محرم سال هجری قمری میباشد. شهرت آن از حادثه کربلا و شهادت جان گذار امام حسین بن علی و هفتاد و دوتن از یاران و خانواده گرامی شان ﷺ در اوراق زرین تاریخ ثبت است اما آنچه را که منابع اسلامی نسبت به عاشورا روایت میکنند همانا روز بس بزرگ و نقطه عطف حوادث مهم و بزرگ تاریخی بشمار میرود. روایات نشان میدهد که گره اکثر حوادث سترگ تاریخ از پیدایش آدم صفی الله ﷺ و غیره درین روز پیوند دارد.

مهمتر از همه اینکه چون پیامبر خدا ﷺ وارد مدینه منوره شد یهودان ساکن مدینه این روز را روز می گرفتند پیامبر پرسید اینها چرا این روز را روزه می گیرند؟ گفتند: چون خداوند ﷻ درین روز موسی و قوم بنی اسرائیل را از سلطه استبدادی فرعون نجات داده است. یهودان به

پاس شکر گذاری، این روز را روزه می گیرند، پیامبر فرمود ما نسبت به یهود به موسی ﷺ نزدیکتریم. پس باید آنرا روزه گیریم. "عبدالله بن عباس روایت میکند که پیامبر خدا در عاشورا روزه گرفت و امر کرد تا همه آنروز را روزه گیریم". ریاض الصالحین ۴۱۹

پس روزه گرفتن عاشوراء سنت فعلی و قولی پیامبر اکرم ﷺ می باشد، همچنانکه حضرت ابو قتاده

تا دم قیامت مدرس و شاگرد خواهد داشت، زیرا شاگردان مکتب حسینی تداوم نهضت برحق آنحضرت را بالاتر از جان خود می دانند. به تعبیر قاضی عبدالقادر عوده شهید: (خون شان آتش فشانی را برخواهد انگیخت).

۲- زندگی در پرتو آزادی می زیبد، نهضت حسینی آزادی و آزاد زندگی کردن را درس میدهد، زندگی در بند اسارت معنا و مفهومی نخواهد داشت، آزادی موهبت الهی است، هر مانع در راء آن باید دور کرده شود. زندگی در بند اسارت مساوی به ذلت است. امروز که امت اسلامی در اسارت های مختلف بسر می برند همه از عدم آگاهی شان از فرایند بزرگ نهضت حسینی می باشد.

انسان های آزادمنش از غیر مسلمانان در تاریخ انسانی هم در الگو قرار دادن امام حسین تن به ذلت اسارت ندانند، اگرچه باور و ایمان نداشتند، اما به عنوان آزادگان تاریخ باقی ماندند. امام حسین و یارانش در صحنه های گرم کربلا به اسارت و ذلت نی گفتند و شهادت را آزادی و عزت دانستند.

۳- قبلاً هم تذکر رفت، امام برای احیای واجب امر به معروف و نهی از منکر تلاش خستگی ناپذیر نمود. هرگاهی این واجب متروک گردد نیکو کاران و بدکاران در ردیف همدیگر قرار گرفته هر دو گروه مستحق عقاب الهی می گردند بلکه بدکاران بر نیکو کاران مسلط می شود این تئوری را امام حسین علیه السلام از مدرسه گرانسنگ جد بزرگوارش علیه السلام گرفته بود.

اظهار حق در برابر زمامدار ستمگر وظیفه هر دعوتگر با جرئت است اگر زمامدار به خیر و صلاح خود و رعیت خویش بیندیشد پیام کارگر واقع میشود و نتیجه مثبت از آن بدر می شود.

اما اگر زمامدار به لجاجت خود ادامه داد، وظیفه دعوتگر انجام شده، فردا به نزد خداوند جل جلاله مسؤولیتی نخواهد داشت. و اگر در نهایت جام شهادت نوشید

باز هم تن به ذلت نداده نهضتی را بنیان گذاری کرد، جاویدان خواهد بود.

بناءً دعوتگران مسلمان خط حسین را سرمشق خویش قرار داده از مرگ و شهادت هراس نداشته باشند.

۴- تحمل، صبر و شکیبایی، نهضت حسینی بزرگترین درس در راه صبر و شکیبایی است، آنانیکه درین خط روان اند باید بدانند که راه جنت از گلها فرش نشده است، این همان تعبیر زیبایی استاد سید قطب شهید است، هر قدم آن مملو از خطرات بوده و قربانی شدن را درقبال دارد.

۵- فهم و دانش، رهروان نهضت حسینی باید بدانند که با نادانی و جهل نمی شود این راه را پیمود، علم در حقیقت فانوسی است که راه برای رهرو هموار می سازد، با علم و دانش حق و باطل از هم تفکیک می گردد.

امام میدانست که چه میکند و کجا میرود آنانیکه می خواهند در خط امام روان شوند باید خود را با زیور علم و دانش آراسته ساخته بعد وارد میدان شوند، علم میتواند خوب و بد را برای انسان نشان دهد.

۶- شجاعت و دلاوری، امام حسین نمونه والای از شجاعت و دلاوری بودند، ترس و جبن در وجود شان راه نداشت، آنانیکه می خواهند نهضت حسینی را الگو خویش قرار دهند باید شجاع و دلیر باشند این پیام بیشتر متوجه نیروهای شجاع و دلیر امنیتی کشورمان است.

در نهایت نهضت حسینی به عنوان یکی از نهضت های ماندگار تاریخ راه آزاد زندگی کردن را به ارمغان آورده است و امام حسین الگوی این اندیشه بزرگ در تاریخ باقی خواهد ماند، گلیم و بساط ظلم دوام و استقرار نخواهد داشت و اثری از آن نخواهد ماند.

گرامیداشت ازین نهضت نجات پخش معروف راکه حسین بن علی بخاطر آن جان داد گسترش دهد. و منکر را منع نمایند، ظلمی را که حسین بخاطر آن قیام کرد تا مردودش بشمارد نباید ترویج نمود، چه ظلم بخود و ظلم به دیگران.

دست گیری از مظلوم از فرایند های نهضت حسینی بشمار می رود، حفظ سمعه و وقار را نیز میتوان از نهضت حسینی آموخت، ما که ازین نهضت یاد بود بعمل می آوریم ببینیم کردار و گفتار مان چقدر در انطباق به مکتب والای حسینی قرار دارد در غیر آن صورت حسین از ما و کردار و گفتار بیزار خواهد بود.

بناءً مراتب آتی را به احترام عاشوراء و نهضت حسینی باید مراعات نمائیم:

- گرفتن روزه، سنت است، اجر و پاداش زیادی دارد.

- از زدن سر و صورت جداً جلوگیری بعمل آید.

- نذر عبادت است، باید بخاطر خدا اجراء گردد.

- از دشنام دادن بزرگان دین مانند صحابه و تابعین و غیره خود داری صورت گیرد.

- آرامش و سکون اجتماعی را باید مراعات نمود.

- به بهای گرامی داشت و سوگواری از عاشوراء مسابقات موثر دوانی نکرده مزاحم شهروندان نگردیم.

- بلندگو های مساجد و حسینیه ها سبب مزاحمت هموطنان ما نگردد.

- برای اینکه سوگواران شکار تروریستان کینه توز نشده باشند تدابیر امنیتی جدی گرفته شده با نیروهای امنیتی خویش همکار باشیم.

- از هر نوع افراط و تفریط در گفت و کردار خویش جداً جلوگیری نمائیم از اعتدال نگذریم.

- سخنرانان محترم حین ابراز سخن مصالح علیای دینی و ملی را در نظر گرفته باعث تفرقه و اختلاف نشوند.

- کشور ما درین برهه تاریخی سخت نیازمند وحدت و یکپارچگی می باشد همه ما برای حفظ این ارزش ملی تلاش صورت گیرد.

د ایمان تعریف او ارکان

عبدالهادي "مودودي"

د ایمان تعریف:

ایمان په لغت کې باور ته ویل کېږي؛ د یوسف (ع) د وروڼو په هکله الله تعالی ویلي چې هغوی خپل پلار ته وویل: ﴿وَمَا أَنْتَ بِمُؤْمِنٍ لَّنَا وَلَوْ كُنَّا صَادِقِينَ﴾ یوسف: ۱۷
ترجمه: ته زموږ په خبره باور نه کوي، که څه هم موږ رښتیا درته ووايو.

په اصطلاح کې ایمان دا دی چې څوک په الله، ملائیکو، آسماني کتابونو، پېغمبرانو او آخرت سم باور ولري.

په دغې خبرې د سم پوهېدو لپاره راتلونکي آیتونو او حدیث وگورئ چې الله تعالی ویلي:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ إِلَىٰ رَبِّهِمْ وَلَا تَقْرَبُوا بَيْنَ يَدَيْهِ أَحَدٌ مِّنْ رُّسُلِهِ وَقَالَوْا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ البقرة: ۲۸۵

ترجمه: پېغمبر په هغه څه ایمان راوړی چې د رب د لوري یې ده ته نازل شوی دی او دا رنگه مؤمنانو هم ایمان راوړی، ټول په الله، د هغه په ملائیکو، کتابونو او پېغمبرانو ایمان راوړی، دوی وايي: د الله د پېغمبرانو د هېڅ یوه تر منځ توپیر نه کوو. دوی ویلي: حکم مو اورېدلی او منلی دی. ستا د لوري بېخه غواړو اې زموږ ره! بیرته تک مو ستا پر لور دی.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ النساء: ۱۳۶

ترجمه: اې خلکو چې ایمان مو راوړی دی، په الله ایمان راوړی، دا

رنگه د هغه په پېغمبر، په هغه کتاب چې پر خپل پېغمبر نازل کړی او په هغه کتاب ایمان راوړئ چې تر هغه د مخه ئې نازل کړی دی. څوک چې په الله، د هغه په ملائیکو، کتابونو، پېغمبرانو او د آخرت په ورځ کفر وکړي، نو هغه شخص په لري کچه بېلاري شو.

دغه آیت چې مؤمنانو ته وايي: ایمان راوړئ، پر ایمان ټینګار ښيي چې دا ډېر مهم دی، مسلمان به بیا بیا خپل ایمان نوی کوي. د پېغمبر (ص) څخه د ایمان په اړه پوښتنه وشوه چې ایمان څه ته ویل کېږي؟

دغه پوښتنه او د پېغمبر (ص) لخوا یې جواب په دې حدیث کې دي چې وايي: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَارِزًا يَوْمًا لِلنَّاسِ، فَأَتَاهُ جَبْرِيلُ فَقَالَ: مَا الْإِيمَانُ؟ قَالَ: «الْإِيمَانُ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَبِلِقَائِهِ، وَرُسُلِهِ وَتُؤْمِنَ بِالْبُعْثِ». (صحیح البخاري: ۵۰)

ژباړه: د ابوهريره (ع) څخه روایت دی، وايي: پېغمبر (ص) یوه ورځ خلکو ته بهر راوتلی. نو جبریل ورته راغلی وې ویل: ایمان څه ته وايي؟ هغه ورته وویل: ایمان دا دی چې باور ولرې په الله، په ملائیکو، د الله سره په مخامخ کېدلو، په پېغمبرانو کې او دا رنگه په بیا خلي ژوند «آخرت» ایمان راوړي.

وفي رواية عن عمر بن الخطاب: قَالَ: فَأَخْبَرَنِي عَنْ الْإِيمَانِ، قَالَ: «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ». (صحیح مسلم: ۸)

ژباړه: د عمر (ع) په روایت کې وايي: جبریل پېغمبر (ص) ته وویل: نو د ایمان په اړه معلومات راکړه. ده ورته وویل: ایمان دا دی چې په الله، د هغه په ملائیکو، پېغمبرانو، آخرت او په دې ایمان ولرې چې د ټولو شیانو قدر (کچه) ښه او

بد د الله د قدرت په دایره کې ترسره کېږي.
د ایمان ارکان:

په پورته ذکر شویو آیتونو او حدیثونو کې چې د ایمان ارکان یاد شوي دي، دا شپږ شیان دي: په الله ایمان، په آخرت ایمان، په ملائیکو ایمان، د الله په کتابونو ایمان، په پېغمبران ایمان او په تقدیر ایمان، یعنې په دې باور چې په نړۍ کې هر څه را منځ ته کېږي که ښه وي او که بد وي، هېڅ شی ئې د الله د پوهې او قدرته بهر نه ترسره کېږي او هېڅ داسې ځواک نشته چې د الله د قدرته بهر څه وکړای شي.

۲- د ایمان د ارکانو تشریح او ارزښت:

ایمان هغه مهم اساس دی چې د هغه پرته څوک سم انسان نه شي جوړېدلای؛ الله تعالی ویلي:

﴿لَيْسَ الْإِيمَانُ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْإِيمَانَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالرَّسُولِ﴾ البقرة: ۱۷۷

ترجمه: نېکي یوازي دا نه ده چې مخونه د ختیځ او لویدیځ (شرق او غرب) لوري ته وگرځوئ، لیکن نېکي دا ده چې څوک په الله، د آخرت په ورځ، په ملائیکو، په کتاب او پېغمبرانو ایمان راوړي.

د ایمان بیان دلته داسې پیل شوی دی: په الله ایمان، د آخرت په ورځ ایمان، په ملائیکو ایمان، په الهي کتابونو ایمان او پېغمبرانو ایمان. دلته دایمان د بیان شویو ارکانو تفصیل داسې دی:

اول: په الله ایمان، د الله په هکله دا عقیده ساتل دي چې څرنگه الله یوازي د ټولو مخلوقاتو پیدا کوونکی (خالق) دی همداسې د هر قسم عبادت حقدار او مستحق دی، پاک، بې عیب، بې مثاله د ځانګړو ښو نومونو او صفاتو وړ او لایق دی.

دوهـم: په آخرت ايمان د انسانانو د بياخلي ژوند، حساب، د ښو او بدو جزا، جنت او دوزخ منل رانغاړي. الله تعالى وايي:

﴿وَمَا أَزْزِيكَ مَا يَوْمَ الدِّينِ ثُمَّ مَا أَزْزِيكَ مَا يَوْمَ الدِّينِ يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْئًا وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ﴾
الانفطار: ۱۷-۱۹

ترجمه: او ته څه خبرې چې د جزا ورځ څه ده؟ بيا څه خبرې چې د جزا ورځ څه ده؟ داسي ورځ ده چې هيڅوک د هيڅا لپاره د هيڅ شې اختيار نه لري او په هغه ورځ کار تولى د الله په اختيار کي دى.

په دې ورځ هيڅوک واک نه لري: الله وايي: ﴿يَوْمَ هُمْ كَايُومُونَ لَا يَخْتَرُ عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾
غافر: ۱۶

ترجمه: هغه ورځ چې دوى ښکاره وي په داسي حال کي چې پر الله د دوى هيڅ شې پټ نه پاته کېږي، نن ورځ پادشاهي د چا ده؟ يوه زورور الله ده.

﴿الْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمَنِ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى الْكَافِرِينَ عَسِيرًا﴾
الفرقان: ۲۶

پادشاهي په دغه ورځ د رحمن ده او دا پر کافرانو سخته ورځ ده. د نور تفصيل لپاره سورة ص: ۲۶ و ۵۳ وگوره.

په غلط، غير واقعي تصور قيامت منل، د ايمان برخه نه شي کېدای؛ ځکه يهوديانو الله او آخرت ته عقیده درلوده خو په غلط تصور: الله تعالى د هغو دا غلط باور د الله او آخرت په هکله په سورة توبه: ۲۹ کي بې ايماني بللې ده.

درېيم: په ملائکو ايمان د ملائکو منل په داسي تصور چې دوى د الله داسي مخلوق دى چې تل ئې پاکي بيانوي، حکم منلو ته ئې چمتو دي او بې امري ئې نه کوي؛

﴿بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ لَا يَسْخَرُونَ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِ رَبِّهِمْ يَعْمَلُونَ﴾
الانبيا: ۲۶-۲۷

ترجمه: بلکې ملائک د الله عزمتن بندگان دي، د ده څخه په وينا کي نه وړاندي کېږي او د ده په امر عمل کوي.

﴿لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾
الحج: ۶

ترجمه: چه په هيڅ کار کي د الله تعالى نافرمانی نه کوى او هم هغه کار کوي دکوم چه هغوى ته حکم کولى شي.

﴿وَلَهُمْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ عِنْدَهُ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ يُسَبِّحُونَ أَثْنًا وَلَا يَغْتَبِرُونَ﴾
الانبيا: ۱۹-۲۰

ترجمه: او د الله په اختيار کي هغه څه

دي چې په آسمانو او ځمکه کي دي او څوک چې ده ته نژدې دوستان دي (لکه ملائک)، نه د ده د عبادت څخه لويي کوي او نه ستړي کېږي. شپه او ورځ د ده پاکي بيانوي، په داسي حال کي چې نه ستومانه کېږي.

ملائک نوراني مخلوق دى. د الله تعالى په امر د مخلوق نور څخه پيدا شوي؛ څرنگه چې پېغمبر ﷺ ويلي: «خُلِقَتِ الْمَلَائِكَةُ مِنْ نُورٍ، وَخُلِقَ الْجَانُّ مِنْ مَارِجٍ مِنْ نَارٍ، وَخُلِقَ آدَمُ مِنْ مَاءٍ وَصِفَ لَكُمْ». [صحیح مسلم: ۲۹۹۶]

ترجمه: ملائک د نوره پيدا شوي. جن د بې دوده اوره پيدا شوى او آدم د هغه (خاوري) څخه پيدا شوى چې تاسوته بيان شوې.

څلورم: د الله په کتابونو ايمان داسي باورته ويل کېږي چې د الله ټول کتابونه چې څرنگه الله نازل کړى همغسې صادق او نه ردېدونکي حق دي. د الله په کتاب د ايمان د غوښتنو څخه دا هم ده چې فيصله به ئې نه رډوي. په دې اړه د سورة بقرې ۸۵ نمبر آيت ته مراجعه وکړئ. دا رنگه د سورة مائدي: ۴۴-۴۷ نمبر آيتونه هم وگورئ.

پنځم: په پېغمبرانو ايمان دا عقیده ساتل دي چې دوى د الله تعالى غوره بندگان انسانان دي چې الله تعالى خپله وحي (پټ پېغام) ورته نازل کړى او په دې ئې گمارلي چې د اسلام دين خلکو ته ورسوي، ترڅو انسانان په عدل او انصاف عمل وکړي او د ظلم مخنيوى وشي. د پېغمبرانو ﷺ په اړه دخلکو مسؤليتونه څه دي؟ په ټولو پېغمبرانو ايمان فرض دى. (البقرة: ۲۸۵، ۱۳۶، ۹۱ والنساء: ۱۵۰ و ۱۶۳ وگوره).

د پېغمبرانو د خبري منل د الله په حکم پر خلکو فرض دي: النساء: ۶۴ وگوره. د پېغمبرانو د راتلونقصد دخلکو پوهاوى او په ټولنه کي د انصاف قانون رامنځ ته کول دي: په دې اړه سورة النساء: ۱۶۵، الحديد: ۲۵ وگوره.

هر پېغمبر د طاغوت په وړاندي مقابله او د الله يووالي ته بلنه کړې ده: (النحل: ۳۶، الانبياء: ۲۵ و الاعراف: ۵۹، ۶۵، ۷۲، ۸۵، ۱۰۳ وگوره).

په ټولنه کي ئې د ظلم او هر ناروا عمل په وړاندي ئې مبارزه کړې ده؛ مثلاً: د سياسي ظلم پر ضد مبارزه: (طه: ۴۷ والشعراء: ۱۶-۱۷ وگوره).

د نامنى پر ضد مبارزه: (الأعراف: ۸۶، ابراهيم: ۳۵ وگوره).

د فحشاء پر ضد مبارزه: (النمل: ۴۵-۵۵ والعنکبوت: ۲۸-۲۹ وگوره).

د مالي فساد پر ضد مبارزه: (الشعراء: ۱۸۱-۱۸۳ وگوره).

بې وزلو ته خدمت: (القصاص: ۲۴ والبقرة: ۶۰ و آل عمران: ۳۷ و يوسف: ۴۷-۶۲ وگوره).

پېغمبران صادقان، د هر ډول خيانت په پاک دي، د الله دين ئې په بشپړه توگه رسولی دى. (الصفات: ۳۷، آل عمران: ۱۶۱ والأحزاب: ۳۹ وگوره).

پېغمبران ﷺ انسانان دي. (د دې خبري د اثبات لپاره سورة البقرة: ۱۵۱، يوسف: ۱۰۹، الانعام: ۹، الفرقان: ۲۰ والرعد: ۱۱)

شپږم: په تقدير ايمان. دا مسأله په حديثو کي تصريح شوې ده. دلته ياد شوي آيتونو کي چې د ايمان ارکان ئې يو ځای ذکر کړي، دا مسأله نه ده ياده شوې، خو نور ځايونه آيتونه هم شته چې د دې مسألې اثبات ورڅخه کېدلای شي: د بېلکې په توگه دا چې الله تعالى ويلي:

﴿الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدْ رُفِعَ لَدُنْهِ وَقَدِيرٌ﴾
الفرقان: ۲

ترجمه: الله تعالى هغه (برکت والا) دى چې د آسمانونو او مځکي پاچاهي لري، هيڅ اولاد ئې نه دى انتخاب کړى، په پاچاهي کي هيڅ شريک نه لري او هر شى ده پيدا کړى دى. نو هغه ته ئې کچه (اندازه) ټاکلې ده.

﴿وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾
التكوير: ۲۹

ترجمه: تاسو هيڅ شى نه غواړئ پرته د هغه وخته چې الله رب العالمين ئې وغواړي. په تقدير د ايمان مطلب دا دى چې د الله واک تر ټولو قدرتونو لوړ دى، چې په نړۍ کي څه ترسره کېږي، د الله تر قدرت لاندي ترسره کېږي، هيڅ داسي څوک نشته چې د الله د قدرته بهر کوم کار ترسره کړای شي، که څوک ښه کوي، که بد کوي، په ټولو ئې الله تعالى تر پېښي د مخه خبروو، که الله وغواړي، د هر چا د هر کار پر مخنيوي قادردى، هيڅ شى ئې د قدرته بهر نه دى، هيڅوک ئې نه شي کمزورى کولای. الله تعالى په دې دنيا کي هر چا ته د ښو او بدو واک او اختيار ورکړى دى او د هر کار لپاره ئې بدله ټاکلې ده او د خپل شريعت په ذريعه خلک د ښو او بدو په جزا خبر کړي دي. او د ښو اعمالو په ترسره کولو ئې مکلف کړي دي.

کارکردها و گزارش ها

خبرنگار: حاجی توکل بخشی

گزارش های ریاست تعلیمات دینی و تربیت ائمه

- کنترول از شیوه تدریس استادان مدارس تحت پوشش این اداره و رهنمائی ایشان به شیوه های جدید تدریسی.
- اشتراک کمیسیون موظف ریاست در جلسه گزارش گیری و گزارش دهی ترینران (۱۱) باب مدارس دینی و دارالحفاظ خصوصی در مرکز و ولایت های پنجشیر و لوگر که از طریق موسسه آفرین تمویل می گردند.
- نظارت از چگونگی روند فعالیت های مدارس: انائیه مدینه القرآن، حضرت بلال علیه السلام، حضرت عمر بن خطاب علیه السلام، انائیه بی بی ساره، امام باقر چند اول، امام مسلم زیر چنار، انائیه الفلاح، امام ابوحنیفه علیه السلام، بی بی فاطمه الزهرا، امام مسلم، دارالحفاظ فتحي، خالد بن ولید، انائیه شمس البنات، انائیه طه مصطفی، حلقات سرک چهل متره انائیه المحصنات، انائیه بی بی زینب، انائیه ارشاد القرآن و مرزا محمد سراجی.
- به اثر سعی و تلاش خدمات ارزنده و چشم گیر دست اندر کاران مدرسه انائیه الفلاح در عرصه تعلیمات دینی و پخش و نشر آن در جامعه یک سهمیه (حج) رایگان را برای مدرسه متذکره از طرف مقام محترم وزارت ارشاد، حج و اوقاف اختصاص داده شده که تحت هیئت این ریاست در میان (۷۱) تن از استادان مدرسه فوق قرعه کشی صورت گرفت، در نتیجه محترمه مریم بنت محمد شریف از نمایندگی پنجم الفلاح برنده حج فرضی گردیده، که این کار مقام محترم وزارت مورد استقبال گرم همه استادان و شاگردان مخصوصاً اولیای شاگردان مدرسه انائیه الفلاح قرار گرفت.
- به سلسله برگزاری محافل فراغت طلاب مدارس از بخش های مختلف در نواحی شهر کابل در برج ثور سال ۱۳۹۸ نیز مدارس ذیل تعدادی شاگردان خویش را از بخش های مختلف علوم دینی فارغ داده طی محافل با شکوهی برای شان تصدیق نامه توزیع گردید.
- مدرسه انائیه طه مصطفی: به تعداد (۱۴۱) تن از شاگردان خویش را از بخش تجوید و ناظره فارغ داده، طی محفل خاصی تقدیر نامه ها و تحایف که از طرف مدرسه متذکره تهیه شده بود به فارغان توزیع گردید.
- مدرسه امام بخاری ولایت لغمان: به تعداد (۹۳) تن از شاگردان خویش را از بخش حفظ قرآن کریم و ناظره فارغ داد.
- مدرسه دارالارقم دینی ولایت لغمان: به تعداد (۲۰) تن از شاگردان خویش را از بخش حفظ قرآن کریم که از جمله تعداد (۱۳) تن از طبقه انات می باشد فارغ داده.

گزارش ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت کندز

۱. برگزاری ختم قرآن کریم برای اتحاف دعا به ارواح شهدای استرداد استقلال کشور مورخ ۱۳۹۸/۳/۲.
۲. برگزاری جلسه پیرامون پیشواز صدمین سالگرد استرداد استقلال کشور به تاریخ ۱۳۹۸/۳/۹ در سالون ریاست ارشاد، حج و اوقاف با اشتراک علماء مرکز و ولسوالی ها دایر گردیده که در رابطه رئیس ارشاد، حج و اوقاف و چند تن از علمای کرام پیرامون شهامت و قهرمانی های نیاکان گذشته و شخص امیر امان الله خان صحبت همه جانبه نمودند.
۳. به تاریخ ۱۳۹۸/۴/۱۰ که محفل با حضور داشت کارمندان ادارت دولتی، علمای کرام مرکز و ولسوالی ها و حفاظ کرام در مسجد جامع ابراهیم خلیل الله با تلاوت چندی از آیات کلام الله مجید آغاز یافته که ابتدا رئیس ارشاد، حج و اوقاف مهمانان گرامی را خوش آمدید گفته و پیرامون موضوع صحبت نمودند، بعداً رئیس منابع بشری به نمایندگی از مقام محترم ولایت، مولوی مجاهد و چندین علماء دیگر به نمایندگی از علمای کرام پیرامون موضوع صحبت های

عالمانه نمودند. به تعقیب آن مسابقه حفظ و حسن قرائت قرآن کریم بین بیست تن از حفاظ کرام با حضور داشت سه داور آغاز گردید که در نتیجه قاری کمال الدین مقام اول، قاری عبدالباسط مقام دوم، قاری سمیع الله مقام سوم، قاری مسعود مقام چهارم و قاری فیض محمد مقام پنجم و قاری ضیا الرحمن مقام ششم را از آن خود نمودند. همچنان تحایف برای برنده گان و داوران مسابقه حفظ و حسن قرائت قرآن کریم نیز توزیع گردید.

۴. مورخ ۱۳۹۸/۵/۱۷ محفل مسابقه سیرت النبی ﷺ به مناسبت تجلیل از صدمین سالگرد استرداد استقلال کشور با اشتراک علمای کرام، خطباء و امامان مساجد مرکز و حفاظ کرام در مسجد جامع ابراهیم خلیل الله جوار ریاست ارشاد، حج و اوقاف دایر گردید که ابتدا محفل با قرائت قرآن عظیم الشان توسط قاری کمال الدین آغاز بعداً رئیس ارشاد، حج و اوقاف مهمانان را خوش آمدید گفته پیرامون موضوع برنامه و صدمین سالگرد استرداد استقلال کشور به تفصیل صحبت داشتند که بعداً هر یک مولوی محمد یعقوب و مولوی عبدالله به نوبه خویش صحبت های همه جانبه راجع به موضوع ایراد داشته و امتحان سیرت النبی به شکل تحریری بین شاگردان مدارس دینی آغاز یافت که برای برنده گان مقام اول، دوم، سوم جوایز نقدی توزیع گردید.

گزارش ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت هرات

• راجع به استقلال کشور که متعلق به همه مردم میباشد، سهم گیری فعال و حضور پر رنگ مردم در مراسم جشن استقلال حمایت از آزادی و استقلال کشور عزیز مان از چنگال نیروهای اشغال گر وقت انگلیس، شهادت، شجاعت و مبارزه بر حق ملت مسلمان افغانستان در ادوار تاریخ است.

• تدویر محفل از طرف ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت هرات بمناسبت تجلیل از صدمین سالروز استرداد استقلال کشور با اشتراک خطباء و امامان محترم مساجد، تکایا و دارالحفاظهای نواحی شهر و اقشار جامعه در این محفل آقای حسینی مدیر اطلاعات و ارتباط عامه به نمایندگی از این ریاست در خصوص استقلال کشور شهادت، شجاعت و قهرمانیهای گذشتگان صحبت نموده به علمای کرام توصیه نمودند تا در تبلیغات روز عید سعید قربان جهت وحدت، اتفاق و اخوت اسلامی ادای صله رحم و پشتیبانی از صلح دایمی و سرتاسری صحبت نمایند.

گزارش ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت بامیان

مورخ ۱۳۹۸/۵/۲۷ مسابقه حسن قرائت قرآن عظیم الشان به مناسبت صدمین سال روز استرداد استقلال کشور در مسجد داخل محوطه ریاست ارشاد، حج و اوقاف با حضور داشت علما، خطبا و امامان مساجد، استادان مدارس دینی و با اشتراک نماینده محترم ولایت، قوماندانی امنیه، امنیت ملی و رادیو تلویزیون ملی بیشتر از (۱۰۰) نفر قاریان اعم از ذکور و اناث برگزار شد در ابتدای جلسه با تلاوت آیات از کلام الله مجید آغاز یافت و توسط سرپرست ریاست محترم میر احمد فقیری به حاضرین مجلس خوش آمدید گفته و جلسه از ساعت ۹ صبح آغاز و تا ساعت ۳ بعد از ظهر ادامه داشت و در نتیجه ۳ نفر از قاریان نمره اول و دوم از طبقه ذکور و سوم از طبقه اناث مقام این مسابقه را بدست آوردند و برای همه مشترکین یک جوهر لباس اهداء گردید و همچنین به همین مناسبت محفل مسابقه سیرت النبی در مدرسه دینی با حضور داشت علما، اساتید و اشتراک چهل و نه نفر از شاگردان مدارس دینی اعم از ذکور و اناث برگزار شد که در نتیجه سه نفر از مشترکین مقام نمره اول، دوم و سوم آن از طبقه اناث و دو تای آن از طبقه ذکور بودند و برای همه اشتراکین فی نفر یک جوهر لباس اهدا گردید. به همین مناسبت محفل ختم کلام الله مجید با اشتراک تعداد زیاد از علما و امامان مساجد با اشتراک مامورین این ریاست برگزار شد که در خاتمه دعائیه ختم این محفل شریف توسط یک تن از علما خوانده شد.

گزارش ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت سرپل

به پیشواز از صدمین سالگرد استرداد استقلال کشور عزیزمان افغانستان بعد از ظهر جلسه در ارتباط سیرت النبی ﷺ شرکت تعداد کثیری از علما و کارمندان تحت سرپرستی معاون و سرپرست این اداره در تالار ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت سرپل تدویر گردید. ابتدا تلاوت قرآن عظیم الشان توسط یک تن از قاریان ممتاز ولایت قرائت گردید. سپس آقای جواد یک تن از امامان مربوط ریاست در مورد سیرت النبی ﷺ و زوایای آن بصورت تخصصی بحث نموده از همه اشتراک کننده گان خواستند که در زمینه رفتار آن حضرت را سرمشق زندگی روزمره خود قرار

داده تا دردنيا و آخرت موفق باشيم.

بعداً قاری نظام الدین یکی دیگر از امامان درباره ابعاد زندگی پربار آنحضرت صحبت نموده پیام و دستورات آنحضرت را لازم الاجرا دانسته و در بخش هماهنگی اقوام ساکن کشور و انتخابات پیشرو توضیحات ارایه نمودند. به پیشواز از صدمین سالگرد استرداد استقلال کشور عزیز مان افغانستان جلسه ختم قرآن عظیم الشان به اشتراک یکصد تن از علما و کارمندان تحت سرپرستی معاون و سرپرست این اداره در تالار ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت سرپل دایر گردید. ابتدا تلاوت قرآنکریم توسط یکتن از قاریان مجوید ریاست ارشاد، حج و اوقاف قرائت گردید. بعداً ختم قرآن مجید توسط علمای شرکت کننده در جلسه فوق الذکر بصورت نیکو صورت گرفته و به روح اشرف مخلوقات ﷺ و شهدای گلگون کفن افغانستان دعا هدیه نمودند.

متعاقباً یکتن از علمای جید ولایت سرپل با ابر از خرسندی از ختم قرآن کریم در مورد اهمیت و جایگاه قرآن عظیم الشان و ثواب تلاوت آن، چگونگی استقلال و حاکمیت ملی صحبت نموده مردم را به برادری و همزیستی مسالمت آمیز دعوت نمودند و همچنان در بخشی از سخنان شان درباره حمایت از برنامه های دولت جمهوری اسلامی افغانستان و نیروهای شجاع و دلیر و جان برکف که شب و روز بخاطر تامین امنیت مردم از هیچ سعی و تلاش فروگذار نمی کنند صحبت های خویش را ادامه داده افزودند ملت قهرمان این وطن بخاطر حفظ و بقای این سرزمین در طول ادوار تاریخ ثابت ساختند که هیچ گاهی بالای پارچه ساختن و از دست دادن حتی یک وجب خاک این کشور آماده معامله نبوده و بلکه تا آخرین رمق حیاط از آن حراست و پاسداری می نمایند.

در اخیر برنامه با دعاییه خیر و فلاح جامعه و آرزوی تامین یک صلح سرتاسری پایان یافت.

گزارش ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت پروان

در مورد تجلیل با شکوه از صدمین سالگرد استرداد استقلال کشور اجراءات ذیل توسط این ریاست صورت گرفته است:

- برنامه سیرت که به اشتراک علمای کرام و پرسونل ریاست به تاریخ ۱۳۹۸/۵/۵ در مقر ریاست دایر و روی موضوعات مهم و اساسی که عبارت اند از صدمین سالروز استرداد استقلال کشور صورت گرفت.
- برنامه حسن قرائت که به اشتراک علمای کرام و قاریان به تاریخ معینه در مقر ریاست صورت گرفت.
- برگزاری و سازماندهی محفل با شکوه ختم قرآن عظیم الشان و حسن قرائت قرآنکریم بمناسبت تجلیل از صدمین سالگرد استرداد استقلال کشور در مقر ریاست ارشاد، حج و اوقاف به اشتراک شخص والی ولایت و علمای محترم و قاریان مدارس خصوصی این ریاست با اهدای جوایز نقدی صورت گرفت.

در این محفل ابتدا محترم الحاج مولوی شمس الحق (داعی) سرپرست ریاست ارشاد، حج و اوقاف مهمانان را خوش آمدید گفته و پیرامون موضوع صحبت نمودند. بعداً دگر جنرال فضل الدین عیار والی ولایت پروان و چند تن از علمای محترم پیرامون موضوع صحبت های عالمانه نموده اند. به تعقیب آن مسابقه حفظ و حسن قرائت قرآنکریم بین ۹ تن از حفاظ کرام با حضور داشت ۳ نفر از داوران آغاز گردید که در نتیجه قاری عبدالرقيب (حکیمی) مقام اول، قاری نصرت الله مقام دوم، قاری فریدون مقام سوم را کسب نموده اند و همچنان تحایف برای مقام اول، دوم و سوم نقداً توزیع گردید. محفل با دعائیه مولوی عبدالطیف یکی از خطبای مشهور اینولا و صرف طعام چاشت از طرف ریاست ارشاد، حج و اوقاف خاتمه یافت.

گزارش ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت بغلان

محفل گردهمایی بیش از صد ها تن علماء ، خطباء و همشریان شهر پلخمری به مناسبت صدمین سالروز استرداد و استقلال کشور با ایراد خطبه به مفهوم اهمیت، حفاظت از بیرق ملی، مفهوم اهمیت استقلال با چاپ و نصب بنرها و ختم قرآن کریم راه اندازی نموده که از طریق صفحات اجتماعی و تلویزیون ملی به نشر رسانیده شد. به مناسبت از تجلیل ۲۸ اسد صدمین سالروز استقلال مسابقه حفظ و حسن قرائت را با جمع از علماء کارمندان، همشریان و داوران محفل را راه اندازی نموده که در نتیجه به تعداد (۳۰) تن داوطلبان اشتراک نموده و از جمع شان تعداد ۹ تن آنها به ۳ کتگوری موفق گردیده اند که کتگوری اول شامل جوایز نقدی دوم اهدای یک یک صوب لنگی و کتگوری سوم تحسین نامه برایشان توزیع گردیده و محفل با دعای خیر به پایان رسید.

- ۱- در شفاخانه شهر پلخمري در مورد سوء تغذی جلسه دائر گردید در مورد از طرف منابر تبليغ صورت گرفت.
- ۲- در مورد فراغت (۱۵) تن حفاظ کرام از طبقه اناث در تالار باغ زنانه اجلاس دایر گردید اشتراک صورت گرفت.
- ۳- در مورد حمایت از نیروهای امنیتی در اردو گاه نظامی اجلاس دایر گردید اشتراک صورت گرفت.
- ۴- در تهداب گذاری مسجد جامع مرکز شهر پلخمري توسط الحاج عبدالحی (نعمتی) والی این ولایت و مولوی نقیب الله (سجاد) رئیس ارشاد، حج و اوقاف و غیره روسای محترم دوائر دولتی اشتراک صورت گرفت.
- ۵- به هیئتی مولوی عبدالجمیل مدیر اطلاعات و ارتباط عامه و مولوی عبدالوهاب مدیر تدریب ائمه از مدرسه نجم المدارس دشت الوان دیدن به عمل آمد، مدرسه مذکور (۱۰۰) شاگرد آن ذکور و (۲۳) نفر اناث و به تعداد (۸) نفر استادان و از جمله (۲) نفر خانم مشغول تدریس هستند.
- ۶- از مدرسه امام ابو حنیفه رحمه الله به هیئتی مولوی عبدالشفاء مدیر ارشاد و دعوت مساجد و مولوی عبدالجمیل مدیر اطلاعات و ارتباط عامه بازدید بعمل آمد در مدرسه مذکور توسط (۳) نفر از استادان برای (۱۲۰) نفر شاگردان تدریس صورت می گیرد.
- ۷- (۵) نفر علمای کرام به آمریت محترم رادیو تلویزیون ملی بغلان معرفی و اعزام گردیده و در رابطه به موضوعات ذیل صحبت نموده معرفی گردید.

گزارش ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت بادغیس

مورخ ۱۳۹۸/۵/۱۷ محفل با اشتراک محترم داکتر عبدالغفور "ملکزی" والی این ولایت، اعضای شورای ولایتی، رؤساء ادارات دولتی، علماء، روحانیون، نویسندگان، شعراء، رسانه ها، خطباء و امامان مساجد مرکز و ولسوالیها، متنفذین، جامعه مدنی و جوانان در سالون کنفرانس های ریاست ارشاد حج و اوقاف بریاست محترم الحاج سید عبدالحلیم "شیخ الاسلامی" رئیس ارشاد، حج و اوقاف تحت عنوان برنامه (حفظ، حسن قرائت و سیرت النبی صلی الله علیه و آله و سلم بمناسبت صدمین سالگرد استرداد استقلال کشور) دائر گردید.

ابتداء آیات قرآن عظیم الشان تلاوت و بعداً محترم الحاج سید عبدالحلیم "شیخ الاسلامی" ضمن خوش آمدید به مهمانان در قسمت فرمان مقام عالی ریاست جمهوری اسلامی افغانستان و هدایات مقام محترم وزارت جلیله ارشاد، حج و اوقاف رابطه به تجلیل از صدمین سالگرد استرداد استقلال کشور توضیحات داده و تجلیل از ۲۸ اسد پر افتخار پیروزی ابر مردان تاریخ و مدافعين اصیل این میهن آزاده را یک امر بس مهم و قابل قدر تلقی نموده و برگزاری همچو محافل دینی و مذهبی را به مناسبت استرداد استقلال کشور یک ابتکار بجاه دانسته و مسئولین مدارس دینی را متوجه مسئولیتهای شان ساخته و نقش علماء را در جامعه افغانی برازنده خواندند.

متعاقباً اعضای کمیسیون برگزاری مسابقات و داوران برنامه های حفظ، حسن قرائت و سیرت النبی صلی الله علیه و آله و سلم بعد از یک سلسله معلومات در نحوه امتحانات هر سه برنامه مسابقات طبق آجندا به پیش برده شد که بعد از نمره دهی داوران و کمیسیون برگزاری محفل برای تعداد (۹) نفر از برندگان مقامهای اول الی سوم هر سه مسابقه جوایز نقدی و تحسین نامه ها توسط محترم الحاج سید عبدالحلیم "شیخ الاسلامی" رئیس ارشاد، حج و اوقاف ولایت بادغیس و سائر بزرگان اشتراک کننده توزیع گردید.

اشتراک کنندگان محفل صدمین سالگرد استرداد استقلال کشور را به همه ملت سلحشور و مجاهد پرور افغانستان تبریک عرض نموده آمادگی های مقامات صالحه دولت جمهوری اسلامی افغانستان را در امر تدویر همچون محافل و مجالس دینی و مذهبی و محافل تقدیر و تشکر از نیروهای امنیتی کشور در واقع بخشیدن روحیه وطن دوستی با رزم آوران عرصه دفاع از سرزمین مرد خیز این مرز و بوم دانستند.

د هلمند ولایت د ارشاد، حج او اوقافو ریاست راپور

۱. د هلمند ولایت د ارشاد حج او اوقافو ریاست کې د ازادی د سلمی کلبزی په مناسبت په ۱۳۹۸/۲/۱ نیټه د قرائت سیالی په لاره واچول شو چې په نوموړی سیالی کې د هلمند ولایت محترم والی د نورو ریاستونو محترم وړیسانو قومی مشرانو دینی علما کرامو سپینپرو خوانانو هم ګډون کړی وو او په یاده کې ډیرو قاریانو برخه اخیستی وه چې پدی سیالی کې د تڼه قرائت وړونکی قاریان په اول ، دوهم او دریم مقام کې راغلل چې ددی ریاست لخوا ځانګړی ډالی هم ورته ور کړل شوی.

۲. د ارشاد، حج او اوقافو ریاست په ۱۳۹۸/۵/۱۵ نیټه د ازادی د سلمی کلبزی په مناسبت یو شانداره غونډه دایره کړه چې په

نوموړی غونډه کې ددی ریاست دیني علمای کرامو او ټولو کارمندانو گډون وکړ د غونډې په پیل کې ددی ریاست سرپرست د آزادۍ د ورځې په مناسبت وینا کړه بیا د دیني علمای کرامو له طرفه د قرآنکریم ختم وشو د حضرت محمد ﷺ د نبوی سیرت په اړه بیان هم وشو بیا ددی ورځې په مناسبت د نعت ویلو سیالۍ هم په لاره واچول شوه چې نعت خوانانو هم ددی ورځې د ویاړ په خاطر بشکلی د آزادۍ نعتونه وویل چې په نتیجه کې یې درې تنه نعت خوانان په: اوله، دوهم او دریم مقامونه ترلاسه کړه چې ددی ریاست لخوا ورته ځانگړی جایز ورکړل شوه .

د لغمان ولایت د ارشاد، حج او اوقافو ریاست راپور

د چهار شنبی ورځ د سهار په اتو بجو د زمري د میاشتي په ۱۶ نیټه چې ۱۳۹۸ هـ ش کال سره برابره د ارشاد، حج او اوقافو د ریاست د جامع جومات کې د قرآن عظیم الشان. حسن قرائت په برخه کې د علمای کرامو او ارشاد حج او اوقافو ریاست منسوبینو، د امنیه قوماندانی او امنیت ملی کسانو په شمول یوه پرتیمینه غونډه جوړه شوی وه چې تعداد د غونډې ۵۰ نفرو علمای کرام ته رسیده چې د غونډې پیل د قرآن عظیم الشان د څو مبارکو آیتونو په تلاوت سره شوه چې پدی مبارک غونډه که ۲۵ کسان شاگردان چې د مختلفو مدارسو څخه راغلي وه د علمای کرامو او قاریانو لخوا ارزونه ترسره شوه . ورپسې شیخ الحدیث الحاج مولوی نصرمن الله د احتساب عمومی مدیر د موضوع په هکله همه جانبه رڼا واچوله د قرآن یادونه د اسلام یو اساسی بنادی رکن وگڼله علمای کرام او نور گډونوال د غونډې مکلف وگرزوه ترڅو مونږ خپل اولادونو باندې مذهبی او اسلامی چاری زده کړو او قرآنی رڼا باندې خپل کورونه او هیواد ښایسته او سنبال کړو او بیا د غونډې افتتاحیه وینا الحاج مولوی محمد یوسف نقشبندی سرپرست ریس حاضرینو ته واوروله او په سرکه د جهادی شخصیت او شاغلی مرستیال والی شهزاده مظلوم یار څخه مننه وکړه چې زمونږ دغه پرتیمینه غونډې ته نور هم ښکلا وښه مونږ سره پدی غونډه کې گډون وکړ الله تعالی دی ورته خیر او برکت په برخه کړی زیاته یې کړه چې زمونږ علماء ته لازم دی چې د نجات سلمی کلپزی په مناسبت خپلو ارزش ناک بیانونه خپل متدین ولس ته ووروی ترڅو د آزادۍ په ارزش خلک پوه شی او بیا د غونډې پدی برخه کې والی مرستیال الحاج شهزاده مظلوم یار د غونډې گډونوالو نه په خاصه توگه علماء کرامو نه مننه وکړه چې زمونږ سره پدی غونډې گډون کړی الله العزت دی دوی ته خیر او برکت ورکړی او علماء کرامی خپل دندوته متوجه کړل او بیا د صلی په باره همه جانبه ویناوې وکړی زیاته کړه چې د ملی یوالی حکومت د هدایت په اساس چې د آزادۍ د سلمی کلپزی په ارتباط ده امرکړی چې دغه سلمی کلپزی د آزادۍ باید نور جشنونه فرق ولری باید دیر مزین دغه جشن آزادۍ ولمانځل شی او بیا شمس الحق افغانی خپل په خوږ غږ زمونږ غونډې نوری هم مزین کړل په اخیر کې څه نقدی پیسې او نور تحایف د وزارت ارشاد حج او اوقافو په هدایت نوموړی ریاست تهیه کړی وه د والی مرستیال الحاج شهزاده مظلوم یار او سرپرست ریس الحاج مولوی محمد یوسف نقشبندی په مبارکو لاسونو وویشل شوه او غرمی ډوډی انتظام هم شوی وه غونډه د الحاج مولوی محمد یعقوب د شهرک سلطان غازی بابا خطیب په دعایه سره پای ته ورسیده .

گزارش ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت بدخشان

• به تاریخ ۱۰ اسد سال جاری کارمندان ، خطباء و امامان مساجد فیض آباد به پیشواز از صدمین سالگرد استقلال کشور مراسم ختم قرآن عظیم الشان را در سالن جلسات ریاست و تمام مساجد فیض آباد برگزار کرده و به روح شهدا راه آزادی وطن اتحاف دعا نموده برای کشور صلح دایمی استدعا نمودند.

• تاریخ ۱۱ اسد به تمام خطباء وظیفه سپرده شد پیرامون اهمیت و حفاظت ببرق ملی که نماد وحدت ملی میباشد از فراز منبر صحبت نمایند، خوشبختانه خطباء در رابطه به موضوع از فراز منبر برای مردم آگاهی کامل دادند.

• روز چهارشنبه مورخ ۱۶ اسد سال جاری محفل مسابقه حسن قرائت قرآن عظیم الشان به پیشواز از صدمین سالگرد استرداد استقلال کشور با اشتراک محمد ذکریا سودا والی ولایت بدخشان، روسای دولتی و غیر دولتی، متنفذین، علماء، خطباء، استادان و جوانان در مسجد جامع سربازار فیض آباد دایر گردید.

این برنامه با تلاوت کلام الله مجید آغاز یافت، سپس الحاج مولوی محمد یوسف متوکل مدیر عمومی اوقاف و سرپرست ریاست از اشتراک والی ولایت و سایر اشتراک کننده گان اظهار سپاس و تشکری نموده پیرامون تدویر این برنامه روشنی انداخت.

متعاقباً والی ولایت به ایراد سخن پرداخته ضمن تشویق و ترغیب حفاظ به فراگیری علم دین، از اشتراک کنندگان خواست فرزندان شانرا جهت فراگیری علم دین به مدارس و مکاتب بفرستند. این مسابقه بین ۵۰ تن از اشتراک کنندگان صورت گرفت که جریان مسابقه توسط ۵ تن از داوران ارزیابی گردید که در نتیجه ۹ تن از حفاظ بالترتیب از اول الی نهم برنده اعلان شدند و تحایف که از طرف این ریاست در نظر گرفته شده بود برایشان اهدا گردید و محفل با

صرف طعام پایان یافت.

گزارش ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت غور

به تاریخ ۱۳۹۸/۵/۲۷ مسابقه بزرگ سیرت النبی ﷺ از سوی ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت غور با حضور معاون مقام ولایت، اعضای شورای علما، جوانان که بیش از ۲۰۰ تن اشتراک نموده بودند. و به تعداد ۵۰ تن از طبقه اناث و نیز به تعداد ۱۷۰ تن از طبقه ذکور و اصحابه رسانه ها حضور داشتند. ابتدا محفل با تلاوت آیات قرآن کریم آغاز گردید. سپس دو تن از علما هر یک محترم مولوی صالح محمد اخلاقی محترم مولوی نورالحق وقار روی موضوعات (اهمیت استقلال و آزادی کشور و سیرت پیامبر ﷺ از دیدگاهی دین مبین اسلام صحبت نموده و از حضور پر شکوه مردم اظهار سپاس و قدردانی نموده اند که هدف از راه اندازی این مسابقه بیداری اسلامی و ارتقای سطح آگاهی مردم، در مورد استقلال و استرداد کشور بوده است که درین مسابقه تعداد ۹ تن از طبقه ذکور و ۳ تن از طبقه اناث مقام اول این مسابقه را از آن خود ساخته اند که برای هر یک شان از طرف ریاست ارشاد، حج و اوقاف جوایز که در نظر گرفته شده بود توزیع گردیده است. سرانجام این مسابقه با شکوه سیرت النبی ﷺ طبق هدایت مقام محترم وزارت برگزار گردیده است.

گزارش ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت دایکندی

محفل بزرگ مسابقه حسن قرائت قرآن کریم، سیرت النبی و نعت خوانی به مناسبت صدمین سالگرد استرداد استقلال افغانستان با حضور علماء و ائمه مساجد، ریاست شورای علمای ولایت دایکندی، حوزه های علمیه، دارالقرآن ها، بنیاد های فرهنگی، رادیو و تلویزیون محلی و سایر اشتراک کنندگان اعم از ذکور و اناث توسط ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت دایکندی به روز پنجشنبه مورخ ۱۳۹۸/۵/۱۷ از ساعت ۹ صبح الی ساعت ۴ بعد از ظهر در مسجد شریف خاتم النبیین واقع در محوطه تعمیر اداری این ریاست برگزار گردیده که بعد از تلاوت آیات کلام الله مجید و بخش سرود ملی، اهداف برگزاری این برنامه توسط محترم حاجی محمد علی رحمانی سرپرست ریاست ارشاد، حج و اوقاف تقویت رشد و اعتلای فرهنگ ملی و دینی ترویج شعایر اعتدال گرایانه ای اسلامی به مناسبت تجلیل از صدمین سالگرد استرداد استقلال افغانستان که توسط شاه فقید امان الله خان غازی و جهد و تلاش مردم افغانستان که در یکصد سال پیش به دست آمده بود عنوان گردید. سپس اشتراک کننده گان مسابقه، در حضور تعداد ۵ نفر داور مسلکی که قبلاً تعیین گردیده بود در بخش حسن قرائت، صوت و لحن، قواعد تجویدی و دیگر موارد مربوط به عنوان برنامه به مسابقه پرداخته و در ختم پروگرام بعد از ارزیابی آنها توسط داوران برای ۹ تن از افراد برتر مسابقه به ترتیب برای حایز مقام اول مبلغ ۵۰۰۰ افغانی، برای حایز مقام دوم مبلغ ۴۰۰۰ افغانی و برای حایز مقام سوم مبلغ ۳۰۰۰ افغانی جوایز نقدی و برای هر یک از حایزین مقام های چهارم، پنجم و ششم تحفه و برای هر یک از حایزین مقام های هفتم، هشتم و نهم تحسین نامه تقدیر به عمل آمد.

گزارش ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت پکتیا

ریاست ارشاد حج و اوقاف ولایت پکتیا صدمین سالگرد استرداد استقلال کشور را در محفل شاندار که در استدیوم مرکز گردیز دایر گردیده بود تعداد از علما اقوام مختلف ولایت پکتیا از طرف حج و اوقاف مرکز گردیز رسمی دعوت بعمل آمد. راجع به صلح و امنیت سرتاسری در کشور افغانستان به اشتراک صد ها تن از موی سفیدان عالمان دین اقوام مختلف ولایت پکتیا، پکتیکا گرد هم آمده بودند و نظریات خویش را راجع به صلح با عزت و دایمی در کشور ارایه نمودند و حمایت خویش را از پروسه و مذاکرات صلح را ابراز داشتند. به نمایندگی از دیگران حاجی خوانی جهانی و ولسوال آغا گل احمد زی از پکتیا مولوی سید شمال از ولایت خوست شمیم خان جدران مولوی روح الله و مولوی امر از پکتیکا و سایر علما و موی سفیدان در بیانه های خویش از پالیسی دولت حمایت نموده و خواهان صلح سرتاسری در مملکت گردیدند. سخنرانان از نشست دوهه قطر ستایش نمود و گفت که در مذاکرات باید با دولت افغانستان رول داده شود تا باشد آتش بند دو جانبه بین دولت افغانستان و طالبان به وجود بیاید و بعداً بین گروه های مخالف آشتی و صلح دایمی برقرار گردد. مردم افغانستان از جنگ و ناامنی خسته شده است و دیگر برداشت خونریزی و کشتار افغانها را قبول ندارد و حمایت خویش را از روند مذاکرات صلح را اعلان می دارد.

گزارش ریاست اوقاف ولایت بلخ

• راه اندازی مسابقه حسن قرائت قرآن کریم میان (۱۰۰) تن از شاگردان مدارس و دارالحفاظ های خصوصی به

همکاری شرکت افغان بیسم و شبکه جهانی تلویزیون آریانا در یکی از مساجد شهر آنولا.

- اعزام هیئت به مدرسه انائیه تعلیم القرآن الحق مربوط ناحیه (۱۷) شهر کابل جهت بررسی، ثبت و راجستر آن.
- اعزام هیئت به مدرسه امهات مومنین مربوط به ناحیه (۳) شهر کابل جهت بررسی، ثبت و راجستر آن.
- تمديد و صدور جواز فعالیت برای مدرسه انائیه ازواج مطهرات.
- تمديد و صدور جواز فعالیت برای مدرسه حضرت عمر فاروق و انوارالقرآن.
- از بابت برج (اپریل) ۲۰۱۹ میلادی مطابق برج ثور سال ۱۳۹۸ حق الزحمه به حضور داشت اعضای کمیسیون مشترک وزارت ارشاد، حج و اوقاف و موسسه آفرین برای (۱۹۴) تن از منسوبین مدارس خصوصی و دارالحفاظ های (۱۰) باب مدرسه که از طرف آن موسسه تمویل می گردد توزیع گردید.
- دروس انستیتوت تدریب ائمه طبق تقسیم اوقات همه روزه از ساعت ۹ الی ۱۲ ادامه دارد.

گزارش ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت کاپیسا

۵. محفلی به مناسبت صدمین سالگرد استرداد استقلال کشور محافل گرامی داشت به عمل آمد، در این محفل مسابقه حسن قرائت، نعت خوانی سیرت النبی ﷺ به اشتراک تعداد زیادی از علمای رسمی ریاست ارشاد، حج و اوقاف و غیر رسمی که از ولسوالی های مختلف تشریف آورده بودند تدویر گردید ابتدا قرآن کریم توسط یک تن از علما قرائت و بعد سیرت پیامبر بزرگ اسلام آغاز برنامه سوال و جواب نیز صورت گرفت و در برنامه حسن قرائت برای مقام اول دوم سوم از طرف ریاست تقدیر نامه داده شد و در اخیر جهت فلاح و رستگاری ملت عزیز افغانستان دعای خیر صورت گرفت.

۱- مدیریت اطلاعات و ارتباط عامه در سه مجلس علما رسمی این ریاست اشتراک نموده است که در رابطه به اضرار مواد مخدر، صلح، محیط زیست و حفاظت آبها در خطبه روز جمعه بحث صورت گرفت و برای علما هدایت داده شد که در مورد از آدرس دین مقدس اسلام برای هموطنان صحبت نمایند.

۲- مدیریت اطلاعات و ارتباط عامه همراه یک تن از کارمندان این ریاست روزه های دوشنبه در ماه چهار مرتبه در شفاخانه (۵۰) بستر تداوی معتادین مواد مخدر ولایت کاپیسا جهت توصیه های دینی حضور یافته که راجع به مضرت استفاده مواد مخدر به اساس آیه های قرآن کریم و احادیث نبوی (ص) برای مریضان مصاب به اعتیاد مطابق حال آنها توصیه نموده است.

۳- و همچنان در مجالس ذیل اشتراک نموده است: در جلسه محو خشونت علیه زنان ماه یک مرتبه، در جلسه مردمی شفاخانه شهید عبدالصبور فرید، در جلسه ماهوار ریاست صحت عامه ولایت کاپیسا اشتراک نموده است.

۴- اشتراک (۵۹) تن علمای ولایت کاپیسا در پروسه امتحان رقابتی ناظمین حجاج سال ۱۳۹۸ در ولایت پروان صورت گرفت.

گزارش ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت فراه

۱- جلسه نوبتی و گرد همایی علمای کرام تحت ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت فراه که هر ۱۵ یوم دایر میگردد. نخست جلسه نوبتی با آیات چند از کلام الله مجید توسط محترم (الحاج قاری صاحب جلال الدین شمس افتتاح گردید و بعداً در موارد ذیل صحبت همه جانبه صورت گرفت.

۲- فضیلت ماه مبارک رمضان.

۳- فضایل تلاوت قرآن کریم در ماه مبارک رمضان.

۴- فضیلت شب های قدر.

۵- اهمیت صلح و مذاکرات بین الافغانی.

۶- و بعد در موارد و موضوعات فوق هر کدام از علمای کرام نظریات و پیشنهادات خویش را ارایه کردند و رئیس

ارشاد، حج و اوقاف، مدیر عمومی مساجد، مدیر عمومی نشرات و سایر کارمندان ریاست اشتراک داشتند و در

اخیر جلسه توسط رئیس نتیجه گیری گردید و در خاتمه جلسه با دعائیه خیر و صلح سرتاسری در کشور عزیز ما به

پایان رسید.

